

Maandstatistiek van de bevolking

Jaargang 49 – december 2001

Verklaring der tekens

.	= gegevens ontbreken
*	= voorlopig cijfer
x	= geheim
—	= nihil
—	= (indien voorkomend tussen twee getallen) tot en met
0 (0,0)	= het getal is minder dan de helft van de gekozen eenheid
niets (blank)	= een cijfer kan op logische gronden niet voorkomen
2000–2001	= 2000 tot en met 2001
2000/2001	= het gemiddelde over de jaren 2000 tot en met 2001
2000/'01	= oogstjaar, boekjaar, schooljaar enz., beginnend in 2000 en eindigend in 2001
1990/'91–2000/'01	= boekjaar enzovoort, 1990/'91 tot en met 2000/'01

In geval van afronding kan het voorkomen, dat de som van de aantallen afwijkt van het totaal.
Verbeterde cijfers in de staten en tabellen zijn niet als zodanig gekenmerkt.

Colofon

Uitgever

Centraal Bureau voor de Statistiek
Prinses Beatrixlaan 428
2273 XZ Voorburg

Druk

Centraal Bureau voor de Statistiek
Facilitair Bedrijf

Inlichtingen

Tel.: (045) 570 70 70
Fax: (045) 570 62 68
E-mail: infoservice@cbs.nl

Bestellingen

E-mail: verkoop@cbs.nl

Internet

www.cbs.nl

© Centraal Bureau voor de Statistiek
Voorburg/Heerlen, 2001.
Bronvermelding is verplicht.
Verveelvoudiging voor eigen gebruik
of intern gebruik is toegestaan.

Prijzen excl. administratie- en
verzendkosten
Abonnementsprijs: f 225,00 (€ 102,10)
Prijs per los nummer: f 26,00 (€ 11,80)
Kengetal: B-15
ISSN 0024-8711

Centraal Bureau voor de Statistiek

Inhoud

Artikelen

Bevolkingsprognose 2001–2007: vrijwel in lijn met bevolkingsprognose 2000–2050	4
Vijftig jaar bevolkingsprognoses: voorspelling van migratie	7
Nationale Huishoudensprognose: sterke vergrijzing van kleine huishoudens	20
Tweeduizend homohuwelijken in eerste halfjaar	26
Eerste generatie Molukkers in Nederland	28
Gehuwde allochtonen en hun partner (rectificatie)	31

Jaarcijfers

Bevolkingsstatistieken in Statline	35
Verhuizingen in Nederland, 1996–2000	38
Buitenlandse migratie, 1996–2000	39

Maandcijfers oktober 2001

Bevolking, stand en dynamiek	44
Levendgeborenen naar legitimiteit en rangnummer (uit de moeder)	45
Overledenen naar leeftijd en geslacht	45
Buitenlandse migratie naar geboorteland	46
Asielaanvragen naar land van nationaliteit	48

Inhoudsopgave december 1996–december 2001	49
---	----

Artikelen

Bevolkingsprognose 2001–2007: vrijwel in lijn met bevolkingsprognose 2000–2050

Andries de Jong

De bevolkingsprognose 2001–2007 heeft betrekking op de periode van 1 januari 2001 tot en met 1 januari 2007. Deze korte-termijnprognose is een update van de lange-termijnprognose 2000–2050 op basis van inmiddels beschikbaar gekomen waarnemingen. De bijstellingen ten opzichte van de lange-termijnprognose zijn gering. In de korte-termijnprognose is het aantal immigranten licht naar boven bijgesteld terwijl de aantallen levendgeborenen en overledenen licht naar beneden zijn aangepast. De waargenomen bevolking op 1 januari 2001 van 15,99 miljoen kwam zo'n 5 duizend lager uit dan de voorspelde bevolking in de lange-termijnprognose. In de korte-termijnprognose zal de bevolking op 1 januari 2007 toegenomen zijn tot 16,62 miljoen. Dit is vrijwel hetzelfde aantal als in de lange-termijnprognose werd verwacht.

Inleiding

Eens in de twee jaar publiceert het CBS de bevolkingsprognose voor de lange termijn. De laatste prognose voor de lange termijn (voor de periode 2000–2050) is eind 2000 gepubliceerd (CBS, 2000 en De Jong, 2001). In de tussenliggende jaren wordt de bevolkingsprognose bijgesteld voor de korte termijn. In deze nieuwe prognose zijn de cijfers tot 1 januari 2007 geactualiseerd. Voor de periode na 2007 wordt verwezen naar cijfers van de lange-termijnprognose. Begin 2003 zal de prognose voor de lange termijn worden bijgesteld. Tevens zullen dan de huishoudensprognose en de allochtonenprognose van het CBS geactualiseerd worden. De bijstelling in deze nieuwe prognose is gebaseerd op de waargenomen bevolkingsomvang en -samenstelling op 1 januari 2001 en op ramingen van de aantallen geboren, overleden, immigranten en emigranten in 2001. Deze ramingen zijn gebaseerd op waargenomen maandcijfers tot en met september 2001. De prognose betreft de periode van 1 januari 2001 tot en met 1 januari 2007. Dat betekent dat cijfers over geboren, overleden en migranten gegeven worden tot en met 2006.

Bevolking op 1 januari 2001

De totale bevolkingsomvang op 1 januari 2001 was met 15,99 miljoen zo'n 5 duizend hoger dan in de bevolkingsprognose 2000–2050 werd voorspeld. De afwijkingen in de voorspelde aantallen levend-

geborenen, overledenen, immigranten en emigranten (inclusief administratieve correcties) in 2000 ten opzichte van de waargenomen aantallen waren alle gering; ze bedroegen voor elk van de genoemde componenten van de bevolkingsgroei minder dan duizend. De waargenomen bevolkingsgroei in 2000 van 123 duizend komt niet exact overeen met de waargenomen aantallen geboren minus de aantallen overledenen plus het migratiesaldo. Dit komt doordat het officieel door het CBS vastgestelde inwonertal op 1 januari 2001 iets hoger – ongeveer 3 duizend – is dan het berekende inwonertal op basis van het inwonertal op 1 januari 2000 en de componenten van de bevolkingsgroei. In de nieuwe prognose wordt uitgegaan van de waargenomen bevolkingsomvang en -samenstelling op 1 januari 2001.

Immigratie en emigratie

De bevolkingsprognose 2000–2050 voorspelde voor 2001 een immigratie van 132 duizend personen en een emigratie van 82 duizend personen. Op basis van maandcijfers van oktober 2000 tot en met september 2001 wordt verwacht dat het aantal immigranten in 2001 135 duizend zal zijn en het aantal emigranten 81 duizend. Voor 2001 wordt de prognose van de emigratie zo'n duizend omlaag bijgesteld door middel van een lichte aanpassing van leeftijdsspecifieke emigratiekansen. Voor de jaren erna blijft de vorige prognose gehandhaafd. De veronderstelling over de immigratie wordt voor 2001 met 3 duizend en in de vier jaren daarna met 1 à 2 duizend omhoog bijgesteld (*grafiek 1*). In 2006 ligt de immigratie weer op het niveau dat ook in de lange-termijnprognose werd verondersteld. Als gevolg van deze aanpassingen zal het jaarlijks aantal immigranten licht dalen van 135 duizend in 2001 naar 132 duizend in 2006 (*staat 1*).

Geboorte en sterfte

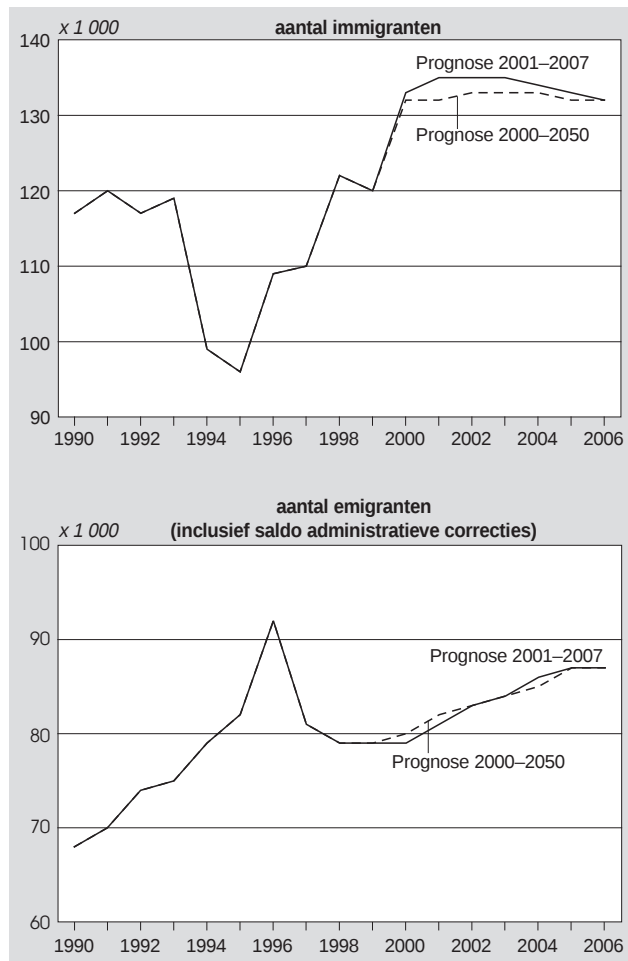
Met 207 duizend geboren was 2000 een topjaar voor wat betreft geboorte. Door Steenhof en De Jong (2001) werd dit in verband gebracht met de hoogconjunctuur van 1999 en 2000: bij veel vertrouwen in de economie nemen paren sneller de beslissing een kind te krijgen. De index van consumentenvertrouwen bereikte een piek in het tweede kwartaal van 2000 met 28. Sindsdien be-

Staat 1
Levendgeborenen, overledenen en buitenlandse migratie

	Levendgeborenen	Overledenen	Immigratie	Emigratie ¹⁾	Migratiesaldo ¹⁾	Bevolkingsgroei
× 1 000						
2001	202	139	135	81	53	116
2002	201	140	135	83	52	113
2003	199	141	135	84	50	109
2004	198	142	134	86	48	104
2005	196	144	133	87	46	98
2006	194	146	132	87	45	93

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

1. Migratie, 1990–2006

weegt deze index zich in een snel tempo omlaag: in het eerste kwartaal van 2001 komt de index uit op 11.

Het verwachte aantal levendgeborenen voor 2001 op basis van de maandcijfers van oktober 2000 tot en met september 2001 komt uit op 202 duizend; een terugval van 4 duizend ten opzichte van 2000. Het lijkt waarschijnlijk dat de terugval in de geboorte opnieuw samenhangt met de (neerwaartse) ontwikkeling van de index van consumentenvertrouwen. In de lange-termijnprognose werd nog een aantal levendgeborenen van 206 duizend in 2001 verwacht. Op grond hiervan zijn leeftijdsspecifieke vruchtbaarheidscijfers van 2001 tot met 2005 licht neerwaarts bijgesteld.

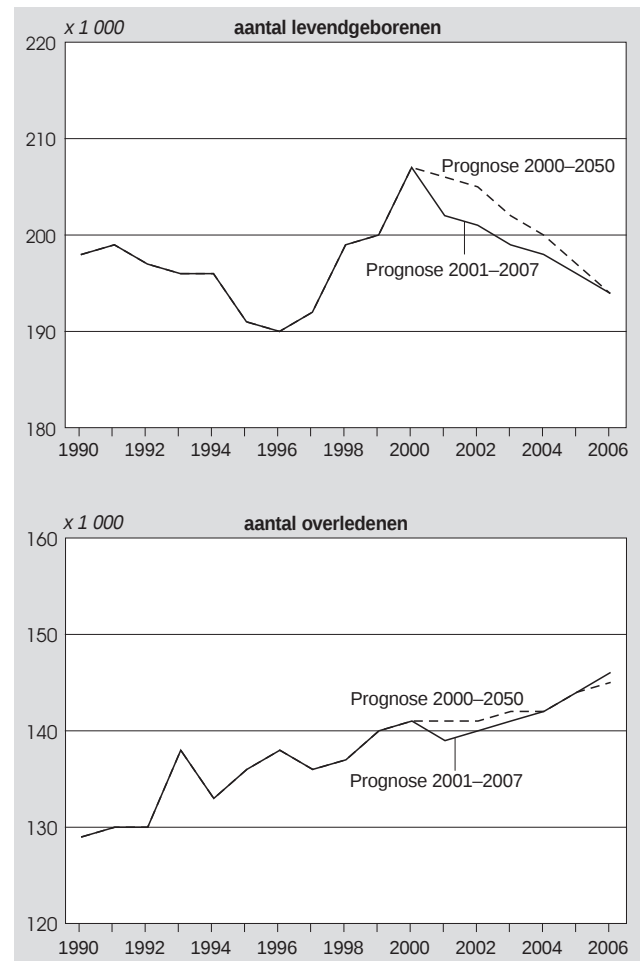
Het aantal overledenen in 2001 lijkt licht te worden overschat door de lange-termijnprognose. Voor 2001 wordt in deze prognose uitgegaan van een aantal van 141 duizend, terwijl op basis van de schatting aan de hand van de maandcijfers een aantal van 139 duizend waarschijnlijker lijkt. Met name bij mannen wordt een lager aantal overledenen verwacht dan in de lange-termijnprognose werd voorspeld. Om deze reden zijn leeftijdsspecifieke sterftequotiënten van mannen voor de periode 2001–2005 licht naar beneden bijgesteld.

Bevolking in de periode 2002–2007

Op basis van nieuwe waarnemingen is de bevolkingsprognose 2000–2050 licht bijgesteld. Deze bijstelling betreft een geringe stijging van het aantal immigranten en een kleine daling van het aantal levendgeborenen en overledenen.

Volgens de prognose 2001–2007 neemt de bevolkingsomvang toe van 15,99 miljoen op 1 januari 2001 tot 16,62 miljoen op 1 januari 2007 (staat 2). Dit is voor 1 januari 2007 slechts 4 duizend meer

2. Geboorte en sterfte, 1990–2006

dan was voorspeld door de vorige prognose. De voornaamste oorzaak van het grotere bevolkingsaantal in de nieuwe prognose is dat de bevolking op 1 januari 2001 (aan het begin van de prognoseperiode) al zo'n 5 duizend groter is dan voorspeld in de vorige prognose. De bijstellingen in de aantallen immigranten, overledenen en levendgeborenen compenseren elkaar voor wat hun bijdrage aan de bevolkingsgroei betreft.

In de nieuwe prognose zal de bevolking tot 2007 met meer dan een half miljoen inwoners groeien. Wel neemt het groeitempo af. Tussen 2001 en 2004 zal de jaarlijkse bevolkingsgroei nog meer dan 100 duizend bedragen. Daarna zal de bevolkingsgroei net hieronder blijven. Er zijn drie belangrijke oorzaken voor de verwachte daling in de bevolkingsgroei. Ten eerste neemt het aantal geboorten af. De komende jaren zullen de meeste kinderen geboren worden uit de generatie vrouwen die in de jaren zeventig geboren zijn. Omdat deze generatie kleiner is dan de generaties daarvoor zullen er minder kinderen geboren worden. Ten tweede neemt het aantal overledenen toe vanwege de toename van het aantal ouderen. Ten derde neemt het (positieve) saldo uit de buitenlandse migratie: de emigratie stijgt terwijl de immigratie vrijwel gelijk blijft.

Op basis van prognose-intervallen uit de vorige prognose zijn nieuwe prognose-intervallen voor de totale bevolkingsomvang gemaakt. De relatieve marge ten opzichte van de prognose is gelijk gehouden. Wel zijn de marges van de vorige prognose een jaar doorgeschoven. Op grond hiervan wordt verondersteld dat de kans een zesde is dat het werkelijke aantal inwoners in 2007 minder zal zijn dan 16,49 miljoen en eveneens een zesde dat het meer zal zijn dan 16,73 miljoen (staat 2).

Staat 2
Bevolkingsomvang op 1 januari; prognose en 67%-prognose-interval

	prognose 2001–2007			prognose 2000–2050
	ondergrens 67%-interval	prognose	bovengrens 67%-interval	
<i>x 1 000</i>				
2001		15 987		15 982
2002	16 092	16 103	16 114	16 098
2003	16 188	16 216	16 244	16 211
2004	16 274	16 325	16 372	16 320
2005	16 356	16 429	16 497	16 425
2006	16 430	16 528	16 619	16 524
2007	16 493	16 621	16 733	16 617

Literatuur

CBS, 2000, Op weg naar 18 miljoen inwoners. Persbericht, 20 december 2000.

Jong, A. de, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen. Maandstatistiek van de bevolking, januari 2001, blz. 22–25.

Steenhof, L. en A. de Jong, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: waargenomen en toekomstige ontwikkelingen in de vruchtbaarheid. Maandstatistiek van de bevolking, februari 2001, blz. 45–53.

Vijftig jaar bevolkingsprognoses: voorspelling van migratie

Taeke Gjaltema en Rob Broekman

In de tweede helft van de twintigste eeuw heeft het CBS een groot aantal bevolkingsprognoses gemaakt. Voor elk van de drie demografische hoofdcomponenten, te weten geboorte, migratie en sterfte, worden veronderstellingen gemaakt over toekomstige ontwikkelingen. In dit artikel staat de migratieprognose centraal. Er worden 25 migratieprognoses besproken en vergeleken met de waargenomen aantallen. Het blijkt moeilijk om van jaar tot jaar de migratie correct te voorspellen. Het doel van de migratieprognose is dan ook meer om het gemiddelde over een bepaalde periode zo goed mogelijk te benaderen.

1. Inleiding

Aanvankelijk was Nederland na de Tweede Wereldoorlog een emigratieland. Als gevolg van de economische vooruitgang is Nederland echter een immigratieland geworden. Vanaf 1967 is het migratiesaldo niet meer negatief geweest. Het duurde enige tijd voordat men zich realiseerde dat een voortdurend migratieoverschot kenmerkend zou zijn voor Nederland. Er werd in het verleden maar al te vaak van uitgegaan dat het restrictieve overheidsbeleid een blijvend effect zou hebben op de migratiestromen. Ondanks het restrictieve beleid is de omvang van de immigratie de afgelopen decennia toegenomen. Verschillende migratiestromen volgden elkaar op. Zo werd de arbeidsmigratie uit Turkije en Marokko eerst gevolgd door gezinsherenigende migratie en later door gezinsvormende migratie. In de laatste twintig jaar was er een sterke toename van het aantal asielzoekers. De opeenvolgende migratiestromen vanuit verschillende landen bleken moeilijk voorspelbaar te zijn.

Dit artikel over de voorspelling van migratie in bevolkingsprognoses van het CBS is het tweede in een serie van vier artikelen. In een eerder artikel werden de geboorteprognoses die in de afgelopen vijftig jaar gemaakt zijn reeds besproken (Gjaltema en Broekman, 2001). In twee volgende artikelen zal de sterfteprognose worden besproken en volgt een overzicht van vijftig jaar bevolkingsprognose. In de afgelopen vijftig jaar zijn er 25 reguliere bevolkingsprognoses gemaakt. Tevens zijn enkele experimentele vooruitberekeningen en scenario's opgesteld. In de genoemde vier artikelen worden alleen de reguliere prognoses besproken.

In dit artikel zal eerst een beschrijving van de ontwikkelingen in migratie van en naar Nederland worden gegeven. Daarna wordt een meer kwalitatief overzicht gegeven van de prognoses van de migratie die zijn gemaakt als onderdeel van de bevolkingsprognoses die sinds 1950 zijn gemaakt. Vervolgens worden de prognoses onderling vergeleken op een meer kwantitatieve manier. Indien meerdere varianten gemaakt werden, wordt alleen de meest waarschijnlijk geachte, of wel de middenvariant, behandeld. De prognoses worden aangeduid met het jaar van de startbevolking. Prognose 1950 is in 1951 gepubliceerd, maar de startbevolking was die van 1 januari 1950 en deze prognose wordt derhalve als Prognose 1950 aangeduid. Een overzicht van prognoses die zijn gemaakt voor 1950 is te vinden in CBS (1951). Prognoses gemaakt door het CBS na 1950 werden eerder beschreven in achtereenvolgens De Beer (1990), Crujisen en Zakee (1991) en De Jong (1995).

2. Vijftig jaar migratie: historisch overzicht

Aan het begin van de twintigste eeuw vertrokken er meer mensen uit Nederland dan dat er zich vestigden (*grafiek 1*). Naast stromen tussen buurlanden werd migratie vooral bepaald door vertrek naar de oude vestigingskoloniën. Met de Eerste Wereldoorlog veranderde dit drastisch: de emigratie stond stil en vluchtelingen kwamen vanuit België ons land binnen (waarvan velen niet geregistreerd). Na afloop van deze oorlog keerden de vluchtelingen weer terug naar het land van herkomst. De verslechterde arbeidsmarkt in Amerika en het Duitsland van na de oorlog zorgden voor immigratie uit deze gebieden. In de periode van de Grote Depressie daalde de immigratie weer. Eind jaren dertig kwamen, vooral joodse, vluchtelingen uit Duitsland. Gedurende de Duitse bezetting vielen de migratiestromen opnieuw stil. De deportatie in de Tweede Wereldoorlog van vooral joden zorgde wel voor een grote piek in de uitstroom. Na de capitulatie van Japan kwamen veel migranten terug uit Nederlands-Indië. Aanvankelijk keerde slechts een deel van de Nederlanders terug. Toen herkolonisatie echter onhaalbaar bleek, volgde het merendeel van de rest. Na de soevereiniteitsoverdracht waren er nog migratiegolven van hen die gehoopt hadden een nieuwe start te maken in Indonesië maar die als gevolg van de crisis rond en de uiteindelijke opgave van Nieuw-Guinea alsnog naar Nederland terugkeerden. De groep van ruim 18 duizend Zuid-Molukkers die in 1951 arriveerden, werden overigens pas in 1958 als immigrant geregistreerd (Steenhof en Harmsen, 2001).

Na de Tweede Wereldoorlog zochten veel Nederlanders hun toekomst in de traditionele emigratielanden als Canada en Australië. Deze migratiebeweging duurde tot aan het eind van de jaren vijftig. Toen de conjunctuur verbeterde, kwamen de immigratie- en emigratiestromen met deze landen begin jaren zestig weer in evenwicht. Nadat in de zestiger jaren de economische situatie in Suriname wat minder werd terwijl die van Nederland juist verbeterde, begonnen ook steeds meer immigranten uit Suriname te komen. Dit nam snel toe toen de eerste onderhandelings- over onafhankelijkheid gevoerd werden. In 1975, het jaar van de onafhankelijkheid, bereikte de stroom zijn hoogtepunt. Ook in de overgangperiode van vijf jaar daarna, waarin vrije vestiging in Nederland nog mogelijk was, kwamen veel Surinamers naar Nederland.

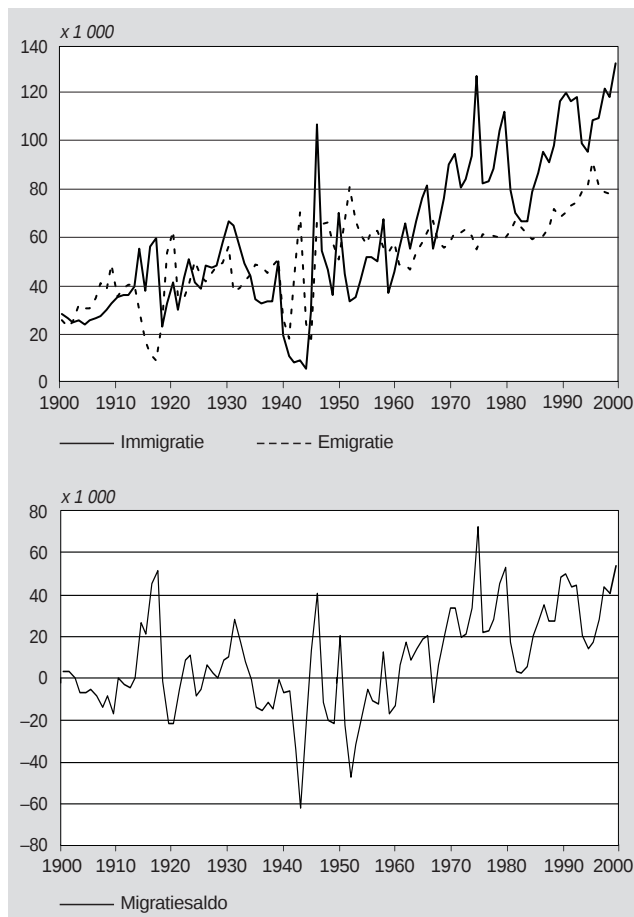
In 1960 sloten de Nederlandse en de Italiaanse regering het eerste wervingscontract voor werknemers uit Italië. Kort daarop volgden Spanje, Portugal en iets later Turkije en Griekenland gevolgd door Marokko, Joegoslavië en Tunesië. Deze zogenaamde gastarbeiders bleven komen in perioden van economische neergang, ook toen de stroom potentiële arbeidskrachten uit Suriname sterk groeide. Eerst kwamen deze arbeidsmigranten in hun eentje naar Nederland toe. Al spoedig kwamen echter vrouwen en kinderen over en bleek de vestiging niet zo tijdelijk te zijn als in eerste instantie was bedoeld. De verwachting dat arbeidsimmigranten in tijden van een verslechterende conjunctuur weer zouden emigreren, bleek grotendeels ongegrond. In 1975 werden tevens ruim tienduizend illegaal aanwezige werknemers als uitvloeisel van de regularisatieregeling opgenomen. Na 1973 werden geen nieuwe werkvergunningen meer verstrekt aan Turken en Marokkanen; de gezinshereniging ging echter door. Weer wat later ontstond de huwelijksvormende migratie. Deze migratie kreeg vanaf het einde van de tachtiger jaren een belangrijker aandeel in de immigratie uit de voormalige wervingslanden.

Het ontmoedigingsbeleid aan het begin van de jaren tachtig (onder andere de visumplicht voor Surinamers, Turken en Marokkanen en de bijstandsnorm voor de migratie van de huwelijkspartner) zorgde tijdelijk voor een sterke verlaging van het migratiesaldo. Spoedig nam de immigratie echter weer toe. Nadat in de eerste helft van de jaren negentig opnieuw het immigratiebeleid verscherpt was (middels de bestaansmiddelen, strengere regels voor inschrijving in de GBA, de toets passende huisvesting, het tegengaan van schijnhuwelijken en de wachtermijn voor gezinshereniging) en de conjunctuur tevens ingezakt was, daalde het migratiesaldo aanvankelijk weer. Echter, sinds het dal van het migratiesaldo in 1995 vond er wederom een toename plaats, die in verband kan worden gebracht met de gunstige conjunctuur.

Naast arbeids- en gezinsmigranten zijn er in de loop van de tijd ook vluchtelingen naar Nederland gekomen. Na de stroom van Belgische oorlogsvluchtelingen ten tijde van de Eerste Wereldoorlog en de vluchtelingenstroom uit Duitsland en Oost-Europa vlak voor de Tweede Wereldoorlog, werden in 1956 enige duizenden Hongaarse en in 1968 Tsjechoslowaakse vluchtelingen opgenomen. Vanaf het midden van de tachtiger jaren nam het aantal asielzoekers steeds verder toe. Nieuwe conflicten en oorlogssituaties zorgden voor steeds nieuwe groepen vluchtelingen en asielmigranten (bijvoorbeeld uit Somalië vanaf 1989 en vooral de periode 1994–1995, Sri Lanka rond 1990, Joegoslavië vanaf 1991, Roemenië tot 1994, Iran vooral in en rond 1994, Afghanistan en Irak vanaf 1993, Turkije vanaf 1997, de voormalige Sovjet-Unie vanaf de omwenteling).

Nederland is dus langzamerhand een immigratieland geworden en ondanks het ontmoedigingsbeleid en een verscherping van maatregelen om immigratie tegen te gaan in de jaren zeventig, is het dat tot op heden gebleven. Na 1967 is het migratiesaldo niet meer negatief geweest.

1. Waarnemingen van immigratie, emigratie en migratiesaldo

3. Vijftientwintig prognoses in vijftig jaar: een overzicht van de migratiecomponent

Sinds 1950 zijn veel publicaties geschreven over de bevolkingsprognoses van het CBS. De informatie over de migratiecomponent in deze bevolkingsprognoses is niet altijd even uitgebreid. Het komt regelmatig voor dat meer dan één variant werd gemaakt. In die gevallen was lang niet altijd duidelijk welke migratieprognose destijds als de meest waarschijnlijke werd aangemerkt. Ook kwam het voor dat een migratieprognose wel werd gemaakt, maar dat deze niet werd opgenomen in de middenvariant van de bevolkingsprognose. In de bevolkingsprognose werd de migratie genegeerd, hetgeen betekent dat impliciet een migratiesaldo van nul werd verondersteld.

Naast de drie demografische componenten van geboorte, migratie en sterfte vinden tevens correcties plaats op de geregistreerde bevolking (*kader 1*).

Administratieve correcties

Naast geboorte, migratie en sterfte vinden tevens correcties plaats op de geregistreerde bevolking. Als een gemeente vaststelt dat iemand niet meer op het adres woont waar hij of zij was ingeschreven, zonder dat de desbetreffende persoon zijn of haar vertrek heeft gemeld, wordt een zogenaamde administratieve afvoering doorgevoerd. Als iemand die administratief is afgevoerd, zich in een gemeente aanmeldt, vindt een administratieve opneming plaats. Het aantal administratieve afvoeringen overtreft elk jaar het aantal administratieve opnemingen. Aangenomen wordt dat het saldo van deze administratieve correcties voor een belangrijk deel kan worden toegeschreven aan niet gemelde emigratie. In de bevolkingsprognose wordt het saldo van de administratieve correcties opgeteld bij het migratiesaldo. In de evaluatie van de migratieprognoses wordt migratie derhalve bekeken inclusief deze correcties. Administratieve correcties worden niet teruggevoerd naar het jaar waarin het niet geadministreerde feit zich voltrok, maar komen ten laste van het jaar waarin zij worden vastgesteld. Om stroomgegevens (geboorte, sterfte, migratie, correcties) en standgegevens (geregistreerde bevolking) met elkaar in overeenstemming te brengen, vinden er daarnaast ook andere correcties plaats. Deze zijn echter gering en worden niet meegenomen in de bevolkingsprognoses.

Voor alle prognoses die gemaakt zijn sinds 1950 volgt een kort overzicht van de migratiecomponent. In staat 1 zijn enkele kerncijfers van de prognoses weergegeven.

3.1 De jaren vijftig tot en met zeventig

De eerste officiële bevolkingsprognose van het CBS is Prognose 1950. In de eerste helft van de twintigste eeuw liep de omvang van emigratie en immigratie van jaar tot jaar sterk uiteen: vestigingsoverschotten en vertreksaldi wisselden elkaar af. Ook richting en samenstelling van de migratie verschilden van jaar tot jaar. Na de Tweede Wereldoorlog kende Nederland een actieve emigratiepolitiek. Ook de wereldpolitieke situatie werd geacht een stimulerende werking op emigratie te hebben. Desondanks werd afgezien van het expliciet verwerken van een migratieprognose in de uiteindelijke bevolkingsprognose. Impliciet werd dus aangenomen dat over langere termijn gezien emigratie en immigratie elkaar in evenwicht zouden houden. Eventuele directe (migratie) en indirecte (minder geboorten) effecten van migratie op de bevolkingsgroei werden wel bestudeerd. De overheid streefde naar een jaarlijkse emigratie van 20 à 25 duizend arbeidskrachten: inclusief de emigratie van gezinsleden zou dit neerkomen op een totaal van 50 duizend emigranten. Een berekening die gebaseerd was op deze veronderstellingen en rekening hield met de vruchtbaarheid en sterfte die nu buiten Nederland zou plaatsvinden, leerde dat Nederland hierdoor in 1980 ongeveer 2 miljoen inwoners min-

Staat 1
Kerncijfers migratie, prognose 1950 t/m 2000

Prognose		Migratiesaldo	
startjaar	eindjaar	eindjaar	2000
1950	1980	0	
1951	1981	-50 000	
1959	1981	-20 000	
1965	2000	0	0
1967	2000	0	0
1970	2000	0	0
1972	2000	0	0
1975	2000	0	0
1980	2010	6 000	6 000
1984	2010	0	0
1985	2010	0	0
1986	2010	0	9 000
1987	2010	20 000	20 000
1988	2010	20 000	20 000
1989	2010	20 000	20 000
1990	2050	25 000	25 000
1991	2050	25 000	25 000
1992	2050	25 000	25 000
1993	2050	35 000	41 000
1994	2050	35 000	36 000
1995	2050	35 000	35 765
1996	2050	35 000	33 773
1997	2003	34 377	33 773
1998	2050	22 316	37 945
1999	2004	44 150	45 171
2000	2050	29 725	52 206

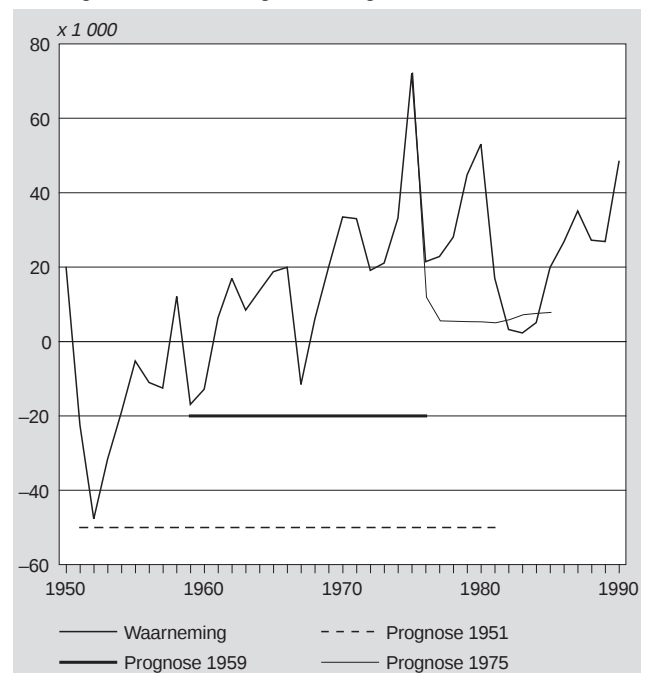
der zou hebben dan volgens de middenvariant van Prognose 1950. Het effect van de immigratie werd verwaarloosbaar geacht.

Prognose 1951 is met en zonder migratie gemaakt. In tegenstelling tot de vorige prognose werd geen uitspraak gedaan over welke prognose als de middenvariant moet worden gezien. Voor migratie werden de effecten van een jaarlijks vertrek van 20 en 50 duizend personen gepubliceerd. Blijkens een notitie werd het laatstgenoemde aantal het meest waarschijnlijk geacht. Migratie vond voornamelijk plaats naar de emigratielanden Verenigde Staten, Canada, Australië en Nieuw-Zeeland. Recente immigratie uit Indonesië werd als tijdelijk gezien. In de prognose werd opnieuw alleen rekening gehouden met het effect van emigratie. Doordat emigratie vooral relatief jonge personen betrof, had dit een verouderend effect op de bevolking.

Prognose 1959 kende wederom berekeningen met en zonder migratie. In de uiteindelijke bevolkingsprognose is het effect van migratie echter niet meegenomen. De impliciete aanname was dan ook dat het migratiesaldo gelijk is aan nul. De aanname van een emigratie van 20 duizend personen uit de vorige prognose bleef gehandhaafd in de vooruitberekening met migratie. De immigratie werd opnieuw niet meegenomen.

Het vertreksaldo bleek echter van steeds minder belang. Steeds minder mensen vertrokken naar de overzeese emigratielanden en steeds meer mensen vestigden zich in Nederland: vooral uit Suriname en de Nederlandse Antillen. Het vestigingsaldo uit Zuid-Europese landen en Turkije nam eveneens toe aan het begin van de jaren zestig. De onzekerheid over trends en niveaus werd beschouwd als zeer groot. Voor Prognose 1965 werden derhalve geen assumpties gemaakt omtrent de effecten van de migratie. De impliciete migratieprognose was derhalve dat het saldo nul zou zijn gedurende de gehele prognoseperiode. Voor de ramingen van de beroepsbevolking werd wel het effect van de immigratie van arbeidskrachten bekeken (een immigratie van 10 duizend, met als uiterste aannames dat ze allen weer zouden vertrekken of juist zouden blijven). Ook werd een berekening gemaakt van het effect van de emigratie op de toekomstige bevolkingsgroei. Hierbij werd uitgegaan van een jaarlijkse emigratie van 10 duizend personen. Voor wat de migratie betreft was Prognose 1967 gelijk aan Prognose 1965.

2a. Prognose en waarneming van het migratiesaldo

Na 1964 zette de arbeidsimmigratie naar Nederland zich voort. In Prognose 1970 werd de migratie opnieuw niet expliciet meegenomen. Slechts in de bijlage werden 'enige globale berekeningen' met betrekking tot het toekomstig verloop van de buitenlandse migratie voor de jaren 1970–1975 opgenomen (voor de migratie uit Spanje, Portugal, Italië, Joegoslavië, Griekenland, Turkije en Marokko). Er werd verondersteld dat arbeidsmigratie slechts een tijdelijk karakter had en dat arbeidsmigranten na verloop van tijd weer naar het land van herkomst zouden terugkeren. De recente netto instroom van migranten had tot gevolg dat de prognosemakers de migratiestromen beter gingen onderzoeken. Voortgaande immigratie uit het Middellandse-Zeegebied werd niet uitgesloten. Er werd voortsnog van uitgegaan dat immigranten uit de werelands na verloop van tijd weer terug zouden keren naar het land van herkomst. De veronderstelling over de migratie in Prognose 1972 was gelijk aan die in de voorgaande prognose.

Mede op advies van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeeringsbeleid werd in Prognose 1975 weer meer aandacht besteed aan migratie. Naast een vooruitberekening van de bevolkingsontwikkeling van Nederland exclusief de invloed van de buitenlandse migratie, werden de effecten van twee alternatieve migratieprognoses doorberekend. Er werd niet één meest waarschijnlijke ontwikkeling gegeven, maar twee alternatieven die de marge vormden waarbinnen de verwachten ontwikkeling zou plaatsvinden. Het gemiddelde van deze twee kan als representant van de middenvariant gezien worden. Alleen voor de eerste tien jaar werden deze marges voorspeld. In de berekening van het effect op bevolkingsaantallen werd uitgegaan van een saldo van nul voor latere perioden. Immigratie uit wervingslanden werd als beperkt geschat voor de eerste tien jaar. Dit als gevolg van de verwachte teruggang van de conjunctuur. Wel werd enigszins rekening gehouden met het feit dat vestiging een meer permanent karakter heeft dan voorheen werd gedacht. Wederom is niet aangegeven welke variant, met of zonder migratie, als de officiële of meest waarschijnlijke moet worden aangemerkt.

3.2 De jaren tachtig

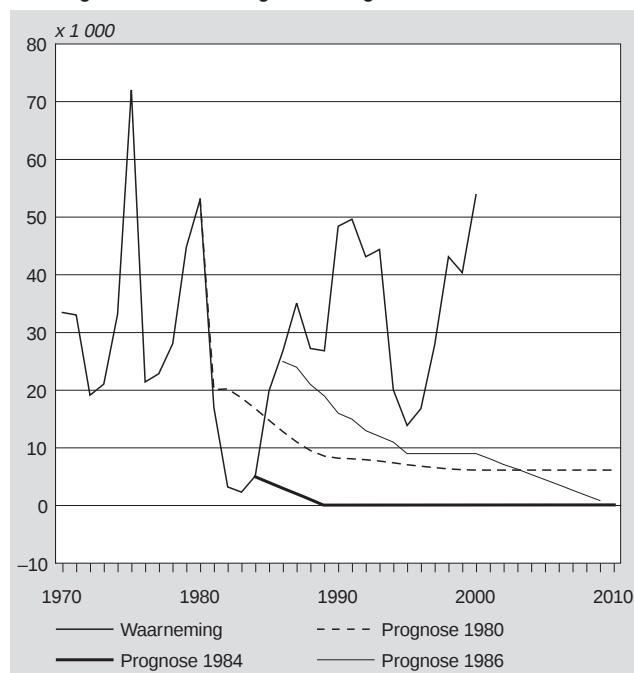
In Prognose 1980 vormde migratie voor het eerst een integraal onderdeel van de bevolkingsprognose. In eerdere prognoses werd telkens een variant met en zonder migratie of slechts een experimentele berekening gemaakt. In Prognose 1980 werd de moeilijkheid van het voorspellen van buitenlandse migratie uitgedrukt door de grote marge tussen de lage en de hoge hypothese. Deze twee varianten zijn afgeleid van de basis migratieprognose welke het midden hield tussen deze twee extremen. Migratiestromen werden onderverdeeld naar migrantengroepen op basis van juridische status, mate van beleidsgevoeligheid van de omvang van een stroom, mate van stabiliteit van het verloop en de omvang in het nabije verleden en de mate van beschikbaarheid van de gegevens. Specialisten en deskundigen op het gebied van buitenlandse migratie werden eveneens benaderd voor de onderbouwing van aannames. Destijds werd verondersteld dat Nederland een immigratieland was en dat ook zou blijven. Een restrictief immigratiebeleid van de Nederlandse overheid werd als belangrijke afremmer gezien. Van de migratie uit Suriname en de Antillen werd verondersteld dat deze op de lange duur in evenwicht zou blijven: het verblijf in Nederland zou voornamelijk tijdelijk zijn voor studie en werk. De Antillen werden verondersteld onafhankelijk te worden in 1990. Compensatie werd verder verwacht van immigratie uit wervingslanden en remigratie. Verder werd verondersteld dat de gezinshereniging voor 1990 zou zijn voltooid. De huwelijksmigratie zou iets toenemen en vanaf 1985 constant blijven.

Prognose 1984 kende, met een migratiesaldo op langere termijn van 3 duizend, een lager verwacht migratiesaldo dan de 6 duizend van Prognose 1980. Voor de lage variant werd zelfs op korte termijn een vertreksaldo verondersteld. Voor het eerst werd ook een prognose gemaakt van het saldo van de administratieve correcties. Dit betreft voornamelijk correcties op emigratie: een deel van de vertrokken personen laat zich niet uitschrijven uit het bevolkingsregister. In latere prognoses (vanaf 1989) werden migratie en administratieve correcties als één grootheid beschouwd. Prognose 1984 wordt dan ook inclusief de correcties beschreven. In Prognose 1984 werd een saldo van de administratieve correcties van minus 3 duizend aangenomen. Het migratiesaldo op lange termijn is derhalve nihil.

Prognose 1985 kende een aanpassing naar boven van het migratiesaldo. Tevens werd het saldo van de administratieve correcties bijgesteld zodat de migratieprognose op langere termijn wederom nul is. Korte-termijnaannames werden wel aan de waarnemingen over de periode voorafgaand aan de prognose naar boven aangepast.

Met Prognose 1986 werd de verwachting uitgesproken dat Nederland voorlopig een immigratieland zou blijven. De stroom asielzoekers

2b. Prognose en waarneming van het migratiesaldo

kers en de gezinshereniging zouden naar verwachting blijven aanhouden. Het migratiesaldo werd omhoog bijgesteld, ook op de langere termijn. Samen met een lichte bijstelling van het saldo van de administratieve correcties betekende dit ook voor de langere termijn een (positief) vestigingsoverschot van ongeveer 9 duizend.

Het belangrijkste verandering in Prognose 1987 was de verhoging van de verwachte immigratie. Ook het saldo van de administratieve correcties nam toe, echter in mindere mate, zodat het migratiesaldo voor de langere termijn meer dan verdubbelde ten opzichte van Prognose 1986 (van 9 duizend naar 20 duizend). Nog steeds werd echter een daling voorzien ten opzichte van de laatste waarnemingen.

Prognose 1988 kende alleen aanpassingen op de korte termijn. De lange-termijnverwachtingen bleven gelijk. Hetzelfde geldt voor Prognose 1989. Recente waarnemingen wijken niet sterk hiervan af: nog steeds wordt een daling verondersteld voor de eerste prognosejaren naar het onveranderde lange-termijnniveau. Methodologisch vindt er wel een verandering plaats ten opzichte van eerdere prognoses. Het migratiesaldo wordt vanaf nu inclusief het saldo van de administratieve correcties uitgedrukt. Ook worden de marges tussen de midden, de hoge en de lage variant enigszins verruimd zodat ze beter aansluiten bij de empirische onzekerheidsmarges van de voorgaande jaren.

3.3 De jaren negentig

Aan het eind van de jaren tachtig bleek de waargenomen immigratie wederom hoger uit te vallen dan voorheen werd gedacht. Dit vormde de aanleiding om de veronderstellingen in Prognose 1990 naar boven aan te passen. Steeds meer werd gebruik gemaakt van tijdreeksanalyse om kwalitatieve overwegingen te onderbouwen. De invloed van aansluiting van de voormalige wervingslanden Spanje en Portugal werd geacht van gering belang te zijn. Ook werd in 1990 het Akkoord van Schengen en het asielverdrag van de landen van de Europese Gemeenschap ondertekend. In Prognose 1990 werd verondersteld dat de stroom asielzoekers niet verder zou toenemen noch zou dalen. Veel afgevoerde verzoeken kwamen later terug als administratieve correctie omdat het vertrek naar het buitenland vaak niet gemeld wordt. Voor het eerst werd in de publicatie van de prognose ook ingegaan op mogelijk ongeregistreerd verblijf (illegalen konden overi-

gens wel geregistreerd zijn, echter zonder geldige verblijfstitel). Verder werd aangenomen dat met de toename van het aantal Turken en Marokkanen in de huwbare leeftijd ook een toename in de gezinsvormende migratie zou gaan plaatsvinden. Remigratie naar wervingslanden werd beperkt ingeschat.

In Prognose 1991 werden de lange-termijnverwachtingen niet aangepast: de korte-termijnveronderstellingen werden naar boven bijgesteld. Wederom werden voor de verschillende categorieën veronderstellingen geformuleerd. Verondersteld werd dat de migratiestromen als gevolg van de verdere eenwording van Europa zouden toenemen. Doordat het zowel emi- als immigratie betreft en het verblijf veelal tijdelijk is, zou de invloed op de bevolkingsgroei beperkt zijn. Ook werd verwacht dat arbeidsmigratie uit de voormalige wervingslanden en uit Oost-Europa beperkt zou blijven en dat de daling van gezinshereniging van Turken en Marokkanen zou doorzetten. De gezinsvormende migratie zou, na een toename op korte termijn, op de lange termijn eveneens weer gaan dalen. De toename in het aantal asielzoekers leidde tot een beperkte toename van de geregistreerde bevolking omdat slechts een gering percentage van de verzoeken werd ingewilligd. Zoals eerder beschreven zou dit betekenen dat het aantal administratieve correcties hoog zou zijn. Een overheidsbeleid dat gericht is op het verkleinen van mogelijkheden voor een langdurig legaal verblijf zou op termijn de aanvankelijk hoog blijvende migratie doen afnemen. Ook nu vond slechts een (kleine) aanpassing op de korte-termijnaanname plaats. In 1991 werd het hoogste niveau van immigratie sinds 1975 bereikt. Bij het maken van de vorige prognose duiden de laatst beschikbare cijfers daar reeds op, zodat hier rekening mee kon worden gehouden.

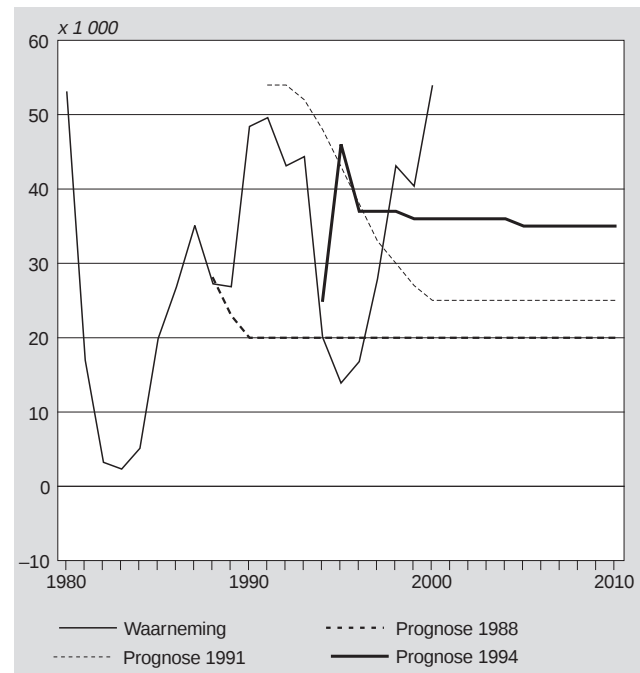
Doordat de instroom daalde in de tweede helft van 1991 en deze daling zich doorzette in de eerste waarnemingen van 1992, werd de prognose naar beneden bijgesteld. Wel werd de onzekerheid van de middenvariant vergroot door de marges tussen de hoge en lage variant verder te verbreden. Het aandeel van migratie uit de landen van de Europese Unie was in de jaren daarvoor hoger dan verwacht. Er werd echter verondersteld dat het meestal om tijdelijke migratie zou gaan. Een groot gedeelte van de instroom van gevluchte Joegoslaven stond overigens niet geregistreerd als immigratie ('onthemdenstatus').

Prognose 1993 kende opnieuw een aanpassing naar boven, nu ook voor de lange termijn. In totaal betekent dit dat tot 2010 een saldo werd verwacht dat ruim 200 duizend hoger was dan in de voorgaande prognose. Aangenomen werd dat de laatst gemeten niveaus zich tot 2010 zouden handhaven. Voor daarna werd nog steeds een daling verondersteld, echter naar een hoger niveau dan in de vorige prognoses. Wel zouden verschuivingen in herkomstgebieden plaats gaan vinden, namelijk een verminderde migratie uit Turkije en Marokko en een toename van de migratie vanuit de landen van de Europese Unie. De globale aannames zijn vergelijkbaar met die van de vorige prognoses.

Uit maandcijfers bleek dat de immigratie in 1994 aanzienlijk lager zou gaan uitvallen dan zoals verondersteld in Prognose 1993. Daarom werden in Prognose 1994 voor de korte termijn lagere migratiesaldi gehanteerd dan in de voorgaande prognose. De voornaamste oorzaak van de lagere immigratiecijfers was een achterblijvende doorstroming van asielzoekers uit asielzoekerscentra naar gewone woningen. Hierdoor werd de inschrijving in de gemeentelijke basisadministratie vertraagd.

Een jaar later bleek dat de daling van de immigratie was onderschat. Doordat de tijdsduur tussen het asielverzoek en het moment van inschrijving in het bevolkingsregister varieerde, was het moeilijk om de instroom van asielzoekers in het bevolkingsregister te voorspellen. Ook zijn er in 1994 een aantal maatregelen getroffen die bijvoorbeeld gezinshereniging, inschrijving in het bevolkingsregister en schijnhuwelijken moeilijker maken. Voor Prognose 1995 werden dan ook opnieuw de korte-termijnaanname aangepast; de lange-termijnveronderstellingen bleven onaangepast.

2c. Prognose en waarneming van het migratiesaldo

Bij het maken van Prognose 1996 leek de daling in de migratie tot stilstand te zijn gekomen. Voor de korte termijn zijn er slechts kleine bijstellingen (naar beneden) gemaakt. Lange-termijnverwachtingen bleven wederom onveranderd. Prognose 1997, die slechts een korte-termijnprognose is, is voor wat de migratie betreft identiek aan de vorige prognose.

Prognose 1998 kende een methodologische verandering in het rekenmodel. Er werd gewerkt met emigratiekansen in plaats van met het emigratieaantal. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar leeftijd, geslacht en geboorteland. In dit model heeft de immigratie effect op de emigratie in latere jaren. Dit komt doordat aan personen die buiten Nederland zijn geboren hogere emigratiekansen werden toegekend dan aan personen die in Nederland zijn geboren. Tevens is van invloed dat aan oudere immigranten grotere emigratiekansen werden toegekend. Ook worden er meer groepen geboortelanden onderscheiden dan in vorige prognoses en is het onderscheid tussen personen met een Nederlandse nationaliteit en personen met een niet-Nederlandse nationaliteit verdwenen. Aangezien de aannames van de emigratiekansen zijn gespecificeerd naar het geboorteland van de persoon zelf en niet dat van de ouders, werden impliciet aan de zogenaamde alloctonen van de tweede generatie gelijke emigratiekansen toegekend als aan autoctonen. Het totale effect van de aanpassingen in de methodologie en in de globale aannames betekent voor de korte termijn een verhoging van het migratiesaldo. Op de langere termijn is het migratiesaldo juist lager dan in de voorgaande vijf prognoses (die alle dezelfde eindwaarden van 35 duizend hadden) doordat de voorspelde omvang van de emigratie toenam (weliswaar werd verondersteld dat de emigratiekansen zouden dalen, maar doordat de verschillende groepen alloctonen in omvang toenamen, stegen de absolute aantallen emigranten).

Prognose 1999 is wederom een korte-termijnprognose. Emigratie is hierin enigszins naar beneden bijgesteld doordat kansen van emigranten die in Nederland zijn geboren worden ingeschat. Voor immigratie werd alleen het aantal voor het eerste prognosejaar aangepast aan de laatste waarnemingen.

In de meest recente Prognose 2000 liggen de korte-termijnaanname enigszins hoger dan in de vorige prognose. Ten opzichte van Prognose 1998 werden ook de verwachtingen voor de langere termijn verhoogd, echter niet tot het niveau van prognoses van het midden van de jaren negentig.

4. Prognosemethoden

Er kunnen drie niveaus van veronderstellingen worden onderscheiden: gedetailleerde hypothesen (modelparameters, bijvoorbeeld leeftijdspecifieke emigratiekansen), kernhypothesen (bijvoorbeeld het migratiesaldo) en algemene hypothesen (bijvoorbeeld aannames over het migratiebeleid en de veronderstelde effectiviteit daarvan). De algemene hypothesen geven een leidraad voor te verwachten trends. Na een grondige analyse van recente ontwikkelingen worden vervolgens kernhypothesen geformuleerd. Voor het startjaar van de bevolkingsprognose zijn waarnemingen van de eerste maanden vaak al bekend. Hierdoor kan een redelijk inzicht worden verkregen in de verwachte migratie in het eerste jaar. Ook te verwachten wijzigingen in de wetgeving en het beleid kunnen worden meegenomen om korte-termijnvoorspellingen te verbeteren. De risicobevolking voor immigratie is, anders dan bij sterfte en geboorte het geval is, moeilijk te definiëren. In principe hoort de bevolking van alle landen waarvandaan migranten naar Nederland komen tot de risicobevolking. Omdat deze bevolking niet duidelijk valt af te bakenen, worden de kernhypothesen geformuleerd in termen van absolute aantallen immigranten. Bij emigratie valt wel een risicobevolking te omschrijven, namelijk de in Nederland woonachtige bevolking. Zoals hierboven is beschreven, worden de veronderstellingen over de toekomstige omvang van de emigratie sinds Prognose 1998 gebaseerd op veronderstellingen over de hoogte van emigratiekansen. Doordat de emigratiekansen verschillen per geboorteland hebben immigratieaantallen een indirect effect op de emigratie. Dit is dan ook een ander kenmerkend verschil van migratie ten opzichte van geboorte en sterfte: het proces is omkeerbaar en herhaalbaar.

Lange tijd werd bij het maken van bevolkingsprognoses wel erkend dat migratie een reëel verschijnsel was en invloed had op de samenstelling en omvang van de bevolking, maar het werd niet meegenomen in de (meest waarschijnlijke) bevolkingsprognose omdat het minder goed voorspelbaar was. Het migratiesaldo werd impliciet dan wel expliciet op nul gezet. De effecten van migratie werden voor de jaren tachtig slechts doorberekend in een variant of 'oefening'. Vaak werd eerst een bevolkingprognose gemaakt met daarin alleen de natuurlijke bevolkingsgroei. Vervolgens werd hierop het aantal migranten en hun natuurlijke aanwas (geboorten en sterfte die bij de emigranten elders en bij de immigranten hier plaatsvinden) verdisconteerd. Ook wanneer op korte termijn migratie wordt verondersteld, wordt het migratiesaldo voor de lange termijn vaak weer op nul gesteld.

Migratie werd in de tijd ook steeds verder onderverdeeld in migratiestromen naar herkomst en bestemming en naar migratiemotief. Op die manier kunnen per afzonderlijke stroom aannames worden gemaakt die tezamen de totale emigratie, immigratie en het migratiesaldo opleveren. Naast migranten met de Nederlandse nationaliteit en die zonder de Nederlandse nationaliteit waren er in het begin ook stromen naar en uit de traditionele emigratielanden (Noord-Amerika, Australië en Zuid-Afrika), de overzeese gebieden Suriname en Nederlandse Antillen en de zogenaamde 'gastarbeiders' uit de wervingslanden (met name Zuid-Europa, Marokko en Turkije). Eind jaren tachtig begint de invloed van asielzoekers op de migratie toe te nemen. Vanaf Prognose 1998 verdwijnt het onderscheid naar wel of geen Nederlandse nationaliteit en worden meer groepen naar geboorteland onderscheiden. Het migratiesaldo wordt vanaf Prognose 1989 inclusief de administratieve correcties uitgedrukt.

Bij het maken van prognoses adviseren diverse adviesgroepen het CBS. De belangrijkste daarvan is de in 1975 door de Centrale Commissie voor de Statistiek ingestelde Commissie van Advies voor de Bevolkingsprognose. In deze commissie zijn verschillende ministeries, de planbureaus, en het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut vertegenwoordigd. Onder deze commissie ressorteert een werkgroep met deskundigen op het terrein van ge-

boorte, sterfte, migratie en huishoudensdemografie. Daarnaast wordt incidenteel in een ander verband gebruik gemaakt van de expertise van deskundigen. In 1967 was reeds de werkgroep methodologie bevolkingsprognose gevormd met leden van de planbureaus en academische instellingen. Naar aanleiding van een nota inzake verbetering van bevolkingsprognoses van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid werd vanaf Prognose 1975 meer aandacht aan migratie besteed. Ook vanuit de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling en de Europese Economische Gemeenschap ontstond een stimulans om migratie mee te nemen.

Migratie is ook van invloed op de prognose van de totale bevolking via de andere twee demografische componenten van de bevolkingsgroei. De indirecte effecten hiervan kunnen aanzienlijk zijn: migranten kennen veelal een relatief jonge leeftijdsopbouw en staan vaak aan het begin van de reproductieve periode. Niet-westerse immigranten kennen vaak ook een hogere vruchtbaarheid dan de aanwezige bevolking. Hierdoor wordt de bevolkingsgroei indirect versterkt bij een positief migratiesaldo. Verder moet ook een vertaling gemaakt worden van het assumptieniveau naar toedeling per leeftijd. Doordat het effect van fouten in het saldo wordt uitgesmeerd over verschillende leeftijden is de invloed op de leeftijdsopbouw geringer dan bij geboorten het geval is (waar immers alle geboorten tot één leeftijdsgroep behoren).

5. Voorspelfouten in de migratieprognose

Grafiek 1 geeft een overzicht van de migratie van en naar Nederland in de twintigste eeuw. Het hoogste migratiesaldo werd met ruim 70 duizend gemeten in 1975. Dit kwam vooral doordat de immigratie een record van ruim 130 duizend personen bereikte. Daarbij moet wel worden aangetekend dat in het immigratiecijfer van 1975 zo'n 10 duizend geregulariseerde personen zijn meegerekend. Dit zijn personen die zich in voorgaande jaren in Nederland hebben gevestigd, maar geen geldige verblijfstitel hadden. Het migratiesaldo was ook hoog in de jaren rond 1980, 1990 en 2000. De emigratie bereikte een piek in 1943 en rond de jaren vijftig, terwijl deze tijdens de andere oorlogsjaren een dieptepunt bereikten. Zowel emigratie als immigratie kenden een stijgende trend de afgelopen vijftig jaar, waarbij de fluctuaties van jaar op jaar in vooral de immigratie groot zijn geweest.

Vanaf Prognose 1980 is migratie een vast onderdeel van de middenvariant van de bevolkingsprognose. Prognose 1965, Prognose 1967 en Prognose 1972 kennen alleen een migratieveronderstelling van nul. Prognose 1950 en Prognose 1970 kenden naast de prognose zonder migratie nog een exploratieve prognose waarin de effecten van migratie op de bevolking worden doorberekend. Fouten in deze prognoses worden slechts in de tabellen aan het eind van dit artikel opgenomen. Bij de drie overige prognoses die voor 1980 werden uitgebracht (Prognoses 1951, 1959 en 1975) is het niet duidelijk welke als meest waarschijnlijke moet worden aangemerkt. In deze gevallen zal steeds de variant met migratie centraal worden gesteld. De fout in de prognose met een migratiesaldo van nul wordt slechts in tabel 4 opgenomen. Bij Prognose 1975 werd geen middenvariant gegeven maar slechts een hoge en een lage variant die als uitersten dienden van mogelijke trends. In dit geval is het rekenkundig gemiddelde genomen. Staat 1 geeft een overzicht van de kernindicatoren van deze prognose.

In grafiek 2 is voor een aantal prognoses de voorspelling van het migratiesaldo afgezet tegen de waargenomen cijfers. Prognoses waarin uitgegaan werd van een migratiesaldo van nul en prognoses die sterk lijken op andere prognoses zijn niet weergegeven. Zo verschillen Prognose 1987 en Prognose 1989 alleen op de korte termijn van Prognose 1988; Prognose 1990 en Prognose 1992 zijn vergelijkbaar met Prognose 1991; Prognose 1993 en Prognose 1995 zijn vergelijkbaar met Prognose 1994.

Prognosefouten

Er zijn verschillende maten om prognosefouten te meten. De aantallen geboren en overleden zijn uitsluitend positief en nooit nul of negatief. De gemiddelde procentuele afwijking en de gemiddelde absolute procentuele afwijking kunnen hier een inzichtelijke indicatie geven van de fout, waarbij rekening wordt gehouden met de omvang van het verschijnsel. Het migratiesaldo, in zowel de prognose als de waarneming, kan echter gelijk aan nul of kleiner dan nul zijn. De procentuele foutmaten geven hierdoor problemen. Als de prognose van het migratiesaldo nul is en het waargenomen saldo niet gelijk aan nul, zal de fout altijd honderd procent zijn (als percentage van de waarneming), ongeacht of het een grote dan wel kleine afwijking betreft. Ook kunnen relatieve fouten bij een laag waargenomen migratiesaldo een vertekend beeld geven: kleine absolute fouten kunnen namelijk grote relatieve fouten tot gevolg hebben. Als bijvoorbeeld de waarneming 1 duizend bedraagt en de prognose was 5 duizend, is dit een absolute fout van 4 duizend. De relatieve fout bedraagt dan echter 400%. Een waarneming van 10 duizend en een prognose van 4 duizend geeft een fout van 6 duizend. De relatieve fout bedraagt dan slechts 60%. Daarom is de gemiddelde absolute fout een betere maat. Het doel van de migratieprognose is vooral om het gemiddelde over een periode zo goed mogelijk te voorspellen en niet de fluctuaties van jaar op jaar. Door niet de gemiddelde absolute fout maar de gemiddelde fout te nemen, heffen positieve en negatieve fouten elkaar op. Deze maat geeft een beter beeld over een periode van een aantal jaren. Een andere mogelijkheid is om het absolute verschil te nemen van het migratiesaldo over een periode van een aantal jaren; over- en onderschattingen heffen elkaar dan op binnen een periode. Deze absolute gemiddelde fout zal hier voornamelijk worden gebruikt. De fout is hierbij gedefinieerd als prognose minus waarneming.

Grafiek 3 en tabel 2 geven de absolute gemiddelde fout weer per prognoseperiode van vijf en tien jaar. Voor Prognose 1950 verwijst de periode 0–4 jaar dus naar de jaarlijkse fout in de periode 1950–1954 en voor Prognose 1970 voor de periode 1970–1974. Een duidelijke verbetering in het voorspellen van het migratiesaldo van prognose op prognose in de tijd is niet zichtbaar voor de korte termijn. Voor de prognoseperiode 5–9 jaar lijken de prognoses vanaf het midden van de jaren tachtig het beter te doen. In de eerste vijf jaar na de start van de prognose lieten Prognose 1995 en Prognose 1990 achteraf de beste resultaten zien. In de volgende prognosetermijn van vijf jaar laten Prognose 1987 en later een relatief geringe fout zien. Ook het impliciete nulsaldo van Prognose 1950 bleek achteraf goed te scoren. Weer vijf jaar later dan de start van de prognose blijkt deze prognose het zelfs het beste te doen (alleen voor prognoses met een startjaar voor 1986 zijn voldoende waarnemingen bekend). Dit komt vooral doordat het migratiesaldo in die periode rond nul schommelt. Latere prognoses waarin met een nulsaldo gewerkt werd, laten veel slechtere voorspellingen zien. De absolute gemiddelde fout over de eerste tien jaar na de start van de prognose laat een vergelijkbaar beeld zien. De compensatie van onder- en overschatting over tien jaar blijkt voor Prognose 1980 het beste uit te pakken. Voorts blijkt de korte termijn ook niet altijd beter voorspeld te worden dan verder weg gelegen perioden; gemiddeld genomen nam de fout zelfs af. Dit is met name het geval voor de prognoses van 1987 tot 1991 die van prognosetermijn 0–4 jaar naar de prognosetermijn 5–10 jaar de fout zagen dalen met een factor van 2,7 gemiddeld. Op zich is het vreemd dat de korte termijn niet beter scoort, aangezien voor deze periode immers meer bekend is over te verwachten beleidsveranderingen, crises en conflicten en de conjuncturele ontwikkelingen. Wellicht wordt er juist te veel verwacht van deze veranderingen. Overigens moet de interpretatie van de fouten wel als toeval worden beschouwd. De slecht voorspelbare schommelingen kunnen de ene keer voor meer compensatie zorgen dan de andere keer.

Door de verschillende startjaren kan dit voor de ene prognose beter uitvallen dan voor de andere.

Grafiek 4 laat de som van de absolute fout zien en *tabel 2* de gemiddelde absolute fout voor vijfjarige prognosetermijnen van vijf, tien, vijftien en twintig jaar na het prognosestartjaar. Hierbij worden positieve en negatieve fouten binnen een periode niet tegen elkaar weggestreept. De verschillen zijn nu iets groter dan in de eerdere vergelijking. De richting van de fout per periode van vijf jaar na de start van de prognose is zichtbaar in *grafiek 5* en *tabel 3*. De meeste prognoses hebben de werkelijke migratiesaldi onderschat. Buiten Prognose 1950 (nulhypothese) komt een overschatting alleen voor in de eerste vijf jaar na de start van Prognose 1980 en voor de prognoses van 1991 tot en met 1994.

Naast een vergelijking van prognoses in termen van prognosetermijn is een vergelijking naar fouten in een bepaalde prognoseperiode mogelijk. Voor prognoseperioden van vijf jaar laat *grafiek 6* (en *tabel 1* onderste paneel) de gemiddelde absolute fouten zien. Wederom blijkt dat eerdere prognoses niet altijd een slechtere voorspelling gaven dan prognoses gemaakt vlak voor de betreffende kalenderjaren.

Voor de negentiger jaren lijkt dit iets minder te gelden. De afgelopen twintig jaar is in de tijd eveneens geen verbetering in de voorspelling zichtbaar. De gemiddelde absolute fouten en gemiddelde fouten zijn opgenomen in *tabel 2* en *tabel 3*.

Ten slotte kunnen we de alternatieve versie zonder migratie van Prognose 1951, Prognose 1959 en Prognose 1975 en de exploratieve variant van Prognose 1950 en Prognose 1970 vergelijken met de hier gekozen versie. Voor Prognoses 1950 en Prognose 1959 was de variant zonder migratie beter geweest (dan de aannames van een negatief migratiesaldo). De exploratieve versie van Prognose 1970 was achteraf beter geweest dan de aanname dat het gemiddelde migratiesaldo nul bedraagt. Bij Prognose 1975 was terecht de nul niet gekozen als waarde voor het migratiesaldo.

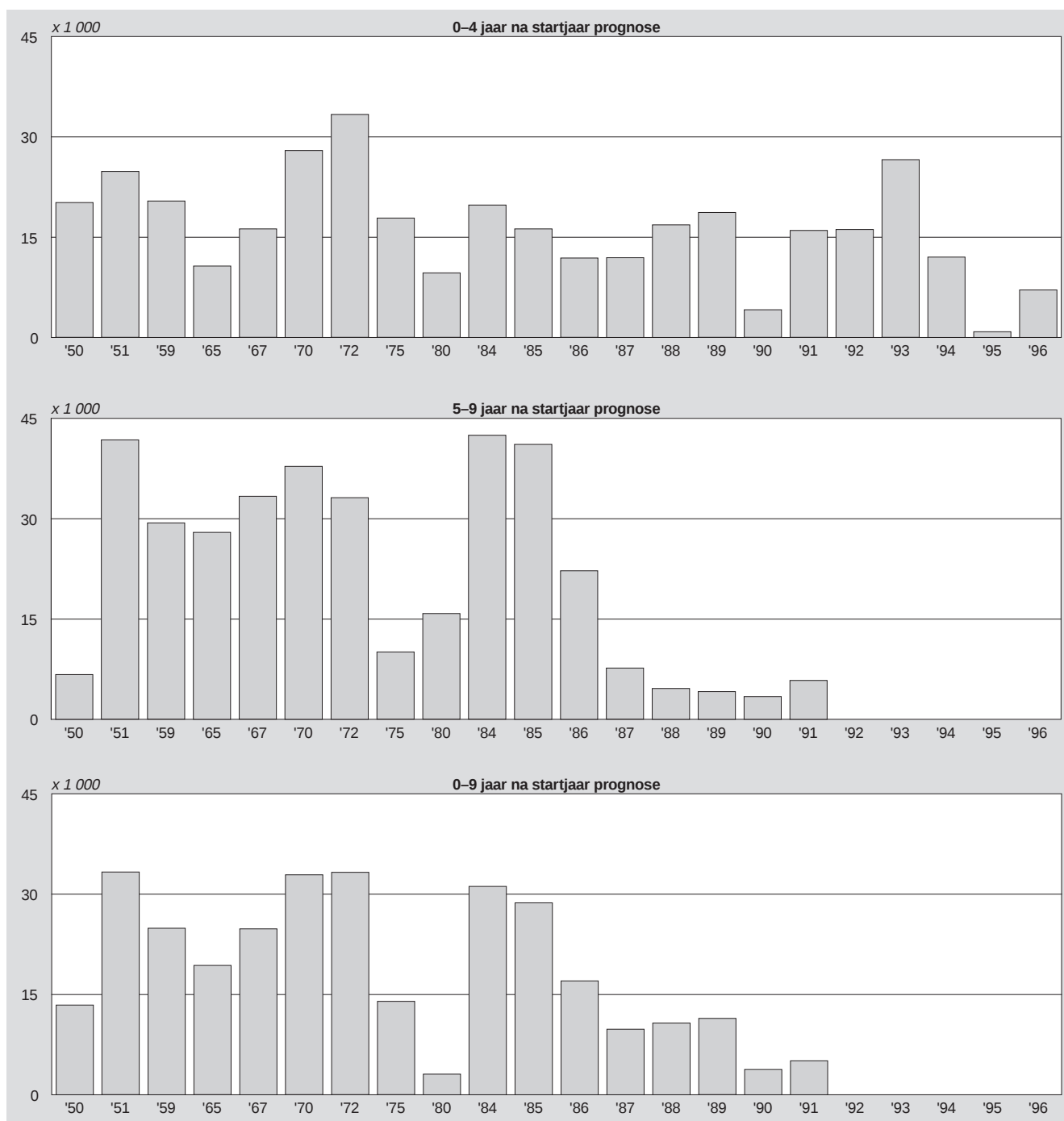
6. Conclusie

In de vorige eeuw werden 6,0 miljoen immigranten geregistreerd tegen 5,2 miljoen emigranten. Na de Tweede Wereldoorlog was Nederland aanvankelijk een emigratieland. Sinds 1967 is het migratiesaldo echter niet meer negatief geweest. Het duurde enige tijd voordat men zich realiseerde dat Nederland inmiddels een 'duurzaam' immigratieland was geworden.

De exploratieve variant van Prognose 1950 en de alternatieve variant van Prognose 1951 en Prognose 1959 werden voor de korte termijn terecht op negatief gezet (de som van het migratiesaldo voor de jaren vijftig was minus 130 duizend). Bij het bepalen van de hoogte van het negatieve migratiesaldo werd echter te veel rekening gehouden met het overheidsbeleid, dat uitging van een vertrek van 50 duizend personen per jaar. Hierdoor gaven de versies met een migratiesaldo van nul toch een beter resultaat. Bij latere prognoses was de nulvariant de slechtere keuze.

In het naoorlogse Nederland bleek dat de economische opbouw van Nederland voorspoediger was verlopen dan was aangenomen in de eerste prognoses. Dit had tot gevolg dat minder personen uit Nederland vertrokken en dat er meer immigranten bijkwamen. Uit de zogenaamde wervingslanden werden arbeidskrachten naar Nederland gehaald. Ten onrechte werd eerst gedacht dat de vestiging slechts tijdelijk was. Zelfs bij een dalende conjunctuur vond er, tegen de verwachting in, slechts beperkte terugkeer plaats. Bij de publicatie van Prognose 1975 werd enige aandacht aan deze mogelijkheid besteed. Dit leidde echter niet tot concrete aanpassing van de prognose op de langere termijn. Bij Prognose 1986 werd er van uitgegaan dat Nederland voorlopig een immigratieland zou blijven. De lange-termijnverwachting was echter weer een saldo van nul. Een prognose later werd Nederland voor het eerst ook voor de lange termijn impliciet als een immigratieland beschouwd; het belang van migratie in de prognose neemt dan ook sterk toe. Tot Prognose 1994 ging men echter steeds uit van een daling van het saldo op korte termijn ten opzichte van de

3. Migratiesaldo: absolute gemiddelde fout van de prognoses

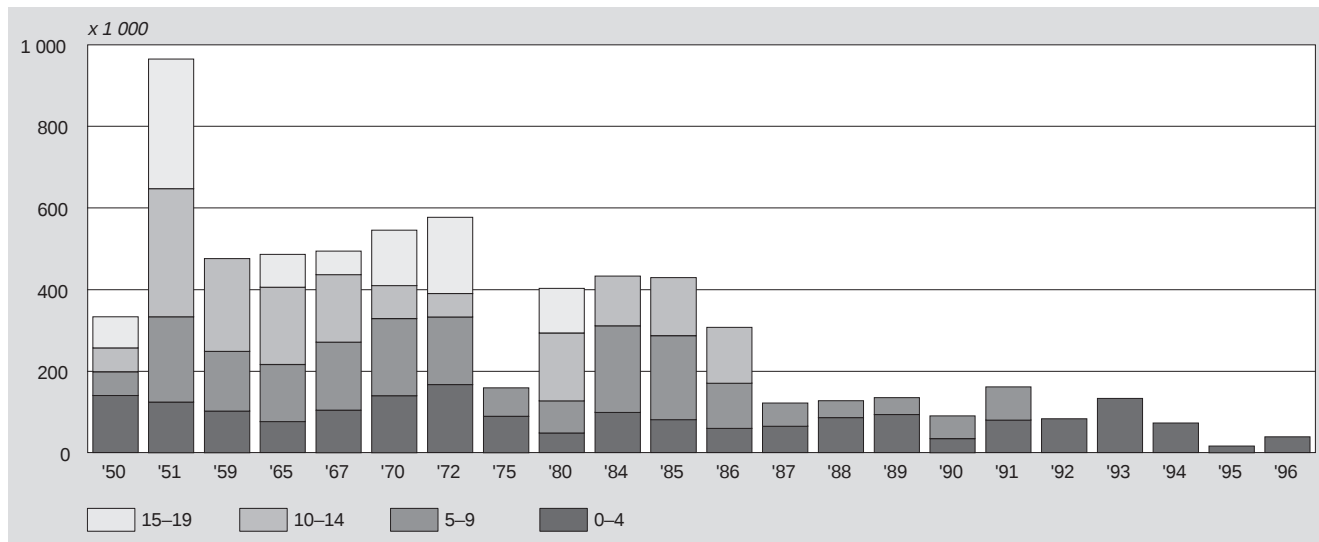
waarneming. Wel werd af en toe de eindwaarde van de prognose verhoogd. Van prognose op prognose leek de bijstelling telkens te gering. De grote schommelingen van het migratiesaldo maakten interpretatie van de trend echter niet eenvoudig. Het onderscheiden van lange-termijntrend en tijdelijke conjuncturele schommelingen is moeilijk. Terecht werd vanaf Prognose 1987 de lange-termijnverwachting niet bij elke recente verandering aangepast.

Ook de toestroom van asielzoekers en vluchtelingen werd aanvankelijk als tijdelijk dan wel als niet toenemend gezien. Verschijnselen als gezinshereniging en huwelijksmigratie werden wel redelijk vroeg opgemerkt en voorspeld, maar er werd telkens te

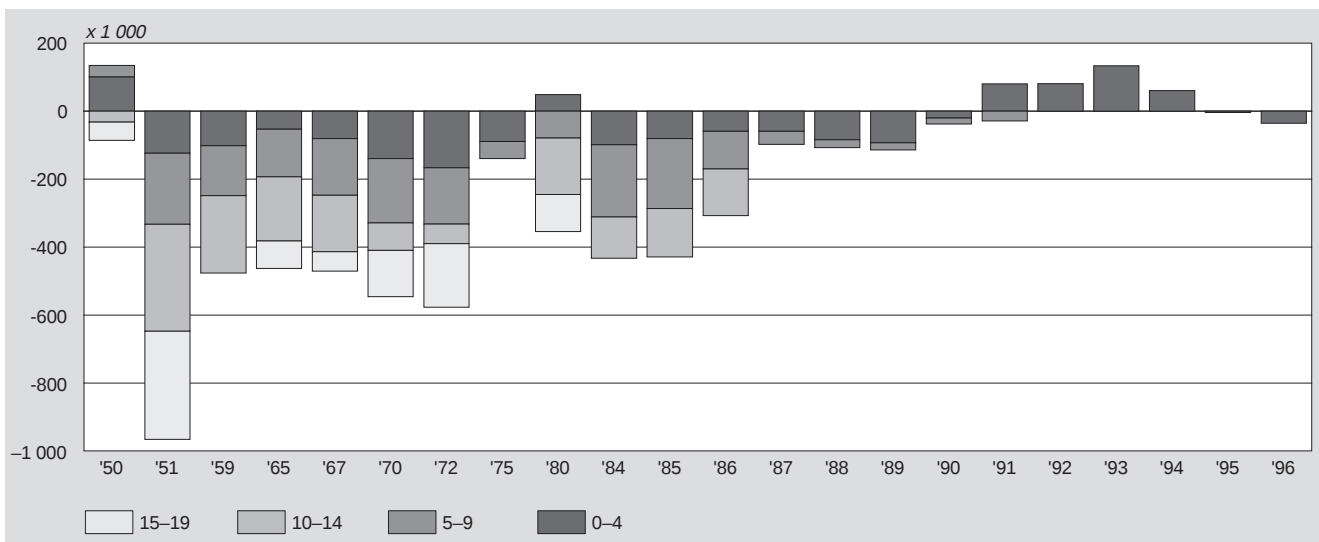
veel van uitgegaan dat een restrictief beleid tot een daling van deze toestroom zou leiden. Het overheidsbeleid op de verschillende stromen had vaak wel invloed op de korte termijn, maar na verloop van tijd was het effect vaak uitgewerkt en waren er inmiddels vervangende stromen ontstaan.

Door de grote fluctuaties en vele unieke historische gebeurtenissen die voor tijdelijke pieken zorgden, is het moeilijk om de verschillende prognoses te vergelijken. Het lijkt erop dat vanaf Prognose 1975 weinig verbetering is te zien in de voorspelkracht van de prognoses. Dat prognosemakers zich dit ook realiseerden, blijkt uit de grotere onzekerheid die nu aan de prognose van de migratie wordt toegekend.

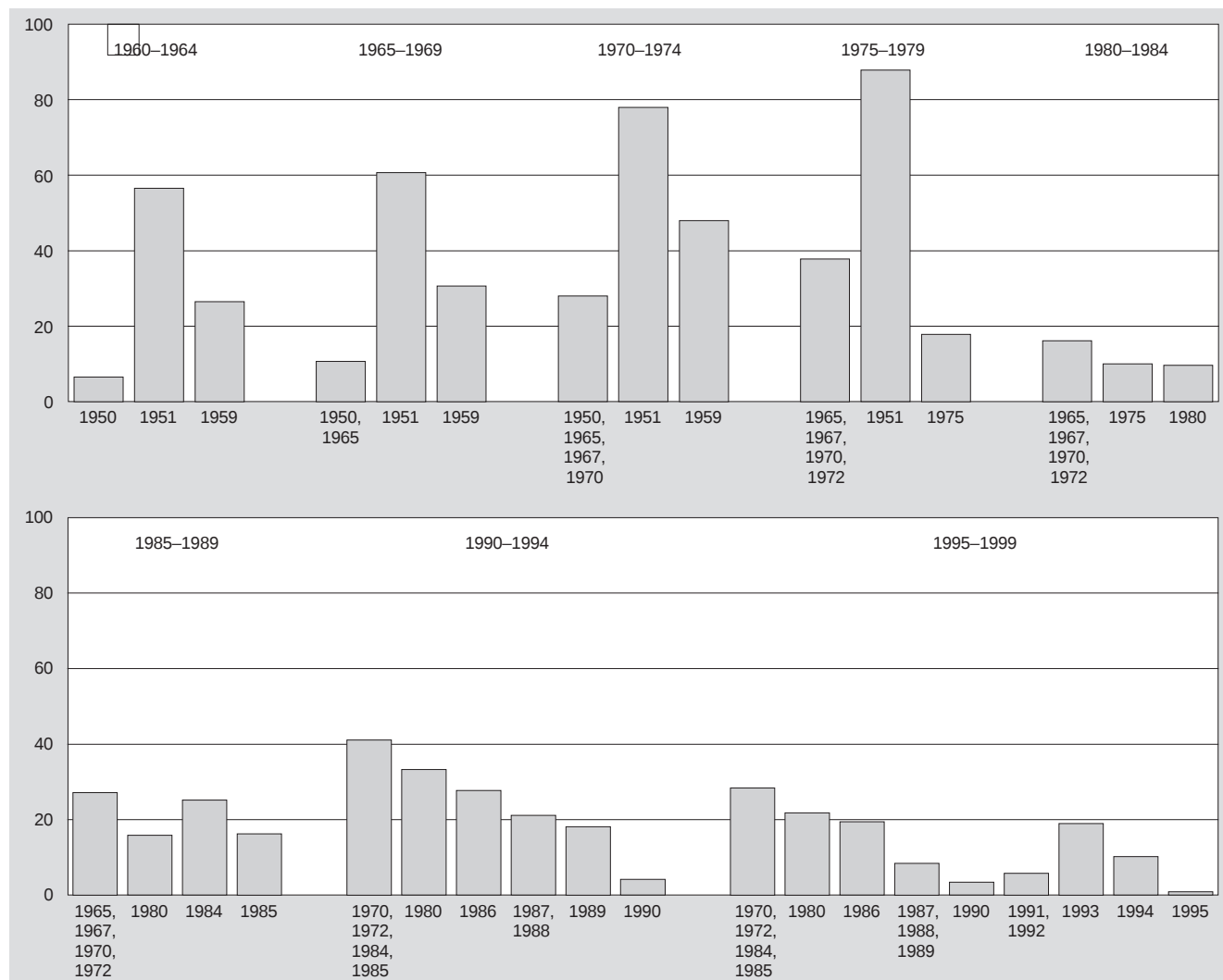
4. Migratiesaldo: som absolute fout van de prognoses naar prognosetermijn

5. Migratiesaldo: som van de fout van de prognoses naar prognosetermijn

6. Migratiesaldo: gemiddelde absolute fout van de prognoses naar prognoseperiode

Literatuur

Beer, J. de, 1990, Voorspelbaarheid van de buitenlandse migratie. Maandstatistiek van de bevolking, mei 1990, blz. 14-25.

Centraal Bureau voor de Statistiek, 1951, Berekeningen omtrent de toekomstige loop der Nederlandse bevolking. Uitgeversmaatschappij W. De Haan N.V., Utrecht.

Centraal Bureau voor de Statistiek, 1984, Prognose van de bevolking van Nederland na 1980. Staatsuitgeverij/CBS-Publicaties, 's-Gravenhage.

Crujisen, H., en R. Zakee, 1991, Nationale bevolkingsprognoses in de jaren tachtig: hoever zaten ze er naast? Maandstatistiek van de bevolking, juli 1991, blz. 30-39.

Gjaltema, T. en R. Broekman, 2001, Vijftig jaar bevolkingsprognose: voorspelling van de geboorte. Maandstatistiek van de bevolking, oktober 2001, blz. 15-25.

Jong, A. H. de, 1995, Nederlandse bevolkingsprognoses geëvalueerd. Maandstatistiek van de bevolking, november 1995, blz. 6-9.

Steenhof, L. en C. Harmsen, Eerste generatie Molukkers in Nederland. Maandstatistiek van de bevolking, december 2001, blz. 28-30.

Tabel 1
Prognoses van het migratiesaldo: absolute gemiddelde vijfjaarlijkse fout (x 1 000)

	prognosetermijn (in jaren)							
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-9	10-19	0-19
1950	20,2	6,7	6,5	10,7	28,0	13,4	8,6	2,4
1951	24,8	41,8	62,8	63,6	85,7	33,3	63,2	48,3
1959	20,4	29,4	45,4			24,9		
1965	10,7	28,0	37,8	16,1	27,2	19,3	27,0	23,2
1967	16,2	33,4	33,1	11,5	37,4	24,8	22,3	23,6
1970	28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	32,9	21,7	27,3
1972	33,4	33,1	11,5	37,4	27,7	33,3	24,5	28,9
1975	17,8	10,1				13,9		
1980	9,6	15,8	33,2	21,8		3,1	27,5	15,3
1984	19,8	42,5	24,4			31,1		
1985	16,3	41,1	28,4			28,7		
1986	11,9	22,2	27,4			17,0		
1987	11,9	7,7				9,8		
1988	16,8	4,6				10,7		
1989	18,7	4,2				11,4		
1990	4,1	3,4				3,8		
1991	16,0	5,8				5,1		
1992	16,1							
1993	26,6							
1994	12,0							
1995	0,9							
1996	7,1							
prognoseperiode								
	1960-1964	1965-1969	1970-1974	1975-1979	1980-1984	1985-1989	1990-1994	1995-1999
1950	6,5	10,7	28,0	37,8				
1951	56,5	60,7	78,0	87,8				
1959	26,5	30,7	48,0					
1965		10,7	28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1967			28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1970			28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1972				37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1975				17,8	10,1			
1980					9,6	15,8	33,2	21,8
1984						25,2	41,1	28,4
1985						16,3	41,1	28,4
1986							27,7	19,4
1987							21,1	8,4
1988							21,1	8,4
1989							18,1	8,4
1990							4,1	3,4
1991								5,8
1992								5,8
1993								19,0
1994								10,2
1995								0,9

Tabel 2
Prognoses van het migratiesaldo: gemiddelde absolute fout (x 1 000)

	prognosetermijn (in jaren)							
	0–4	5–9	10–14	15–19	20–24	0–9	10–19	0–19
1950	28,1	11,5	11,7	15,3	28,0	19,8	13,5	16,6
1951	24,8	41,8	62,8	63,6	85,7	33,3	63,2	48,3
1959	20,4	29,4	45,4			24,9		
1965	15,3	28,0	37,8	16,1	27,2	21,6	27,0	24,3
1967	20,8	33,4	33,1	11,5	37,4	27,1	22,3	24,7
1970	28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	32,9	21,7	27,3
1972	33,4	33,1	11,5	37,4	27,7	33,3	24,5	28,9
1975	17,9	13,9				15,9		
1980	9,6	15,8	33,2	21,8		12,7	27,5	20,1
1984	19,8	42,5	24,4			31,1		
1985	16,3	41,1	28,4			28,7		
1986	11,9	22,2	27,4			17,0		
1987	13,0	11,4				12,2		
1988	17,1	8,3				12,7		
1989	18,7	8,2				13,5		
1990	6,9	11,1				9,0		
1991	16,0	16,3				16,2		
1992	16,6							
1993	26,6							
1994	14,5							
1995	3,3							
1996	7,8							
prognoseperiode								
	1960–1964	1965–1969	1970–1974	1975–1979	1980–1984	1985–1989	1990–1994	1995–1999
1950	11,7	15,3	28,0	37,8				
1951	56,5	60,7	78,0	87,8				
1959	26,5	30,7	48,0					
1965		15,3	28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1967			28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1970			28,0	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1972				37,8	16,1	27,2	41,1	28,4
1975				17,9	13,9			
1980					9,6	15,8	33,2	21,8
1984						25,2	41,1	28,4
1985						16,3	41,1	28,4
1986							27,7	19,4
1987							21,1	12,1
1988							21,1	12,1
1989							18,5	12,1
1990							6,9	11,1
1991								16,4
1992								16,4
1993								19,0
1994								14,4
1995								3,3

Tabel 3
Prognoses van het migratiesaldo: gemiddelde fout (x 1 000)

	prognosetermijn (in jaren)							
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-9	10-19	0-19
1950	20,2	6,7	-6,5	-10,7	-28,0	13,4	-8,6	2,4
1951	-24,8	-41,8	-62,8	-63,6	-85,7	-33,3	-63,2	-48,3
1959	-20,4	-29,4	-45,4			-24,9		
1965	-10,7	-28,0	-37,8	-16,1	-27,2	-19,3	-27,0	-23,2
1967	-16,2	-33,4	-33,1	-11,5	-37,4	-24,8	-22,3	-23,6
1970	-28,0	-37,8	-16,1	-27,2	-41,1	-32,9	-21,7	-27,3
1972	-33,4	-33,1	-11,5	-37,4	-27,7	-33,3	-24,5	-28,9
1975	-17,8	-10,1				-13,9		
1980	9,6	-15,8	-33,2	-21,8		-3,1	-27,5	-15,3
1984	-19,8	-42,5	-24,4			-31,1		
1985	-16,3	-41,1	-28,4			-28,7		
1986	-11,9	-22,2	-27,4			-17,0		
1987	-11,9	-7,7				-9,8		
1988	-16,8	-4,6				-10,7		
1989	-18,7	-4,2				-11,4		
1990	-4,1	-3,4				-3,8		
1991	16,0	-5,8				5,1		
1992	16,1							
1993	26,6							
1994	12,0							
1995	-0,9							
1996	-7,1							
prognoseperiode								
	1960-1964	1965-1969	1970-1974	1975-1979	1980-1984	1985-1989	1990-1994	1995-1999
1950	-6,5	-10,7	-28,0	-37,8				
1951	-56,5	-60,7	-78,0	-87,8				
1959	-26,5	-30,7	-48,0					
1965		-10,7	-28,0	-37,8	-16,1	-27,2	-41,1	-28,4
1967			-28,0	-37,8	-16,1	-27,2	-41,1	-28,4
1970			-28,0	-37,8	-16,1	-27,2	-41,1	-28,4
1972				-37,8	-16,1	-27,2	-41,1	-28,4
1975				-17,8	-10,1			
1980					9,6	-15,8	-33,2	-21,8
1984						-25,2	-41,1	-28,4
1985						-16,3	-41,1	-28,4
1986							-27,7	-19,4
1987							-21,1	-8,4
1988							-21,1	-8,4
1989							-18,1	-8,4
1990							-4,1	-3,4
1991								5,8
1992								5,8
1993								19,0
1994								10,2
1995								-0,9

Tabel 4
Alternatieve prognoses van het migratiesaldo: absolute gemiddelde vijfjaarlijkse fout (x 1 000)

	prognosetermijn (in jaren)							
	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	0-9	10-19	0-19
1950	29,8	43,3	56,5	60,7	78,0	36,6	58,6	47,6
1951	25,2	8,2	12,8	13,6	35,7	16,7	13,2	1,7
1959	0,4	9,4	25,4			4,9		
1970	8,3							
1975	37,8	16,1	27,2	41,1	28,4	27,0	34,1	30,6
prognoseperiode								
	1950-1954	1955-1959	1960-1964	1965-1969	1970-1974	1975-1979	1980-1984	1985-1989
1950	29,8	43,3	56,5	60,7	78,0	87,8		
1951		6,7	6,5	10,7	28,0	37,8		
1959			6,5	10,7	28,0			
1970	39,8							
1975						37,8	16,1	27,2

Nationale Huishoudensprognose: sterke vergrijzing van kleine huishoudens

Andries de Jong

In de toekomst gaat de bevolking van Nederland sterk vergrijzen. Hiermee samenhangend gaan ook de huishoudens vergrijzen. Aangezien kinderen op hogere leeftijden het ouderlijk huis hebben verlaten, heeft deze vergrijzing met name betrekking op alleenstaanden en paren zonder thuiswonende kinderen. Ook het ouderschap zal in de toekomst vergrijzen. Momenteel komen onder vrouwen van 35–40 jaar de meeste vrouwen met één of meerdere thuiswonende kinderen voor. Op hogere leeftijden daalt het aantal snel door het uit huis gaan van kinderen. In de toekomst zullen moeders op hogere leeftijden nog thuiswonende kinderen hebben: in 2050 daalt het aantal moeders met één of meer thuiswonende kinderen pas onder vrouwen ouder dan 50 jaar.

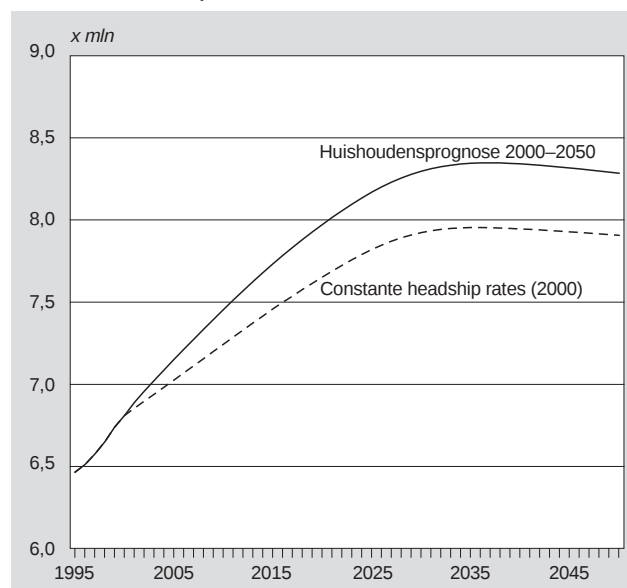
1. Huishoudensgroei door bevolkingsgroei en minder door gedragsveranderingen

Het aantal huishoudens zal toenemen van 6,8 miljoen in 2000 naar 8,3 miljoen in 2035. (De Jong, 2001a). Hierna zal het aantal huishoudens tot 2050 op vrijwel gelijk niveau blijven. Ontwikkelingen in het aantal huishoudens worden beïnvloed door gedragsveranderingen. Zo zal een huishouden vaak in tweeën worden gesplitst na een echtscheiding: de vrouw (vaak met de kinderen) gaat apart wonen van de man. Tussen 1970 en 2000 is de kans op een echtscheiding gestegen van zo'n 10% naar zo'n 25% (De Jong, 2001b). Dit heeft in het verleden een positief effect gehad op de groei van het aantal huishoudens. In de toekomst zal dit veel minder gelden, aangezien de echtscheidingskans naar verwachting nog maar enkele procentpunten zal stijgen.

Andere gedragsveranderingen zullen de groei van het aantal huishoudens naar verwachting sterker beïnvloeden. In de toekomst zullen op middelbare leeftijden relatief minder mensen gehuwd en meer mensen niet-gehuwd samenwonen (De Jong, 2001c en De Jong, 2001d). Dit heeft te maken met de verminderde populariteit van het huwelijk. Vrouwen op jonge leeftijd is niet meer in trek en dikwijls gaan jongeren eerst samenwonen. De scheidingskans van dergelijke samenwoonrelaties ligt beduidend hoger dan die van een huwelijk (De Graaf en Steenhof, 1999). Dit komt waarschijnlijk doordat deze relaties minder traditioneel en vaker kinderloos zijn. De relatie is hierdoor meer vrijblijvend en dat heeft tot gevolg dat deze vaak sneller verbroken wordt. Na het mislukken van de samenwoonrelatie gaan de ex-partners meestal alleenwonen: het kan immers een aantal jaren duren voordat een nieuwe partner wordt gevonden. In de huishoudensprognose wordt verondersteld dat dit in de komende decennia leidt tot een sterke stijging van het aantal alleenstaanden op middelbare leeftijden (De Jong, 2001d). Het effect van gedragsveranderingen op de stijging van het aantal huishoudens in de toekomst, kan worden bepaald aan de hand van een berekening waarbij gedragsveranderingen worden uitgescheid. De uitkomsten hiervan kunnen worden vergeleken met de resultaten van de Huishoudensprognose waarin wel gedragsveranderingen zijn opgenomen. Het verschil tussen deze twee uitkomsten geeft dan het effect van gedragsveranderingen weer. Voor de berekeningswijze zonder gedragsveranderingen worden voor het kalenderjaar 2000 eerst zogenaamde 'headship rates' berekend: per leeftijd wordt het aantal referentiepersonen (de referentiepersoon is de persoon die het huishouden bestuurt of die de gang van zaken in het huishouden regelt) van huishoudens gedeeld op het aantal personen. Vervolgens worden de 'headship rates' van 2000 toegepast op de bevolking naar leeftijd in de prognose periode die loopt van 2000 tot 2050. Het aantal huishoudens

blijft dan tussen 2000 en 2050 te groeien van 6,8 miljoen naar 7,9 miljoen (grafiek 1). Het blijkt dat van de verwachte groei van het aantal huishoudens van 1,5 miljoen in de komende halve eeuw drie kwart het gevolg is van de bevolkingsgroei en een kwart van gedragsveranderingen.

1. Huishoudens, Huishoudensprognose 2000–2050 en volgens constante headship rates

2. Eenpersoonshuishoudens groeien wel, grotere huishoudens vrijwel niet

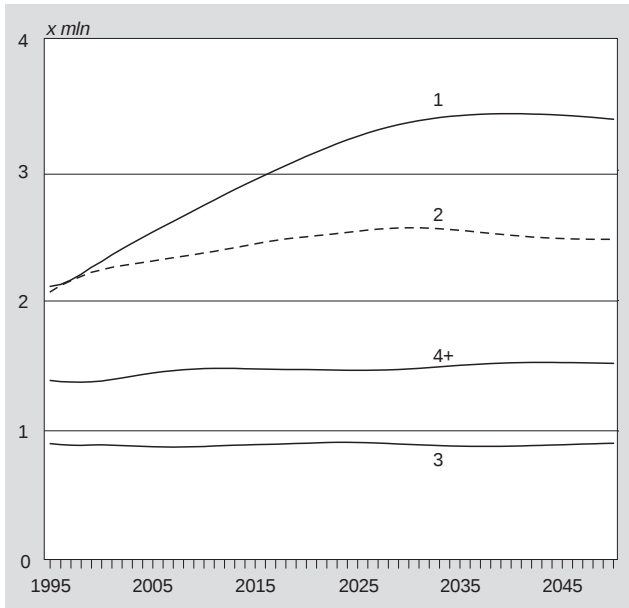
Tot voor kort was het tweepersoonshuishouden het meest voorkomende huishoudentype. In 1998 kwam daar verandering in toen het eenpersoonshuishouden het meest voorkomende type werd. In 2000 komt het aantal eenpersoonshuishoudens uit op 2,3 miljoen en het aantal tweepersoonshuishoudens op 2,2 miljoen (grafiek 2). Dit zeer kleine verschil zal de komende vijftig jaar uitgroeien tot een fors verschil. In 2050 zal het aantal eenpersoonshuishoudens met 1,1 miljoen zijn gestegen en het aantal tweepersoonshuishoudens met slechts 0,2 miljoen.

De grotere huishoudens zijn beduidend minder talrijk dan de kleine huishoudens. Het aantal huishoudens dat uit minstens vier personen bestaat, komt in 2000 vaker voor dan het aantal huishoudens dat uit drie personen bestaat, met respectievelijk 1,4 miljoen en 0,9 miljoen. Voor de grotere huishoudens ligt echter amper groei in het verschiet. Onder deze huishoudens groeit het aantal huishoudens met minstens vier personen nog het sterkst, namelijk met zo'n 100 duizend.

3. Huishoudens vergrijzen

De huishoudensgroei in de eerste helft van de 21e eeuw kan dus vrijwel volledig aan de groei van het aantal eenpersoonshuishoudens worden toegeschreven. Als verklaring van deze groei is al gewezen op de verwachting dat in de toekomst steeds meer men-

2. Huishoudens naar grootte

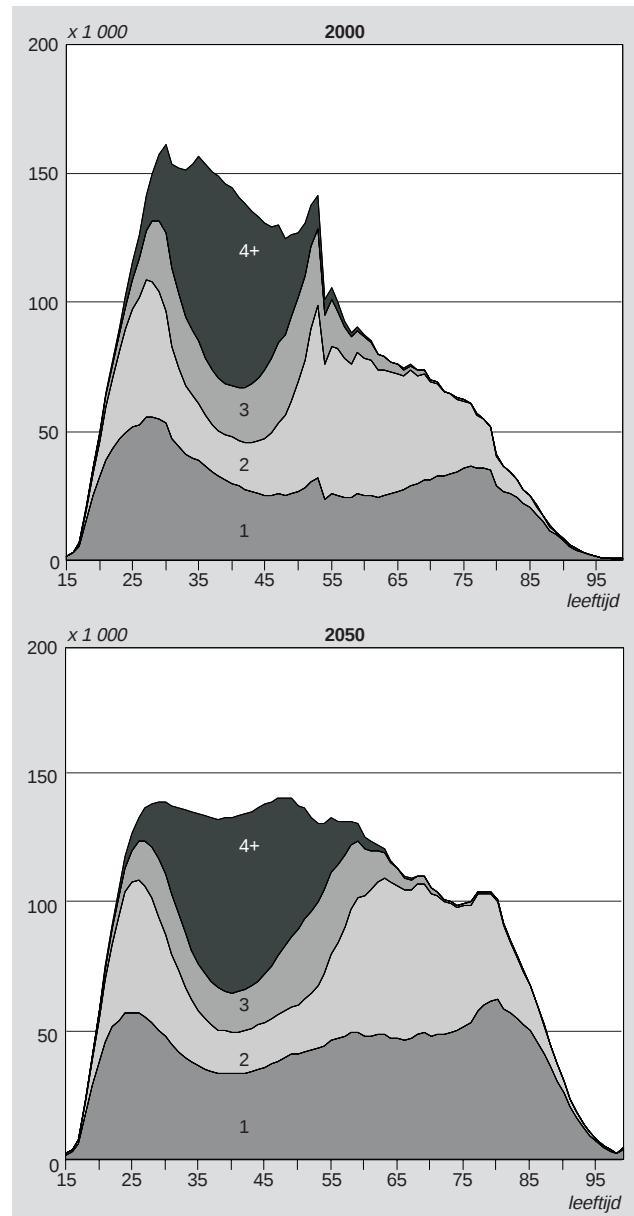

sen ongehuwd gaan samenwonen. Deze samenwonenrelaties worden vaker verbroken dan de relaties van gehuwde stellen. Het (tijdelijk) alleenwonen na het verbreken van een samenwonenrelatie zal daarmee dus ook vaker voorkomen. Gedragsveranderingen zijn echter veel minder belangrijk dan wijzigingen in de omvang en samenstelling van de bevolking (gedragsveranderingen verklaren immers slechts een kwart van de huishoudensgroei in de komende halve eeuw). Met name de vergrijzing van de bevolking is een belangrijke oorzaak van de stijging van de eenpersoonshuishoudens in de toekomst. In 2000 is zo'n 14 procent van de bevolking 65 jaar of ouder. Rond 2040 bereikt de vergrijzing haar hoogtepunt met 23 procent 65-plussers (De Jong, 2001e). De mate waarin deze vergrijzing inwerkt op referentiepersonen van huishoudens wordt getoond in *grafiek 3*. Deze grafiek geeft voor 2000 en 2050 de leeftijdsopbouw van referentiepersonen naar omvang van het huishouden weer. Door de vergrijzing van de bevolking zijn er op de hogere leeftijden (55 jaar en ouder) in 2050 beduidend meer referentiepersonen dan in 2000. De stijging van het aantal referentiepersonen van 55 jaar en ouder komt voor zo'n 60% ten goede aan eenpersoonshuishoudens en voor zo'n 30% aan tweepersoonshuishoudens. Het feit dat mensen in de toekomst ouder worden dan in het verleden, leidt er in eerste instantie toe dat meer mensen samen als paar oud worden. In tweede instantie heeft dit tot gevolg dat meer mensen, wanneer de partner is weggefallen, als alleenstaande (zeer) oud worden.

Niet alleen op hogere leeftijden komen er in 2050 meer alleenstaanden voor dan in 2000 maar ook op middelbare leeftijden. De groei van alleenstaanden op middelbare leeftijd (door het uiteenvallen van relaties) leidt tot een 'verlies' aan referentiepersonen in tweepersoonshuishoudens. De 'verlies- en winstrekening' van referentiepersonen in tweepersoonshuishoudens komt in het tijdvak 2000–2050 wat betreft de som over middelbare als hogere leeftijden ongeveer op nul uit, terwijl die voor alleenstaanden positief uitvalt.

In de leeftijdsopbouw van referentiepersonen domineert het kleine huishouden. Slechts voor personen van 30–50 jaar is in 2000 het aandeel referentiepersonen in huishoudens met minstens drie personen groter dan het aandeel referentiepersonen in een- en tweepersoonshuishoudens. Dit is de fase waarin paren kinderen krijgen en de kinderen bij hun ouders wonen. Op jongere leeftijden wonen referentiepersonen alleen of (kinderloos) samen, op hogere leeftijden zijn de kinderen het huis uit en op nog hogere leeftijden is de partner overleden.

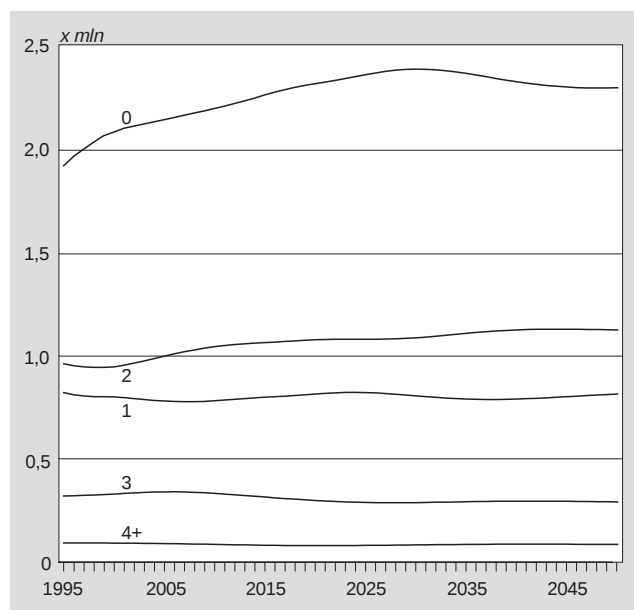
3. Referentiepersonen naar omvang van het huishouden

4. Aantal gezinnen vrijwel stabiel de komende halve eeuw

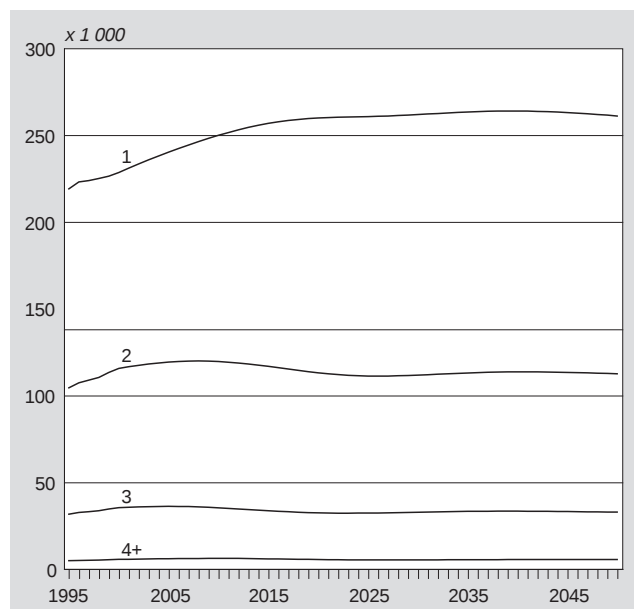
Er kunnen twee typen gezinnen worden onderscheiden, namelijk paren (met of zonder kinderen) en eenoudergezinnen. Het aantal paren zal tussen 2000 en 2050 licht toenemen van 4,1 miljoen naar 4,4 miljoen. Ongeveer de helft van de paren heeft geen thuiswonende kinderen. Het aantal kinderloze paren zal tussen 2000 en 2030 toenemen van 2 miljoen naar bijna 2,3 miljoen en hierna weer licht afnemen naar 2,2 miljoen in 2050 (*grafiek 4*). Het gezin met twee thuiswonende kinderen komt na het kinderloze paar op de tweede plaats met bijna 0,9 miljoen in 2000. Voor 2050 wordt een lichte groei met 0,2 miljoen verwacht. Het aantal paren met één thuiswonend kind ligt met bijna 0,8 miljoen in 2000 iets lager dan het aantal paren met twee thuiswonende kinderen. In de toekomst wordt voor het één-kind-gezin geen groei van betekenis verwacht. Paren met minstens drie thuiswonende kinderen zijn vrij schaars, in 2000 gaat het om zo'n 400 duizend gezinnen. In de toekomst wordt geen groei van het aantal grote gezinnen verwacht.

4. Paren naar kindertal

Eenoudergezinnen wijken wat betreft het kindertal sterk af van paren. Het eenoudergezin met slechts één kind is duidelijk het meest voorkomend (*grafiek 5*). Slechts zo'n 40% van de eenoudergezinnen telt in 2000 meer dan één kind. Scheidingen vinden minder vaak plaats onder paren die al twee of meer kinderen hebben dan onder paren met één kind. In de toekomst zal het aantal eenoudergezinnen licht toenemen. Getalsmatig is de invloed van zo'n 400 duizend eenoudergezinnen, in vergelijking met de 4 miljoen paren die er zijn, natuurlijk gering.

5. Eenouders naar kindertal

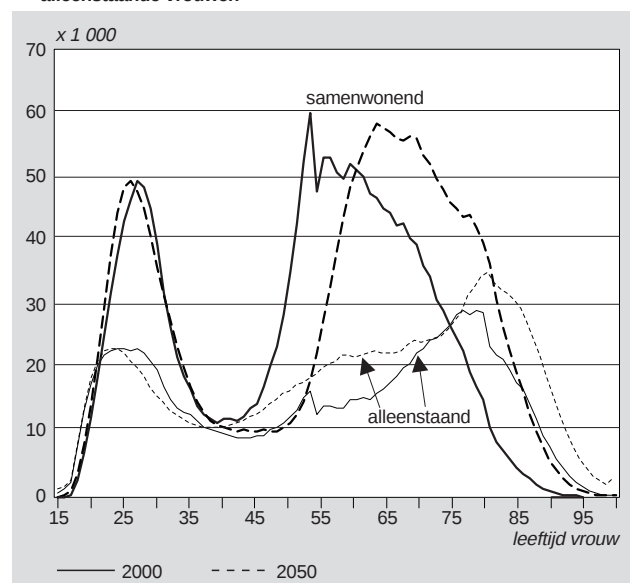
5. Ouderschap en 'empty nest' vaker op hogere leeftijden

Gezinnen worden vaak getypeerd aan de hand van gezinsfasen. Zo onderscheidt Glick (1947) de volgende gezinsfasen. De eerste fase is de kinderloze fase: het tijdvak tussen samenwonen en de geboorte van het eerste kind. Vervolgens belandt het gezin in de expansieve fase ofwel de fase van gezinsuitbreiding, tussen de geboorte van het eerste en laatste kind. Uit De Jong (2000) blijkt dat deze fase tegenwoordig ongeveer 4 jaar duurt. Nadat alle kin-

deren zijn geboren, bevindt het gezin zich in de stabiele fase. Deze fase eindigt wanneer de kinderen het huis verlaten, waarna het gezin de fase van gezinsinkrimping doorloopt. Als het laatste kind het huis heeft verlaten, breekt de fase van 'empty nest' aan. Deze fase komt ten einde wanneer de ouders komen te overlijden. Hoeveel vrouwen zich in de eerste (kinderloze) fase en laatste fase ('empty nest') bevinden kan worden afgeleid uit *grafiek 6*. Deze grafiek toont samenwonende vrouwen zonder thuiswonende kinderen voor 2000 en 2050. Ter vergelijking staan ook de alleenstaande vrouwen (die ook kinderloos zijn) afgebeeld. In de leeftijd van 15–30 jaar verlaten kinderen het ouderlijk huis en gaan alleen- of samenwonen. De samenwonende vrouwen bevinden zich dan in de kinderloze fase. Ongeveer vanaf de leeftijd van 28 jaar daalt het aantal alleenstaande vrouwen doordat ze gaan samenwonen. Het aantal samenwonende kinderloze vrouwen daalt ook, in dit geval doordat de gezinsvorming op gang komt. Rond de leeftijd van 40 jaar bereikt het aantal kinderloze (samenwonende en alleenstaande) vrouwen het dieptepunt. Hierna stijgt het aantal kinderloze samenwonende vrouwen weer doordat de kinderen het ouderlijk huis verlaten. De samenwonende kinderloze vrouwen bevinden zich merendeels in de 'empty nest'-fase. Niet alle samenwonende kinderloze vrouwen hebben echter een 'empty nest': zo'n 5 à 10% van de vrouwen van de generaties die in 2000 minstens 40 jaar zijn, blijft namelijk uiteindelijk kinderloos. Rond de leeftijd van 50 jaar bereikt het aantal samenwonende vrouwen met een 'empty nest' een hoogtepunt. Het aantal alleenstaande vrouwen laat vanaf 45-jarige leeftijd een stijgende lijn zien. Dit wordt veroorzaakt door de relatieontbinding. Hieronder bevinden zich echter ook vrouwen in de bijzondere situatie dat zowel de kinderen als de partner hebben het gezin hebben verlaten. Voor vrouwen boven de vijftig jaar daalt het aantal kinderloze samenwonende vrouwen weer terwijl het aantal alleenstaande vrouwen blijft doorstijgen. Dit komt doordat veel paren dan uiteenvallen door sterfte van één van de partners.

In 2050 zijn er duidelijke veranderingen zichtbaar in het leeftijds patroon van gezinnen in de 'empty nest'-fase. De veranderingen in het leeftijds patroon van gezinnen in de kinderloze fase zijn daarentegen zeer gering. De leeftijden waarop vrouwen in de 'empty nest'-fase terecht komen, zijn in vergelijking met 2000 duidelijk naar boven verschoven. Met andere woorden, moeders zijn in de toekomst veel ouder als alle kinderen het ouderlijk huis hebben verlaten. In 2050 zijn moeders ongeveer 55 jaar oud wanneer het proces van het vertrek van het laatste kind op gang komt tegen 45 jaar in 2000. In de leeftijd van 60–70 jaar bereikt in 2050 het aantal vrouwen in de 'empty nest'-fase het hoogtepunt, tegen 50-jarige leeftijd in 2000.

6. Samenwonende vrouwen zonder thuiswonende kinderen en alleenstaande vrouwen

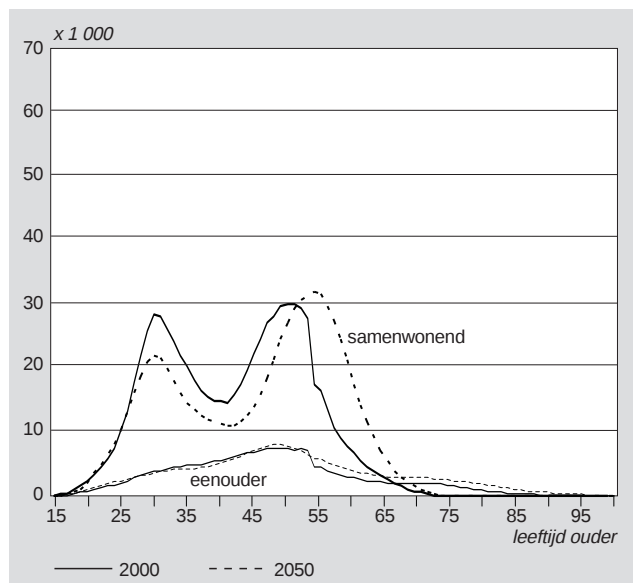

De verklaring voor deze verschuiving in de leeftijden waarop (veel) vrouwen zich in de 'empty nest'-fase bevinden, ligt in het uitstel van het moederschap in Nederland in de afgelopen decennia. In 1975 waren vrouwen gemiddeld nog slechts 25 jaar bij de geboorte van het eerste kind tegen 29 jaar in 2000. Voor de toekomst wordt geen verdere uitstel van het moederschap meer verwacht (Steenhof en De Jong, 2001). Dit laatste betekent dat het leeftijds patroon van de kinderloze fase in de toekomst niet meer naar hogere leeftijden verschuift, zoals in grafiek 6 tot uitdrukking komt. Het proces van uitstel van moederschap in de afgelopen decennia leidt in de toekomst echter tot een verschuiving van de 'empty nest'-fase naar hogere leeftijden van de moeder.

In het leeftijds patroon van samenwonende vrouwen met één kind (grafiek 7) is zowel het proces van uitbreiding van het gezin door de komst van kinderen als het proces van gezinsverdunding door het vertrek van kinderen goed zichtbaar. In 2000 stijgt tot 30-jarige leeftijd het aantal samenwonende vrouwen met één thuiswonend kind doordat paren hun eerste kind krijgen. Boven de 30 jaar daalt het aantal samenwonende vrouwen met één thuiswonend kind doordat een tweede kind wordt geboren. In de leeftijd van 40–50 jaar stijgt het aantal samenwonende vrouwen met één kind weer. Dat komt omdat onder samenwonende vrouwen die meerdere kinderen hebben gekregen, de andere kinderen inmiddels het ouderlijk huis verlaten. Onder 50-plussers daalt het aantal samenwonende vrouwen met één kind weer doordat ook het laatste kind het ouderlijk huis verlaat.

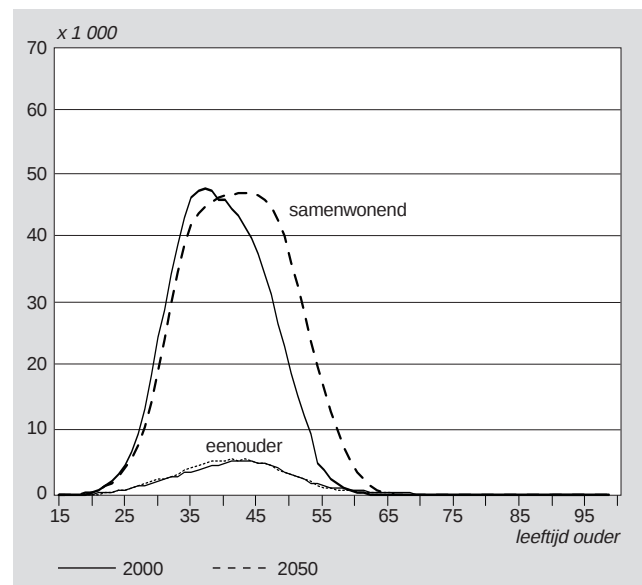
Het leeftijds patroon van 2050 wijkt op een aantal punten af van het leeftijds patroon van 2000. Het aantal samenwonende vrouwen met één thuiswonend kind zal in de leeftijd van 25–50 jaar in 2050 lager liggen dan in 2000 en voor 50-plussers juist hoger. De daling van het aantal vrouwen met één thuiswonend kind hangt samen met het feit dat op de meest vruchtbare leeftijden het aantal vrouwen in de komende decennia kleiner zullen zijn dan het aantal vrouwen in het nabije verleden. Bij vrouwen ouder dan 50 jaar worden de effecten van het uitstel van het ouderschap in de afgelopen 25 jaar goed zichtbaar. Dat men later aan kinderen is begonnen in het verleden heeft tot gevolg dat men in de toekomst, wanneer het laatste kind het ouderlijk huis verlaat, ouder is. Grafiek 7 laat ook het aantal eenouders met één kind thuis zien. In dit geval is er geen sprake van twee golven in het leeftijds patroon. Het hoogtepunt in het aantal eenouders met één kind ligt rond de leeftijd van 50 jaar. Tussen 2000 en 2050 worden er weinig veranderingen verwacht voor wat betreft het aantal eenouders met één kind.

7. Samenwonende vrouwen en eenouders met één thuiswonend kind

Ruim de helft van moeders krijgt uiteindelijk een gezin met twee kinderen, ongeveer 20% een gezin met één kind en zo'n 25% een gezin met minstens drie kinderen. Vrouwen met twee thuiswonende kinderen zitten dus voor een groot deel in de stabiele fase: de fase waarin sprake is van een voltooid gezin. In grafiek 8 worden de ontwikkelingen in het leeftijds patroon van samenwonende vrouwen en eenouders met twee thuiswonende kinderen in de periode 2000–2050 getoond. Ook nu worden bij eenouders met twee thuiswonende kinderen amper veranderingen in de komende decennia verwacht. Voor samenwonende vrouwen met twee thuiswonende kinderen geldt een lichte daling tot de leeftijd van ongeveer 40 jaar. In de toekomst zullen er op hogere leeftijden duidelijk meer ouders met een voltooid en nog compleet gezin aanwezig zijn. Dit komt tot uitdrukking in een duidelijk hoger aantal samenwonende vrouwen met twee thuiswonende kinderen op leeftijden boven de 45 jaar. Met name op 50-jarige leeftijd is het verschil opvallend: in 2050 zijn er bijna twee keer zoveel samenwonende vrouwen met twee thuiswonende kinderen dan in 2000. In 2000 zijn er op 55-jarige leeftijd haast geen moeders meer met twee inwonende kinderen terwijl dit in 2050 een vrij normale zaak zal zijn.

8. Samenwonende vrouwen en eenouders met twee thuiswonende kinderen

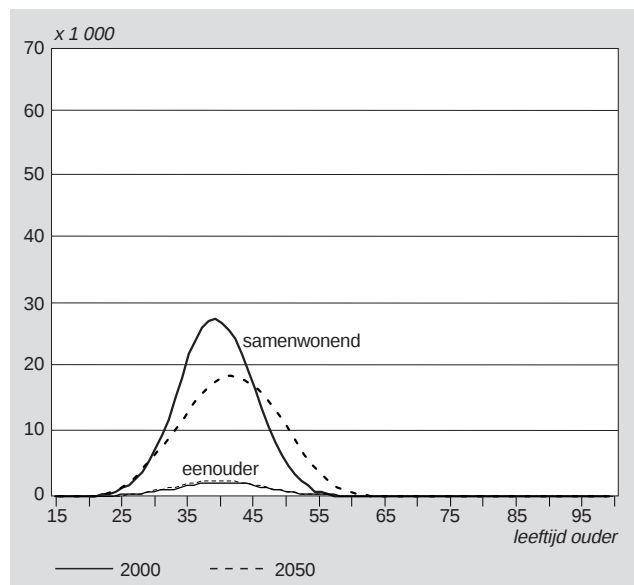

Ook bij vrouwen met minstens drie kinderen is er sprake van een voltooid gezin. Dit gezinstype wordt in 2000 vooral bij 40-jarige vrouwen aangetroffen. In 2050 zullen de aantallen samenwonende vrouwen met drie of meer thuiswonende kinderen tot 45-jarige leeftijd lager liggen dan in 2000 en op hogere leeftijden wat hoger. Het ouderschap van een groot gezin zal in de toekomst dus vaker op hogere leeftijden voorkomen.

6. Sterke stijging 50-jarige moeders met jongste kind in puberteit

In de vorige paragraaf zijn gezinnen getypeerd naar gezinsfase aan de hand van begrippen als de kinderloze, expansieve, krimpende en 'empty nest'-fase. Een andere manier om gezinsfasen te onderscheiden is door te kijken naar leeftijdsklassen van het jongste kind. Prins (1988) bakent gezinnen af op basis van de volgende leeftijdsklassen van het jongste (en oudste) kind: 0–5 jaar, 6–11 jaar, 12–17 jaar en 18 jaar of ouder. In de klassegrenzen komen de leeftijden waarop kinderen belangrijke momenten in hun opvoeding c.q. opleiding meemaken naar voren. Wanneer kinderen nog baby of peuter zijn, eist de zorg een belangrijk deel van de tijd van de moeder op. Dit heeft onder meer belangrijke effec-

9. Samenwonende vrouwen en eenouders met drie of meer thuiswonende kinderen

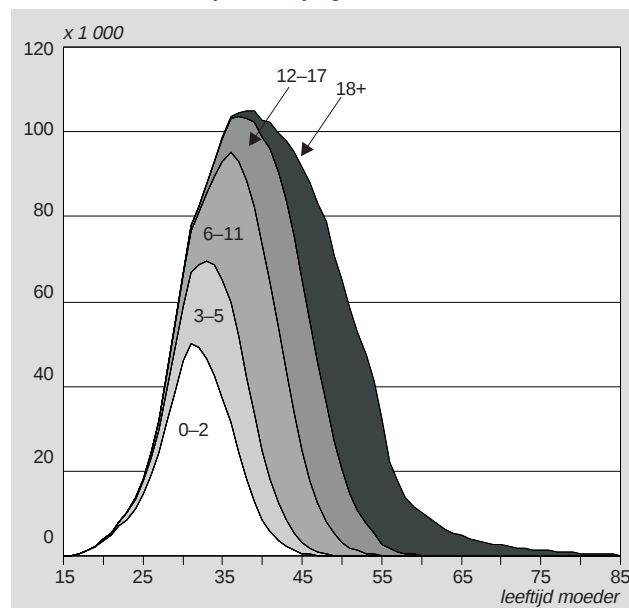

ten op de arbeidsparticipatie van vrouwen. In Nederland stoppen nog steeds veel vrouwen na de geboorte van een (eerste) kind of gaan ze parttime werken (Steenhof, 2000). Dat is de reden waarom in dit artikel wordt gekeken naar moeders met een jongste kind van 0–2 jaar. Als kinderen 3–5 jaar oud zijn gaan ze meestal eerst naar de peuterspeelzaal. Vervolgens komen ze in groep 1 en 2 van de basisschool terecht. Dit maakt het voor moeders gemakkelijker om weer te gaan werken, hetgeen een extra impuls aan de herintrede geeft (Steenhof, 2000). In de leeftijdsklassen 6–11 jaar en 12–17 jaar volgt het kind onderwijs op respectievelijk de basisschool en de middelbare school. Vanaf 18-jarige leeftijd vindt de overstap naar het hoger onderwijs of de arbeidsmarkt plaats. Hiermee samenhangend verlaten kinderen van 18 jaar en ouder vaak het ouderlijk huis.

De indeling van gezinnen naar leeftijdsklasse van het kind loopt gedeeltelijk parallel met de indeling naar gezinsfase volgens Glick. Als het jongste kind 6 jaar of ouder is worden er meestal geen kinderen meer geboren: er is sprake van een compleet gezin (dat zich bevindt in de stabiele fase). Is het jongste kind daarentegen jonger dan 6 jaar, dan worden er vaak nog meer kinderen geboren en bevindt het gezin zich in de expansieve fase (Prins, 1988). Kinderen die ouder zijn dan 18 jaar gaan grotendeels het ouderlijk huis verlaten. Gezinnen met deze kinderen bevinden zich in de fase van gezinsinkrimping.

Grafiek 10 toont voor 2000 op welke leeftijden vrouwen de zorg voor kinderen dragen, uitgesplitst naar leeftijdsklassen van het jongste (thuiswonende) kind. In het algemeen geldt dat hoe ouder het jongste kind is, des te minder zorg het van de moeder (en de vader) behoeft. Moeders van 30 jaar zullen vrij veel aandacht aan het gezin schenken aangezien het merendeel (zo'n 70%) een jongste kind jonger dan 3 jaar heeft. Op 35-jarige leeftijd heeft een minderheid van de moeders (zo'n 40%) nog een peuter thuis. Bij zo'n 30% van de 35-jarige moeders is het jongste kind een kleuter en bij nog eens zo'n 30% is het jongste kind van de basisschoolleeftijd. Rond 40-jarige leeftijd bereikt het aantal moeders (met één of meerdere thuiswonende kinderen) een hoogtepunt. De vraag naar zorg is dan echter al beduidend minder dan op lagere leeftijden omdat driekwart van de moeders al uit de jonge kinderen (kinderen niet ouder dan 5 jaar) is. Bij een kwart van de moeders bezoekt het jongste kind al de middelbare school. Moeders rond de 45 jaar zullen volop geconfronteerd worden met de perikelen die voortvloeien uit de puberteit; in bijna de helft van de gezinnen is het jongste kind 12–17 jaar oud. Vrouwen van 50 hebben merendeels een jongste kind dat al 18 jaar of ouder is en kunnen nog maar enkele jaren hun rol als moeder vervullen. Rond

10. Vrouwen naar leeftijd van het jongste kind, 2000

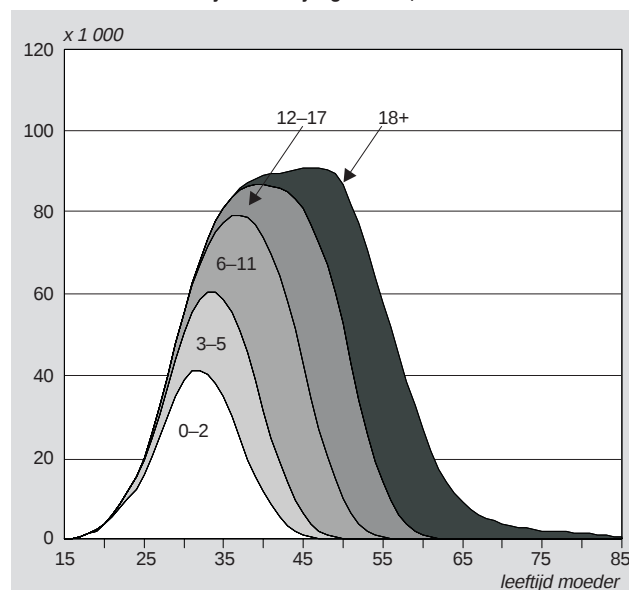

60-jarige leeftijd zijn er namelijk bijna geen vrouwen met thuiswonende kinderen meer.

In de vorige paragraaf is al aan de orde geweest hoe het proces van uitstel van gezinsvorming in de afgelopen decennia effecten zal hebben op het leeftijds patroon van ouderschap in de toekomst. Grafiek 11 toont wat de effecten zullen zijn op de leeftijdsverdeling van moeders naar leeftijd van het jongste kind in 2050. De meest opvallende wijziging is dat op hogere leeftijden duidelijk meer moeders met de zorg voor kinderen bezig zullen zijn dan in 2000. In 2000 ligt het aantal moeders op een hoogtepunt in de leeftijd van 35–40 jaar. In 2050 is daarentegen sprake van een plateau fase die begint op 35-jarige leeftijd en blijft bestaan tot de leeftijd van 50 jaar. Pas hierna gaan de aantallen moeders weer dalen.

De veranderingen in de aantallen vrouwen met een jongste kind dat jonger is dan 5 jaar zijn in de periode 2000–2050 vrij gering. Dit komt doordat de leeftijd bij de geboorte van het eerste (en volgende) kind(eren) in de toekomst amper nog zal wijzigen. In de hogere leeftijdsklassen van het jongste kind zijn wel duidelijke veranderingen zichtbaar. Wanneer de moeder 45 jaar is, heeft in

11. Vrouwen naar leeftijd van het jongste kind, 2050

2000 zo'n 25% van de moeders een jongste kind in de basisschoolleeftijd en zo'n 30% een jongste kind van 18 jaar of ouder. In 2050 hebben moeders van 45 jaar een jongste kind thuis dat gemiddeld veel jonger is: bij 40% is het jongste kind nog van de basisschoolleeftijd en bij slechts zo'n 10% heeft het jongste kind de leeftijd van 18 jaar of ouder al bereikt. Ook op 50-jarige leeftijd zijn de verschillen groot. Ongeveer een kwart van de moeders heeft in 2000 een jongste kind van middelbare-schoolleeftijd tegen de helft in 2050. Ook op hogere leeftijden hebben in 2050 meer moeders te maken met een jongste kind dat nog in de puberteit zit.

Literatuur

Glick, P.C., 1947, The family life cycle. American Sociological Review, 12, blz. 164–174.

Jong, A. de, 2000, Jonge moeders zijn steeds ouder. Maandstatistiek van de Bevolking, november 2000, blz. 27–31.

Jong, A. de, 2001a, Huishoudensprognose 2000–2050: sterke groei aantal eenpersoonshuishoudens. Maandstatistiek van de Bevolking, mei 2001, blz. 8–11.

Nationale Huishoudensprognose: sterke vergrijzing van kleine huishoudens

Jong, A. de, 2001b, Huishoudensprognose 2000–2050: huwelijk blijft populair. Maandstatistiek van de Bevolking, mei 2001, blz. 12–20.

Jong, A. de, 2001c, Huishoudensprognose 2000–2050: meer ongehuwden, minder gehuwden. Maandstatistiek van de Bevolking, mei 2001, blz. 4–7.

Jong, A. de, 2001d, Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over huishoudensposities. Maandstatistiek van de Bevolking, mei 2001, blz. 21–28.

Jong, A. de, 2001e, Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen. Maandstatistiek van de Bevolking, januari 2001, blz. 22–25

Prins, C.J.M., 1988, Gezinnen naar ontwikkelingsfase, 1 januari 1987. Maandstatistiek van de bevolking, juli 1988, blz. 12–19.

Steenhof, L., 2000, Werkende moeders. Maandstatistiek van de bevolking, april 2000, blz 17–23.

Steenhof, L. en A. de Jong, 2001, Bevolkingsprognose 2000–2050: waargenomen en toekomstige ontwikkelingen in de vruchtbaarheid. Maandstatistiek van de bevolking, februari 2001, blz. 45–53.

Tweeduizend homohuwelijken in eerste halfjaar

Maarten Alders

Sinds 1 april 2001 kunnen twee mannen of twee vrouwen met elkaar trouwen. In het eerste halfjaar na de invoering zijn bijna tweeduizend homohuwelijken gesloten. Dit is 3,6 procent van het totaal aantal huwelijken dat in deze periode is gesloten. In de maanden april en mei betroffen homohuwelijken vooral omzettingen van bestaande partnerschapregistraties in huwelijken. Daarna ging het steeds vaker om huwelijken waaraan geen partnerschap voorafging. Ongeveer 20 procent van de vrouwen die met een andere vrouw zijn getrouwd, is al eens gehuwd geweest met een man. Voor mannen ligt dit percentage op 11.

Wet openstelling huwelijk

Sinds 1 april 2001 kunnen twee vrouwen of twee mannen met elkaar trouwen. Dit is mogelijk gemaakt door de Wet openstelling huwelijk (Ministerie van Justitie, 2001). Nederland is hiermee het eerste land dat een huwelijk tussen personen van gelijk geslacht heeft opengesteld. De voorwaarden om te kunnen trouwen en de fiscale en juridische gevolgen van dit huwelijk zijn grotendeels dezelfde als bij een huwelijk tussen een man en een vrouw. Voorbeelden zijn de alimentatieplicht en het erfrecht. Er zijn echter ook enkele belangrijke verschillen met betrekking tot de erkenning van het huwelijk in het buitenland en de verhouding tot kinderen. Als een man en een vrouw in een huwelijk een kind krijgen, zijn de echtgenoten volgens de wet automatisch de ouders van het kind. Als in een huwelijk van twee vrouwen een kind wordt geboren, is de vrouw die het kind baart volgens de wet de moeder. De vrouw met wie zij is getrouwd is echter niet automatisch de andere ouder. Pas als zij het kind adopteert is ze ook ouder. Hetzelfde geldt als twee mannen samen een kind verzorgen en opvoeden, en één van hen de vader van het kind is.

Omdat Nederland het eerste land is dat het huwelijk heeft opengesteld voor personen van gelijk geslacht, zullen dergelijke huwelijken niet in ieder ander land worden erkend. Vooral bij emigratie kunnen zich daarom juridische problemen voordoen, bijvoorbeeld op het gebied van erfrecht.

Omzetting van partnerschap

Sinds 1 januari 1998 bestaat de mogelijkheid tot geregistreerd partnerschap. Paren van gelijk geslacht konden hiermee voor het eerst hun relatie wettelijk vastleggen. Het partnerschap is in de meeste opzichten gelijkwaardig aan het huwelijk. Sinds 1 april 2001 kan het geregistreerde partnerschap worden omgezet in een huwelijk, en andersom. De ambtenaar van de burgerlijke stand moet hiervoor een akte van omzetting opmaken. Een omzetting heeft in principe geen gevolgen voor de bestaande situatie. Zo verandert een omzetting niets aan het gezag over een kind.

Adoptie

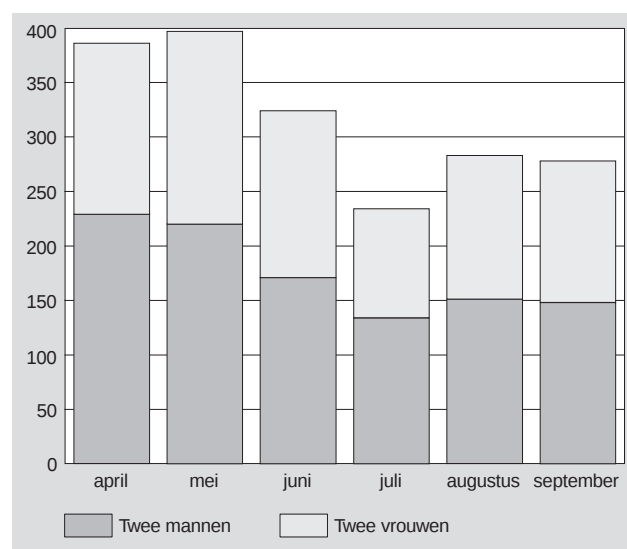
Tegelijk met de openstelling van het huwelijk voor personen van gelijk geslacht is het voor twee vrouwen of twee mannen mogelijk geworden een kind te adopteren. Deze nieuwe adoptieregel heeft alleen betrekking op de adoptie van kinderen die hun gewone verblijfplaats al in Nederland hebben. Adoptie van kinderen uit het buitenland blijft alleen mogelijk voor gehuwde paren van verschillend geslacht.

Een half jaar homohuwelijken

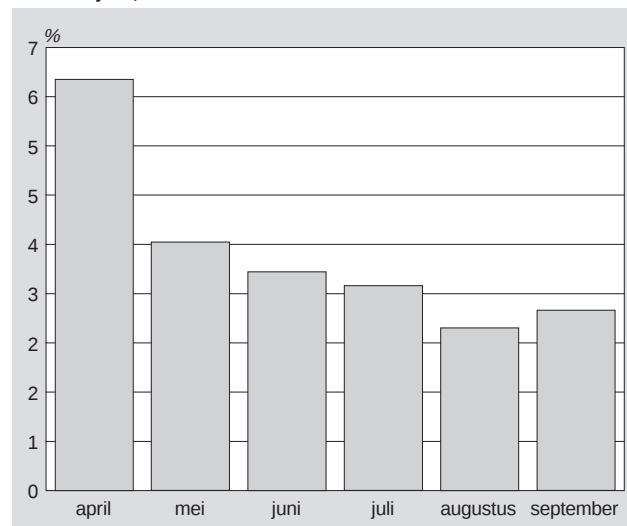
In het eerste halfjaar na de openstelling van het homohuwelijk zijn bijna tweeduizend mannen- en vrouwenparen in het huwelijk getreden. Het betreft een voorlopig cijfer over de periode van april tot en met september 2001. In de maanden april en mei was het aantal homohuwelijken met bijna 400 relatief hoog (grafiek 1). Daarna is het maandelijks aantal homohuwelijken gedaald tot iets onder de 300. Het aandeel homohuwelijken in het totaal aantal huwelijken is het eerste halfjaar betrekkelijk gering gebleken: 3,6 procent. In april bedroeg dit aandeel weliswaar nog ruim 6 procent, maar daarna zakte het tot rond de 3 procent (grafiek 2).

Mannen trouwen vaker met een man dan vrouwen met een vrouw. Ongeveer 55 procent van de homohuwelijken betreft een huwelijk tussen twee mannen (grafiek 1). Dit percentage verandert nauwelijks van maand op maand.

1. Aantal homohuwelijken naar geslacht, 2001*

2. Aantal homohuwelijken als percentage van het totaal aantal huwelijken, 2001*

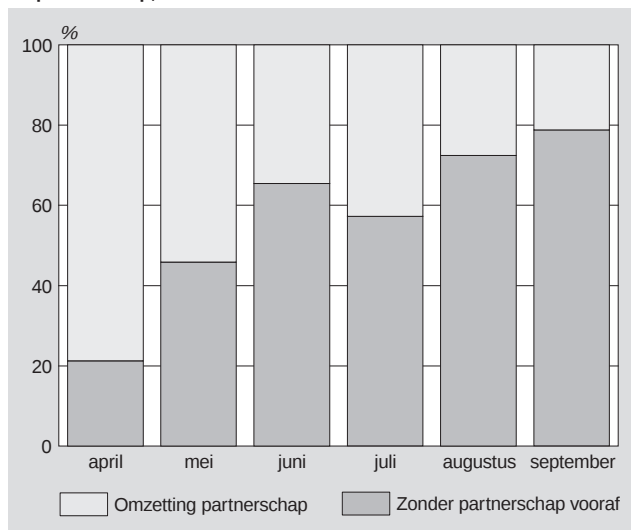

Omzetting van partnerschap

In de maanden april en mei betroffen homohuwelijken in de meeste gevallen omzettingen van bestaande partnerschappen. In april was dit aandeel nog ruim driekwart (grafiek 3). Dit aandeel is inmiddels sterk gedaald tot ongeveer een kwart in de laatste maanden. Steeds vaker worden dus homohuwelijken gesloten zonder dat een geregistreerd partnerschap vooraf is gegaan. Inmiddels heeft ongeveer 13 procent van de mannenparen en 12 procent van de vrouwenparen met een partnerschapregistratie hun partnerschap omgezet in een huwelijk.

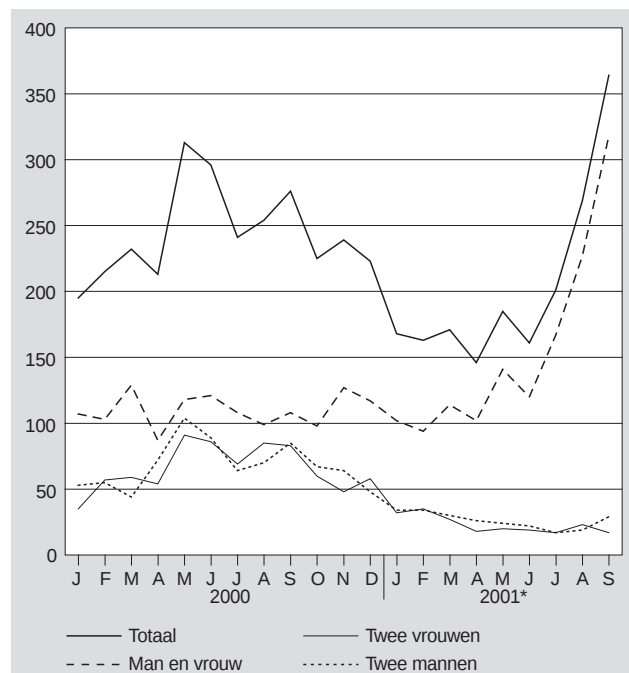
De invoering van het homohuwelijk lijkt de behoefte aan een geregistreerd partnerschap voor mannen- en vrouwenparen te hebben verminderd. Sinds april hebben maandelijks zo'n 25 mannenparen en 20 vrouwenparen hun partnerschap laten registreren (grafiek 4). Dit is beduidend minder dan vóór de invoering van het homohuwelijk.

3. Percentage homohuwelijken met en zonder voorafgaand partnerschap, 2001*

Opvallend is dat het aantal partnerschappen tussen een man en een vrouw de laatste maanden is toegenomen (grafiek 4). Een aanzienlijk deel van deze partnerschappen blijken omzettingen van een huwelijk naar een partnerschap te zijn. Deze omzettingen kunnen in verband worden gebracht met het nieuwe verschijnsel 'flitscheiding': een groot deel van de omzettingen wordt na korte tijd gevolgd door een ontbinding van het partnerschap. De omzettingen lijken vooral tot doel te hebben de echtscheidingsprocedure te vereenvoudigen.

4. Partnerschapsregistraties naar samenstelling paar

Huwelijksgeschiedenis

Van april tot en met september 2001 hebben 3,8 duizend personen een homohuwelijk gesloten. Het betrof 2,1 duizend mannen en 1,7 duizend vrouwen. Bijna zeshonderd van deze huwelijkspartners – ofwel 16 procent – had bij de huwelijksluiting al een huwelijk met een partner van het andere geslacht achter de rug. Vrijwel al deze personen zijn gescheiden van hun vorige partner, een enkeling is verweduwd. Vrouwen die met een vrouw trouwen hebben vaker een huwelijk achter de rug dan mannen. Van de vrouwen is ruim 20 procent al eens gehuwd geweest met een man. Voor mannen is dit percentage bijna de helft lager: 11 procent was eerder gehuwd met een vrouw.

Literatuur

Ministerie van Justitie, 2001, Vanaf 1 april kunnen twee mannen of twee vrouwen in Nederland met elkaar trouwen. Persbericht, 26 maart 2001.

Eerste generatie Molukkers in Nederland

Liesbeth Steenhof en Carel Harmsen

Na de soevereiniteitsoverdracht van Nederlands-Indië aan de onafhankelijke Republiek Indonesië kwamen voormalige KNIL-militairen van Molukse afkomst met hun familie in 1951 naar Nederland. In totaal ging het om zo'n 12,5 duizend personen. Op 1 januari 2001 is deze groep nog 6 duizend personen groot en bestaat deze voornamelijk uit kinderen van de ex-KNIL-militairen. Een overgrote meerderheid woont nog steeds in de gemeente waar men zich, toen het verblijf minder tijdelijk bleek dan verwacht, heeft gevestigd. Vrijwel iedereen heeft inmiddels de Nederlandse nationaliteit aangenomen.

1. Inleiding

De Molukse gemeenschap neemt in onze samenleving een speciale plaats in. Meer nog dan andere minderheidsgroepen vormen zij een hechte gemeenschap. De reden hiervoor ligt voornamelijk in het feit dat de overgrote meerderheid rond dezelfde tijd naar Nederland is gekomen en zich hier zeer geconcentreerd gehuisvest heeft. Daarnaast deelden velen hetzelfde politieke ideaal en dezelfde sociaal-economische positie. De omvang van de totale groep Molukkers in Nederland is thans niet precies bekend. Dit komt doordat de Molukkers in de bevolkingsstatistieken niet kunnen worden onderscheiden op grond van hun nationaliteit (de meesten hebben de Nederlandse nationaliteit) en evenmin op grond van hun geboorteland of dat van hun ouders (Nederlands-Indië). Penninx e. a. (1998) schatten de totale groep Molukkers in Nederland ruw op zo'n 40 à 50 duizend personen, kinderen van gemengde afstamming meegerekend. Op dit moment wordt door het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) voor het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) een schatting gemaakt van het aantal personen dat in aanmerking komt voor een individuele uitkering in het kader van de door de regering beschikbaar gestelde gelden voor 'het gebaar' naar de Indische gemeenschap. Daarbij wordt ook de Molukse gemeenschap (eerste en volgende generaties) in beschouwing genomen. In een volgend nummer van de Maandstatistiek van de bevolking zal hierover worden gerapporteerd.

Het doel van dit artikel is om te onderzoeken in hoeverre op basis van gegevens uit de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) een goede schatting valt te maken voor het aantal Molukkers in Nederland. In de GBA wordt van elke inwoner die bij een Nederlandse gemeente geregistreerd staat informatie bijgehouden zoals het woonadres, het geboortjaar, het geslacht en het geboorteland. Door gebruik te maken van informatie over geboorteland en datum van vestiging blijkt het mogelijk om op basis van de GBA een schatting te maken van de omvang van de eerste generatie Molukkers. Het blijkt daarentegen niet mogelijk te zijn op dit moment op basis van de GBA een schatting te maken van de omvang van de tweede generatie. Wellicht is dit in de toekomst wel mogelijk, omdat de GBA in de toekomst meer informatie zal gaan bevatten. In dit artikel zal eerst kort worden ingegaan op de achtergrond van de Molukkers die naar Nederland zijn gekomen. Daarna zal beschreven worden hoe informatie over de eerste generatie Molukkers uit de GBA verkregen is. Aansluitend zal een beschrijving gegeven worden van de omvang en samenstelling van deze groep. Waar in het vervolg van dit artikel gesproken wordt over Molukkers wordt, tenzij anders vermeld, de eerste generatie bedoeld.

2. Achtergrond Molukkers

Na de soevereiniteitsoverdracht van Nederlands-Indië aan de onafhankelijke Republiek Indonesië kwamen ex-KNIL-militairen met hun familie in 1951 naar Nederland. Hierbij ging het in totaal om zo'n 12,5 duizend personen. In afwachting van de mogelijkheid om terug te keren naar de zelfstandige Republiek der Zuid-Molukken werd hun verblijf als zeer tijdelijk beschouwd. Het integreren in de Nederlandse samenleving werd dan ook niet gestimuleerd. Ze werden ondergebracht in speciale woonoorden, vrij geïsoleerd van de Nederlandse bevolking.

In de woonoorden werden veel kinderen geboren en de Molukse bevolking groeide snel. Eind 1958 was de totale groep in de woonoorden al toegenomen tot bijna 18,5 duizend. Ondertussen werd het steeds duidelijker dat het verblijf van de Molukkers in Nederland niet een tijdelijk maar een permanent karakter had. Er moest dus betere woonruimte gezocht worden, want de woonruimte in de woonoorden was veel te klein geworden en bovendien niet geschikt voor permanente bewoning. Op aanraden van de Commissie-Verwey-Jonker werden er speciale woonwijken gebouwd voor de Molukkers. Anders dan andere immigrantengroepen die over het hele land verspreid gingen wonen, werden de Molukkers vrij geconcentreerd gehuisvest. 'De maatschappelijke risico's werden te groot geacht voor de met de Nederlandse maatschappij weinig vertrouwde Molukkers, wanneer zij zonder de steun van de eigen collectiviteit de westerse industriële samenleving zouden ontmoeten' (Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1978). In bijna 60 niet al te grote gemeenten werden 'Molukkers-woonwijken' gebouwd (SGBO (VNG), 1982; Commissie-Verwey-Jonker, 1959). Pas begin jaren tachtig verhuisden de laatste Molukkers vanuit het woonoord in Vught naar een gewone woonwijk.

3. Molukkers en de GBA

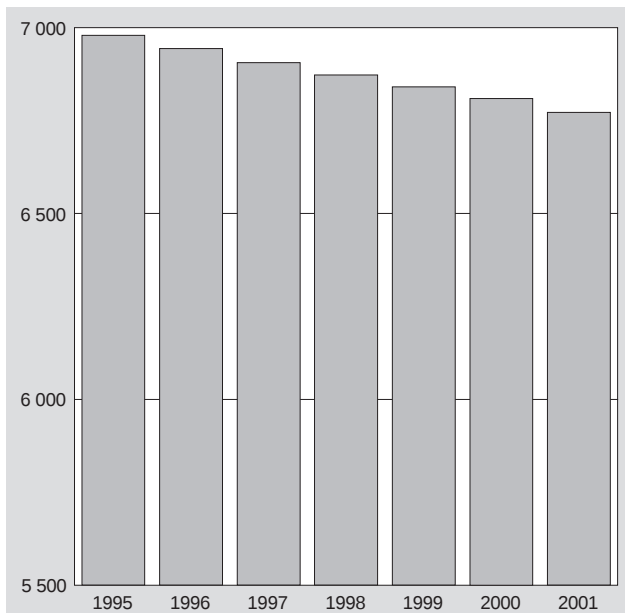
De GBA bevat informatie over het land waar iemand geboren is, maar niet over de geboorteplaats (dit zal in de toekomst wel het geval zijn). Op basis van alleen het geboorteland is geen onderscheid te maken tussen Molukkers en andere personen die in Indonesië geboren zijn. Om de eerste generatie Molukkers in Nederland toch in kaart te kunnen brengen met behulp van de informatie uit de GBA is gebruik gemaakt van de datum van vestiging in Nederland. Het verblijf van de Molukkers was in eerste instantie tijdelijk en daarom werden deze personen niet geregistreerd in de bevolkingsregisters. Pas toen rond 1958 hun verblijf meer definitief bleek, werden zij hierin opgenomen. Voor alle personen die in de woonoorden verbleven, gebeurde dit in november of december 1958 (Prins, 1997; CBS, 1958 en 1959). De in de GBA geregistreerde datum van vestiging in Nederland van deze groep is niet het tijdstip waarop men naar Nederland is gekomen, maar het tijdstip waarop men in het bevolkingsregister is opgenomen. Alle personen die in Indonesië geboren zijn, van wie de datum van vestiging in Nederland november of december 1958 is en van wie beide ouders ook in Indonesië geboren zijn, worden daarom beschouwd als de eerste generatie Molukkers in Nederland. De kinderen die in de woonoorden geboren zijn, behoren niet tot de eerste maar tot de tweede generatie. Zij worden in de analyse buiten beschouwing gelaten.

Een mogelijk nadeel bij deze afbakening van Molukkers is dat Indonesische personen die niet van de Molukken komen, maar zich wel in november of december 1958 in Nederland gevestigd hebben, tot de Molukkers worden gerekend. Ook worden Molukkers die eerder dan 1951 of later dan 1958 naar Nederland zijn gekomen niet meegerekend. Verondersteld wordt dat het bij deze beide groepen om een klein aantal personen gaat en dat beide aantallen elkaar compenseren. De personen die vóór 1959 de woonplaats hebben verlaten, worden ook niet in deze analyse betrokken. Het betrof destijds maar een kleine groep van zo'n 1200 personen (Commissie-Verwey-Jonker, 1959).

4. Molukkers in Nederland

De oorspronkelijke groep van zo'n 12,5 duizend Molukkers die in 1951 naar Nederland zijn gekomen, bestond op 1 januari 2001 nog uit 5 935 personen. De groep is dus meer dan gehalveerd in 50 jaar. De laatste jaren neemt de groep met ruim 150 personen per jaar af (*grafiek 1*). Zo waren er zes jaar geleden nog bijna 7 duizend personen. De groep Molukkers vergrijsd meer en meer en het valt daarom te verwachten dat de omvang van de groep steeds sneller zal afnemen.

1. Aantal eerste generatie Molukkers op 1 januari

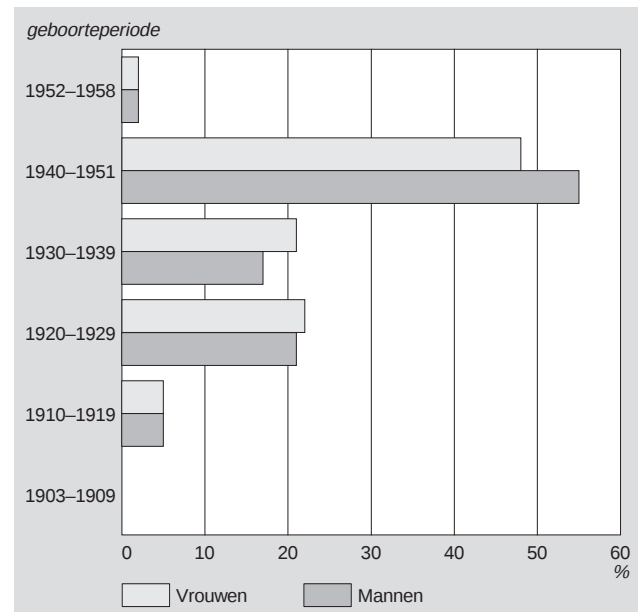

Vijftigers de grootste groep

Op 1 januari 2001 was de oudste Molukker in ons land 97 jaar en de jongste Molukkers van de eerste generatie waren toen 42 jaar. Sommige van deze personen zijn dus na 1951 geboren. Waarschijnlijk zijn ze tussen 1951 en 1959 herenigd met hun familie in de Molukkersoorden. Dit betreft in 2001 een klein aantal personen, namelijk 123. De meesten van de nu nog levende Molukse personen zijn tussen 1940 en 1951 geboren. Dit wil zeggen dat de grootste leeftijdsgroep gevormd wordt door de vijftigers (*grafiek 2*). Dit betekent dat de huidige groep Molukkers voornamelijk bestaat uit kinderen van de voormalige KNIL-militairen.

In *grafiek 3* is de leeftijdsopbouw van de huidige groep Molukkers vergeleken met die van de oorspronkelijke groep. Dit geeft een duidelijk beeld van de verschuiving van de leeftijdsverdeling in de tijd. De leeftijdsopbouw van 2001 is echter niet helemaal te vergelijken met die van 1959, omdat iedereen van de oorspronkelijke groep voor 1952 geboren is en van de huidige groep een klein deel (123) na 1951 geboren is. Het is niet mogelijk om binnen de oorspronkelijke groep onderscheid te maken tussen Molukkers die tussen 1952 en 1958 in de woonplaats in Nederland geboren zijn

2. Percentage Molukkers naar geboorteperiode op 1 januari 2001

en personen die in die periode naar Nederland gekomen zijn in het kader van gezinshereniging.

De vergrijzing is duidelijk te zien in *grafiek 3*. Door de vergrijzing is ook de verdeling tussen mannen en vrouwen veranderd. Vrouwen worden gemiddeld ouder dan mannen. Daardoor heeft een oudere groep een kleiner aandeel mannen. De oorspronkelijke groep bestond voor 53 procent uit mannen, de huidige groep voor 50 procent.

Negen van de tien ooit gehuwd

Van de huidige groep is zo'n 10 procent van de mannen en vrouwen nooit getrouwd geweest. Dat betekent dat 90 procent van de Molukkers wel ooit getrouwd is (*grafiek 4*). Het merendeel is nog steeds getrouwd, al verschilt dit aandeel wel voor mannen en vrouwen. Ruim tweederde van de mannen is nog steeds getrouwd; van de vrouwen is slechts de helft nog getrouwd. Dit komt doordat van een kwart van de vrouwen de partner is overleden. Van de mannen is slechts iets meer dan vijf procent weduwnaar is. Ruim 10 procent van de mannen en vrouwen is gescheiden.

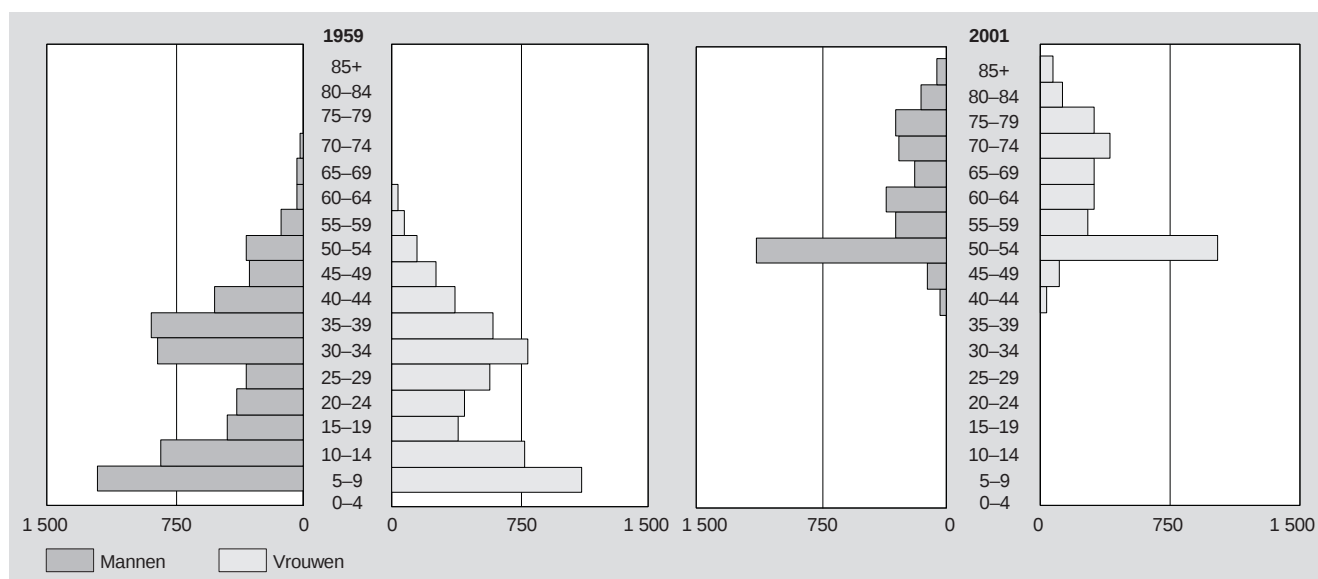
Velen genaturaliseerd

Toen de Molukkers in 1951 naar Nederland kwamen was het merendeel officieel Indonesisch staatsburger. Deze Molukkers waren echter in Nederland in afwachting van hun onafhankelijke Molukse staat; ze zagen Indonesië als hun vijand. Velen waren dan ook rond 1958 de Indonesische nationaliteit kwijtgeraakt en waren staatloos. Slechts een minderheid had reeds de Nederlandse nationaliteit verkregen of behield de Indonesische nationaliteit. Ruim 40 jaar later, in 2001, is het aantal staatlozen flink gedaald. Nog geen 10 procent van de Molukkers is nog staatloos. Inmiddels heeft 90 procent de Nederlandse nationaliteit verkregen en slechts 1 procent heeft nog de Indonesische nationaliteit.

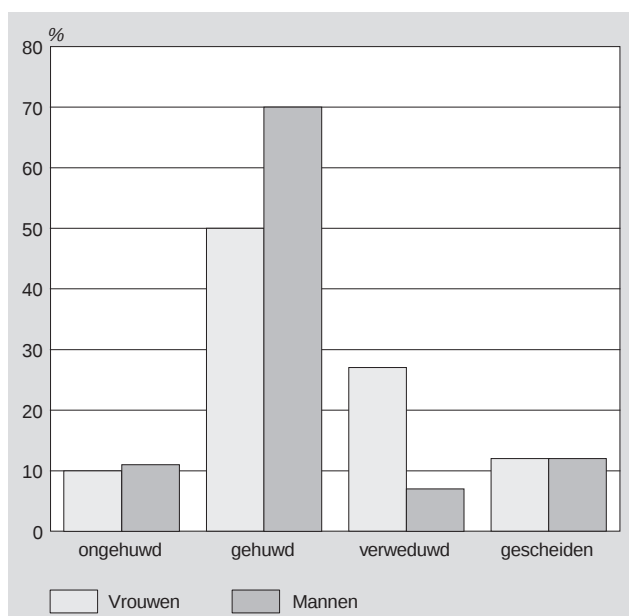
Een kwart weg uit 'Molukkersgemeenten'

De oorspronkelijke groep werd vrij geconcentreerd gehuisvest in nog geen 60 gemeenten. De verhuisbereidheid naar andere gemeenten blijkt erg klein te zijn onder de Molukkers. Van de huidige groep woont nog steeds zo'n 75 procent in één van die 'Molukkersgemeenten'. Op 1 januari 2001 waren er 504 gemeenten in Nederland. Het komt er dus op neer dat 75 procent van de Molukkers in iets meer dan 10 procent van de gemeenten in Nederland

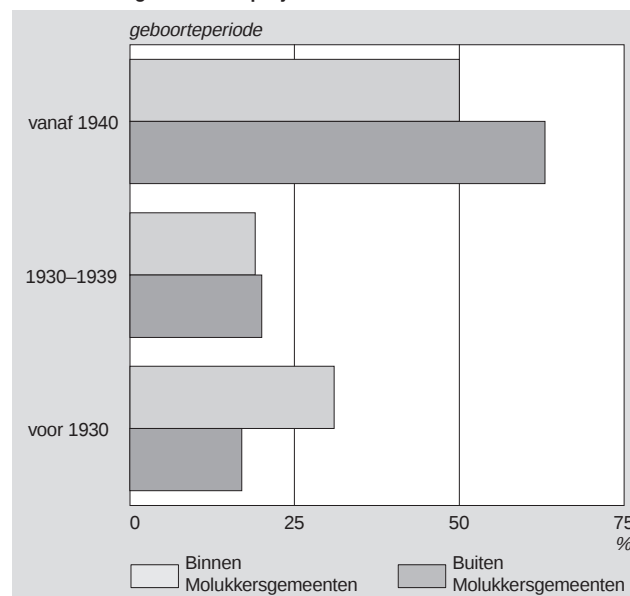
3. Leeftijdsopbouw van Molukkers op 1 januari 1959 en 2001

4. Percentage Molukkers naar burgerlijke staat op 1 januari 2001

5. Percentage Molukkers naar geboorteperiode binnen en buiten 'Molukkersgemeenten' op 1 januari 2001

woont. In het verleden was dit percentage hoger dan 75 en het zal zeer waarschijnlijk in de toekomst verder dalen. Dit komt doordat het voornamelijk de jonge Molukkers zijn die naar een andere gemeente verhuizen. Uit *grafiek 5* blijkt dat bijna tweederde van de Molukkers die buiten de 'Molukkersgemeenten' wonen in 1940 of later geboren is. Van de Molukkers in de 'Molukkersgemeenten' is dit maar de helft. Daarentegen is een op de drie Molukkers in de 'Molukkersgemeenten' voor 1930 geboren en maar een op de zes van de Molukkers in andere gemeenten.

Literatuur

CBS, 1958, Vital statistics, migration and age distribution. Jaar-overzicht bevolking, blz. 107.

CBS, 1959. Tabel: Leeftijdsopbouw van de in woonoorden verblijvende Ambonezen, die in de laatste twee maanden van 1958 van de gemeentelijke verblijfsregisters zijn overgeboekt naar de bevolkingsregisters der desbetreffende gemeenten naar geslacht. Maandstatistiek van de bevolking, juli 1958, blz. 173.

Commissie-Verwey-Jonker, 1959, Ambonezen in Nederland. Rapport van de commissie ingesteld bij besluit van de Minister van Maatschappelijk Werk, dd. 24 september 1957, No. U 2598. Staatsdrukkerij- en Uitgeverijbedrijf, 's-Gravenhage.

Penninx, R., E.P. Martens en H.M.A.G. Smeets, 1998. Etnische minderheden en beleid. In: Handboek Minderheden, 2/1050-7.

Prins, C.J.M., 1997. In Indonesië of het voormalig Nederlands-Indië geboren bevolking. Maandstatistiek van de bevolking, april 1997, blz. 6-10.

SGBO (VNG), 1982. Molukkers in gemeenten: uitkomsten van een onderzoek onder gemeenten met Molukse ingezetenen. Den Haag.

Ministerie van Binnenlandse Zaken, 1978. De problematiek van de Molukse minderheid in Nederland. Tweede Kamer der Staten Generaal, Zitting 1977-1978, 14915, nrs. 1-2. Staatsuitgeverij, 's-Gravenhage.

Gehuwde allochtonen en hun partner (rectificatie)

Liesbeth Steenhof en Carel Harmsen

Ruim 20 procent van de 3,5 miljoen gehuwde paren in Nederland telt minstens één allochtone partner. Een eerste generatie allochtoon heeft meestal een partner die eveneens in het buitenland geboren is. De tweede generatie allochtonen daarentegen hebben vaak een autochtoon als partner.

In Nederland wonen bijna 3,5 miljoen gehuwde paren. In ruim 750 duizend van deze paren is minstens één allochtone partner aanwezig. Dit is dus in ruim 20 procent van het totale aantal gehuwde paren. Het gaat hierbij om personen die in het buitenland geboren zijn (eerste generatie) of personen die in Nederland geboren zijn, maar van wie minstens één ouder in het buitenland geboren is (tweede generatie). Dit artikel gaat over deze gehuwde paren waar minstens 1 van de partners allochtoon is, de zogenaamde allochtone huwelijken. In *bijlage 1* staat een overzicht van deze huwelijken op 1 januari 2001 naar herkomstland van de allochtone partner. In dit artikel worden enkele bijzonderheden uit deze tabel belicht. Het artikel is niet alleen een update van het artikel over gemengde huwelijken uit 1999 (Harmsen, 1999) maar ook een aanvulling hierop, omdat hier ook de tweede generatie allochtonen besproken worden. Er wordt beschreven tot welke herkomstgroepering de partners van zowel de eerste als de tweede generatie allochtonen behoren. Daarnaast wordt ook bekeken of hierin verschillen zijn tussen mannen en vrouwen en tussen de herkomstgroeperingen.

Allochtone huwelijken

Bij allochtone huwelijken kan men in eerste instantie denken aan twee partners die beiden in het buitenland geboren zijn. Zo'n 30 procent van het totaal wordt gevormd door deze groep (*staat 1*). Het gaat hierbij om ruim 230 duizend paren. Het grootste deel van deze partners is in hetzelfde land geboren. Deze groep vormt echter niet de grootste groep onder de allochtone huwelijken. Meer dan een derde van het totale aantal allochtone huwelijken, zo'n 300 duizend, wordt gevormd door een tweede generatie allochtoon met een autochtoon. Het gaat hierbij om ongeveer evenveel allochtone mannen als allochtone vrouwen. Een kwart van de al-

lochtone huwelijken, het gaat hier dan om 193 duizend paren, wordt gevormd door een eerste generatie allochtoon en een autochtoon, waarbij er meer allochtone vrouwen met een in Nederland geboren man zijn dan andersom. Huwelijken tussen een tweede generatie allochtoon en een andere allochtoon komen relatief gezien weinig voor. In Nederland zijn er maar iets meer dan 50 duizend van zulke paren, waarvan zo'n 34 duizend met een eerste generatie allochtoon en 19 duizend met een tweede generatie allochtoon.

Eerste generatie en hun partner

De meerderheid van de personen die in het buitenland geboren zijn, hebben een eveneens in het buitenland geboren partner. Van de totale groep eerste generatie allochtonen in Nederland heeft zo'n 65 procent van de vrouwen en zo'n 70 procent van de mannen ook een eerste generatie allochtoon als partner (*grafiek 1*).

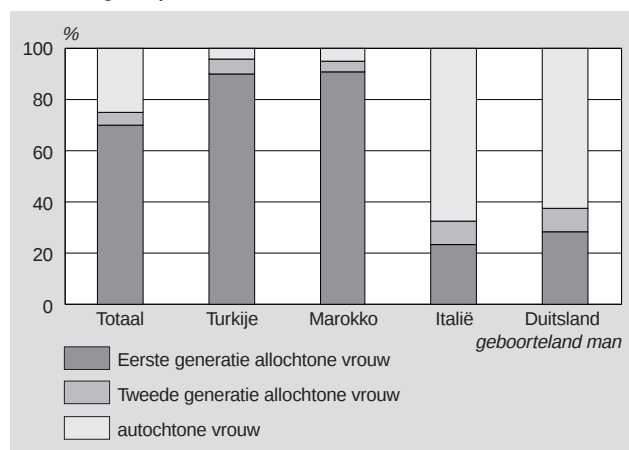
Uit *staat 1* is al gebleken dat eerste generatie partners voor de overgrote meerderheid uit hetzelfde geboorteland komen. In het vervolg van dit artikel wordt dan ook geen verder onderscheid gemaakt tussen een eerste generatie partner uit hetzelfde herkomstland of uit een ander buitenland.

Bijna de helft van de totale groep gehuwde eerste generatie allochtonen in Nederland wordt gevormd door Turken en Marokkanen. Van de eerste generatie gehuwde Turkse en Marokkaanse mannen is zo'n 90 procent getrouwd met een vrouw uit het buitenland. Bij de vrouwen ligt dit percentage nog hoger. Ruim 95 procent van de eerste generatie gehuwde Turkse en Marokkaanse vrouwen is getrouwd met een buitenlandse man van de eerste generatie. Voor personen uit veel andere Arabische landen en ontwikkelingslanden gelden soortgelijke of nog hogere percentages. Vaak zijn zij samen naar Nederland gekomen als vluchteling of arbeidsmigrant en waren ze al getrouwd voordat ze de Nederlandse grens passeerden. Het is echter ook mogelijk dat deze personen alleen naar Nederland zijn gekomen en vanuit Nederland een partner hebben gezocht in hun geboorteland en die daarna naar Nederland hebben gehaald.

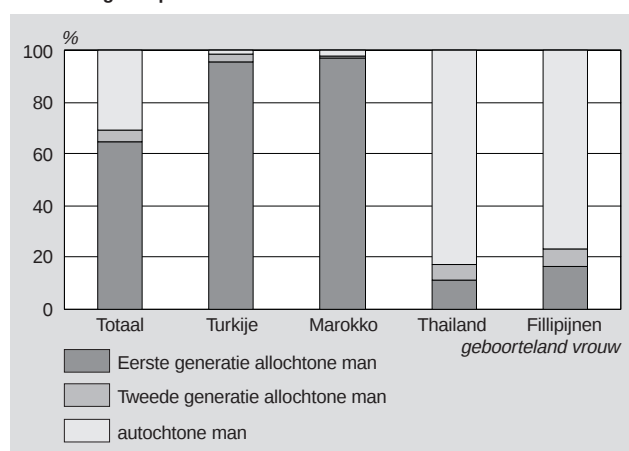
Staat 1
Echtparen naar herkomstgroepering partners

Herkomstgroepering partners	Absoluut aantal	Percentage
Beide partners eerste generatie allochtoon	233 191	30
van wie		
uit hetzelfde land	210 348	27
uit een verschillend land	22 843	3
Eerste generatie allochtoon met tweede generatie allochtoon	33 638	4
van wie		
man eerste generatie allochtoon	17 371	2
vrouw eerste generatie allochtoon	16 267	2
Eerste generatie allochtoon met autochtoon	193 416	25
van wie		
man eerste generatie allochtoon	82 889	11
vrouw eerste generatie allochtoon	110 527	14
Tweede generatie allochtoon met autochtoon	302 189	39
van wie		
man tweede generatie allochtoon	151 668	19
vrouw tweede generatie allochtoon	150 521	19
Beide partners tweede generatie allochtoon	19 086	2
totaal	781 520	100

1a. Eerste generatie allochtone mannen onderscheiden naar achtergrond partner¹⁾

1b. Eerste generatie allochtone vrouwen onderscheiden naar achtergrond partner²⁾

¹⁾ Naar geboorteland van de man.

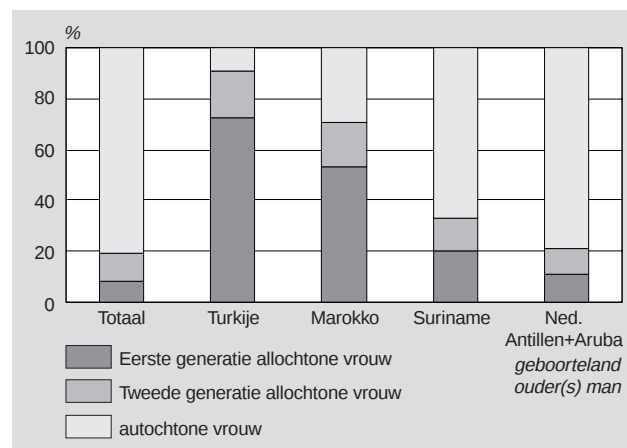
²⁾ Naar geboorteland van de vrouw.

Toch zijn er van een aantal herkomstgroeperingen veel allochtonen met juist een autochtone in plaats van een allochtone partner. Bij de mannen hebben vooral mannen die elders in Europa geboren zijn vaak een partner die in Nederland is geboren. Bij de Italiaanse mannen komt dit doordat zij in de jaren zestig en zeventig naar Nederland zijn gekomen om te werken. Op dat moment hadden de meesten nog geen partner. Naast een baan vond tweedede van hen ook een vrouw in Nederland. Daarnaast heeft zo'n 60 procent van de mannen die in buurlanden zoals Duitsland en België geboren zijn een autochtone partner. Dit percentage ligt nog iets hoger voor vrouwen uit de buurlanden. Het gaat hier in de meeste gevallen om grenshuwelijken (Prins, 1994). Van Europese vrouwen hebben vooral vrouwen uit Polen, vaak een autochtone partner. Dit geldt voor bijna driekwart van hen. Relatief gezien komen de meeste vrouwen met een autochtone partner uit Oosterse landen, zoals Thailand of de Filippijnen, en Latijns-Amerikaanse landen, zoals Brazilië of Colombia. Ruim driekwart van deze vrouwen heeft een autochtone partner. Deze landen staan dan ook bekend als herkomstgebied van bruiden voor Nederlandse mannen. Blijkbaar is er een duidelijk verschil tussen de allochtonen met een allochtone partner en die met een autochtone partner. De personen met een autochtone partner zijn voor de overgrote meerderheid huwelijksmigranten, terwijl de allochtonen met een allochtone partner dat voor het grootste deel juist niet zijn.

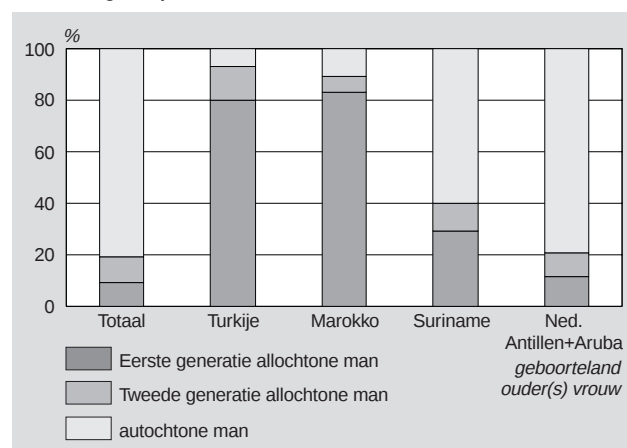
Tweede generatie en hun partner

In tegenstelling tot de eerste generatie hebben tweede generatie allochtonen meestal geen allochtoon als levenspartner maar een autochtoon. Gemiddeld zo'n 80 procent van de tweede generatie mannen en vrouwen kiest voor een autochtone partner (grafiek 2).

2a. Tweede generatie allochtone mannen onderscheiden naar achtergrond partner¹⁾

2b. Tweede generatie allochtone vrouwen onderscheiden naar achtergrond partner²⁾

¹⁾ Naar geboorteland van de ouder(s) van de man.

²⁾ Naar geboorteland van de ouder(s) van de vrouw.

De grootste groep van de gehuwde tweede generatie in Nederland bestaat uit Duitsers, Indonesiërs en Belgen. Deze groepen zijn dan ook gemiddeld veel ouder dan andere allochtone groepen. De groep van tweede generatie Turken en Marokkanen is nog vrij jong. Ruim 85 procent van hen is jonger dan 20 jaar. Hierdoor zijn er vanzelfsprekend nog niet veel gehuwde tweede generatie Turken en Marokkanen. Bij de Turkse en Marokkaanse tweede generatie die al wel getrouwd is, is duidelijk te zien dat hun partnerkeuze afwijkt van die van andere allochtonen. De Turkse en Marokkaanse tweede generatie kiest massaal voor een partner van de eerste generatie uit het buitenland en met name uit hun herkomstland. Zo'n driekwart van de Turkse mannen en de helft van de Marokkaanse mannen kiest voor een partner uit het buitenland. Dit fenomeen doet zich nog duidelijker voor bij de vrouwen. Zo'n 80 procent van de Turkse en Marokkaanse vrouwen heeft een man uit het buitenland. Hooghiemstra (1999) zoekt de verklaring voor deze partnerkeuze van de Turken en Marokkanen in de specifieke eisen die deze groep aan een huwelijkspartner stelt. In grafiek 2 is duidelijk te zien dat de tweede generatie van andere grote allochtonengroepen zoals Surinamers en Antillianen en Arubanen wel vaak kiezen voor een autochtone partner.

Bijna 70 procent van de Surinaamse mannen en 60 procent van de Surinaamse vrouwen heeft een autochtone partner. Van de Antilliaanse en Arubaanse mannen en vrouwen kiest zo'n 80 procent voor een autochtone partner.

Literatuur

Harmsen, C.N., 1999. Cross-cultural marriages. Maandstatistiek van de bevolking 47(12), p. 17–20.

Hooghiemstra, E., 1999. Where does the spouse come from? Differences between Turkish and Moroccan who chose to marry a partner in the Netherlands and who chose a partner from the country of origin. Evidence from a survey. Paper XXXVIth Seminar of the Committee on Family Research (RC 06) of the International Sociological Association (ISA): Migrant and Ethnic Minority Families, Berlin, Germany, June 14–June 20, 1999

Prins, C.J.M. (1994). Twintig van iedere duizend Zeeuwen zijn in België geboren. Maanstatistiek van de bevolking 42(3), p. 15–16.

Bijlage 1
Gehuwde allochtone paren naar herkomstland van de allochtone partner op 1 januari 2001

	Totaal	man en vrouw eerste generatie allochtoon (zelfde land)	man en vrouw eerste generatie allochtoon (verschillend land) ¹⁾	man eerste generatie vrouw tweede generatie allochtoon ¹⁾	man tweede generatie vrouw eerste generatie allochtoon ²⁾	man eerste generatie allochtoon vrouw autochtoon	man autochtoon vrouw eerste generatie allochtoon	man tweede generatie allochtoon vrouw autochtoon	man autochtoon vrouw tweede generatie allochtoon	man en vrouw tweede generatie allochtoon ²⁾
Totaal	781 520	210 348	22 843	17 371	16 267	82 889	110 527	151 668	150 521	19 086
België	48 112	1 459	491	582	1 330	4 042	7 409	15 899	15 295	1 605
Denemarken	1 643	104	58	18	44	185	641	296	277	20
Duitsland	197 115	4 323	1 460	1 876	4 873	12 683	20 787	73 599	69 377	8 137
Finland	882	104	17	7	14	46	496	81	109	8
Frankrijk	8 487	482	330	182	155	1 404	2 677	1 542	1 559	156
Griekenland	2 976	748	165	157	49	1 029	270	262	254	42
Ierland	1 583	115	99	41	10	331	775	96	108	8
Italië	11 287	831	528	553	221	3 901	1 121	1 838	2 019	275
Luxemburg	314	7	26	7	9	41	76	74	64	10
Oostenrijk	6 373	73	152	109	162	803	1 176	1 902	1 817	179
Portugal	3 420	1 479	246	89	53	552	701	122	155	23
Spanje	8 021	1 787	339	268	102	1 979	2 093	557	812	84
Verenigd Koninkrijk	19 877	2 161	1 189	565	237	5 013	5 390	2 479	2 593	250
Zweden	1 144	142	78	16	12	171	496	110	104	15
14 EU-landen	311 234	13 815	5 178	4 470	7 271	32 180	44 108	98 857	94 543	10 812
Hongarije	4 915	356	109	84	146	568	818	1 332	1 379	123
Voormalig Joegoslavië	15 243	9 950	384	291	151	1 523	1 942	393	514	95
Polen	10 945	781	115	150	262	700	4 878	1 879	1 964	216
Roemenië	1 682	345	51	28	19	258	761	93	117	10
Voormalig Sovjet-Unie	7 117	1 930	89	26	124	196	2 323	1 188	1 125	116
Voormalig Tsjecho-Slowakije	2 749	309	80	34	50	268	1 082	423	452	51
Turkije	70 890	58 909	1 078	3 960	2 377	2 591	758	288	318	611
Zwitserland	2 548	47	106	45	63	374	885	487	490	51
Andere landen in Europa	2 113	210	125	33	29	370	833	239	250	24
Brazilië	1 913	119	64	26	17	194	1 247	116	120	10
Canada	1 670	85	114	49	15	364	577	209	239	18
Colombia	1 169	87	61	16	8	98	881	7	8	3
Nederlandse Antillen en Aruba	13 702	3 608	1 156	461	139	2 961	2 958	1 013	1 280	126
Suriname	45 644	23 913	1 881	1 565	663	5 445	7 218	2 222	2 297	440
Verenigde Staten	6 644	976	444	195	59	1 349	1 918	847	792	64
Andere landen in Amerika	6 850	716	646	163	44	1 085	3 497	293	368	38
Afghanistan	3 417	3 153	216	5		29	14			
China	6 100	3 958	911	53	99	75	451	278	239	36
Filippijnen	2 895	297	16	11	4	81	2 437	17	29	3
Hong Kong	3 752	2 024	1 107	79	49	134	227	53	61	18
India	2 789	1 283	648	36	23	273	248	126	140	12
Indonesië	153 796	14 324	1 880	2 851	4 205	21 136	20 738	40 175	42 494	5 993
Iran	5 718	4 938	494	18	1	198	52	10	7	
Irak	4 004	2 937	249	46	1	480	244	15	29	3
Israël	1 280	135	146	61	2	515	369	20	30	2
Japan	1 704	1 082	52	15	14	59	406	26	40	10
Pakistan	2 969	2 086	480	59	12	247	66	9	10	
Sri Lanka	1 575	1 280	37	5	2	136	98	5	11	1
Thailand	2 183	51	20	4	11	66	1 882	72	67	10
Vietnam	3 013	2 532	149	10	1	91	209	10	10	1
Andere landen in Azië	5 321	2 106	929	122	27	666	1 063	177	205	26
Algerije	1 282	277	356	63	9	410	112	21	30	4
Egypte	3 665	1 331	598	140	8	1 362	118	47	54	7
Ghana	1 471	774	134	24		296	236	2	5	
Kaap Verdië	2 639	1 794	168	52	16	245	303	18	32	11
Marokko	50 272	43 136	968	1 750	287	2 552	1 126	158	201	94
Somalië	1 716	1 549	64	6		54	42		1	
Tunesië	1 447	539	113	67	7	593	69	21	35	3
Zuid-Afrika	2 498	364	140	46	28	418	886	309	284	23
Andere landen in Afrika	6 905	2 099	1 156	189	11	1 676	1 599	82	81	12
Australië	1 483	103	92	42	10	396	577	113	142	8
Nieuw Zeeland	529	38	33	19	2	164	237	12	23	1
Andere landen in Oceanië	69	2	6	2	1	13	34	6	5	0

¹⁾ Gerangschikt naar geboorteland van de man.

²⁾ Gerangschikt naar geboorteland van de ouders van de man.

Jaarcijfers

Bevolkingsstatistieken in StatLine

StatLine

In toenemende mate zijn cijfers van het CBS beschikbaar via internet. Via internet kunt u toegang verkrijgen tot StatLine, de elektronische databank van het CBS. In StatLine vindt u statistische informatie over vele maatschappelijke en economische onderwerpen in de vorm van tabellen en grafieken. Deze resultaten kunt u bekijken, printen of opslaan. Naast de mogelijkheid om te zoeken met trefwoorden, kan met behulp van een Webselector een keuze worden gemaakt uit alle publicaties die zijn opgenomen in StatLine.

Hoe vindt u bevolkingscijfers in StatLine?

In StatLine zijn veel cijfers over bevolking te vinden. De snelste manier om deze cijfers te vinden, is als volgt. Ga naar de openingspagina van de CBS homepage (www.cbs.nl) en druk op de knop 'StatLine' aan de linkerkant. U krijgt nu een scherm waarin wordt uitgelegd hoe u binnen StatLine kunt zoeken naar onderwerpen. Als u in de tekst klikt op 'StatLine' of op 'zoeken' krijgt u een scherm waarin u een zoekopdracht kunt geven (figuur 1). Als u op 'onderwerp' klikt, krijgt u een scherm met de themastructuur binnen StatLine te zien, de 'StatLine Webselector' (figuur 2). Vanuit het zoekscherm komt u bij de Webselector door op 'Thema's' te klikken.

Binnen de Webselector kunt via de themastructuur snel gegevens over bevolking opvragen. Door op het plusje voor 'Mens en maatschappij' te klikken, komt u bij 'Bevolking' terecht. Als u vervolgens op 'Bevolking' klikt, krijgt u een lijst met publicaties en submappen (figuur 3). In de submappen vindt u informatie over bijvoorbeeld de samenstelling van de bevolking, geboorte, immigratie en emigratie.

Ter illustratie is in figuur 3 de publicatie 'Bevolking; kerncijfers' geselecteerd. In het rechterdeel van de Webselector ziet u vervolgens een overzicht van de onderwerpen in deze publicatie. Hier kunt u door de tabbladen 'Onderwerpen' en 'Jaar' te selecteren uw eigen tabel samenstellen. Als u uw tabel heeft samengesteld, drukt u op 'Gegevens tonen' onderaan het scherm. U krijgt nu de tabel op het scherm te zien. Uiteraard kunt u deze tabel afdrukken of opslaan op schijf. Als u op het pictogram met de diskette ('Be- waar tabel in ander formaat') boven de tabel klikt, krijgt u de keuze om de tabel op te slaan in excel-formaat of enig ander formaat.

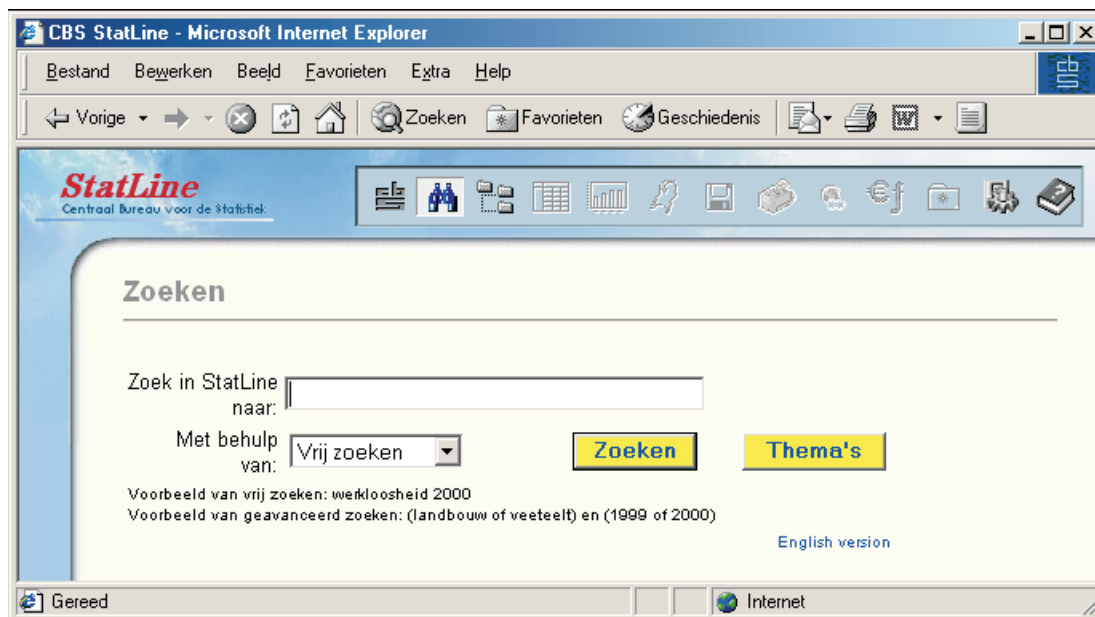
Wat kunt u in StatLine vinden?

Er zijn een groot aantal StatLinepublicaties met bevolkingscijfers gemaakt. De meeste vindt u onder de kop 'Bevolking' (figuur 3). Er zijn publicaties beschikbaar met kerncijfers van de bevolking, maandcijfers van de bevolking, regionale cijfers, cijfers over de bevolking naar samenstelling, huishoudens, geboorte, sterfte en doodsoorzaken, huwen, scheiden en verweduwen, verhuizingen, immigratie en emigratie, allochtonen, asielverzoeken, wijzigingen van nationaliteit en diverse prognoses. Meer cijfers over de bevolking zijn te vinden bij 'Historische reeksen' (net boven 'Bevolking' in figuur 3). Hierin vindt u tijdreeksen vanaf 1899 voor een beperkt aantal onderwerpen. Cijfers per gemeente of andere regio's zijn behalve onder 'Bevolking' ook te vinden bij het thema 'Nederland regionaal' in de publicaties 'Regionaal statistisch bestand' en 'Statistisch bestand gemeenten'.

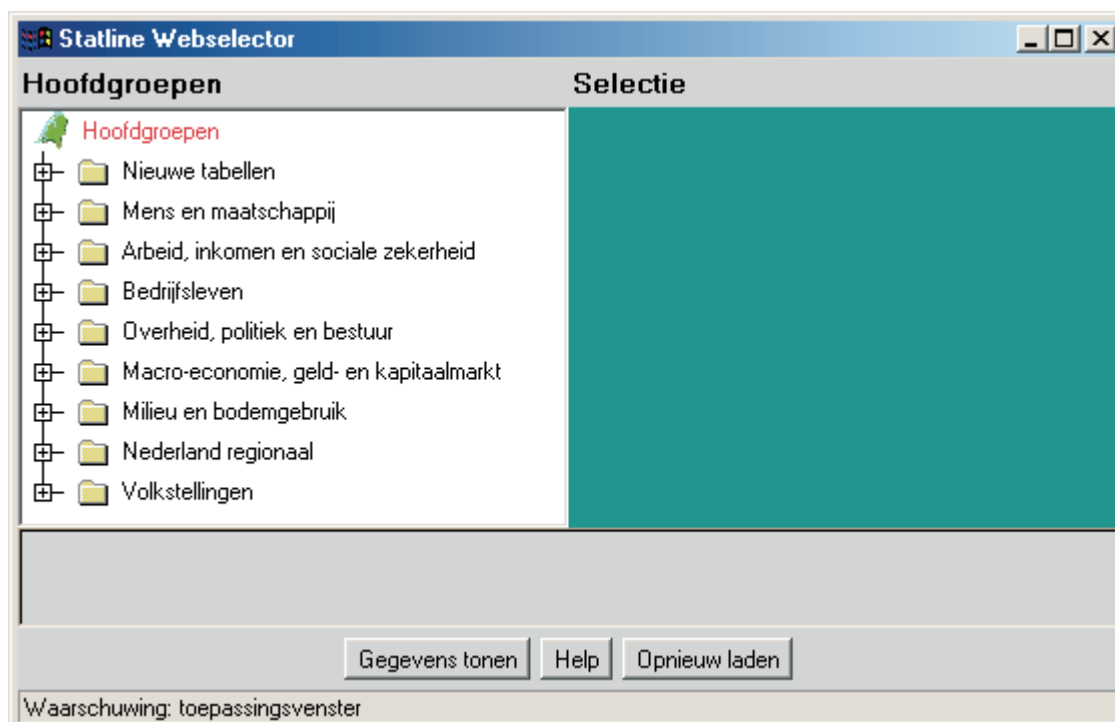
In de afgelopen periode verschenen in Statline:

- Uit huis gaan naar reden (OG '98);
- Na uit huis gaan: woonsituatie (OG '98);
- Verkiezingsuitslag Tweede Kamerverkiezingen 1998;
- Verkiezingsuitslag Tweede Kamerverkiezingen 1994;
- Korte termijn prognose; bevolking;
- Korte termijn prognose; kerncijfers;
- Geboorte: kerncijfers (doodgeborenen en enkel- en meervoudige geboorten in 2000);
- Geboorte: afwijkende leeftijdsdefinitie (doodgeborenen in 2000);
- Maandcijfers bevolking vanaf 1995, oktober 2001;
- Population, monthly statistics, oktober 2001;
- Bevolking: maandcijfers per gemeente, oktober 2001;
- Huishoudens: kerncijfers (voorlopige cijfers 2001 m.u.v. institutionele huishoudens);
- Asielverzoeken: nationaliteit (2000);
- Asielverzoeken: internationaal (1999);
- Huishoudens: samenstelling en grootte (2001);
- Bevolking per postcode 2001;
- Scheiden en verweduwen: kerncijfers (scheidingen van tafel en bed, 2000);
- Births: key figures (doodgeborenen en enkel- en meervoudige geboorten in 2000);
- Sterfte: kerncijfers (zuigelingensterfte en perinatale sterfte in 2000);
- Mortality: key figures (zuigelingensterfte en perinatale sterfte in 2000);
- Huishoudensposities; voorlopige cijfers 2001.

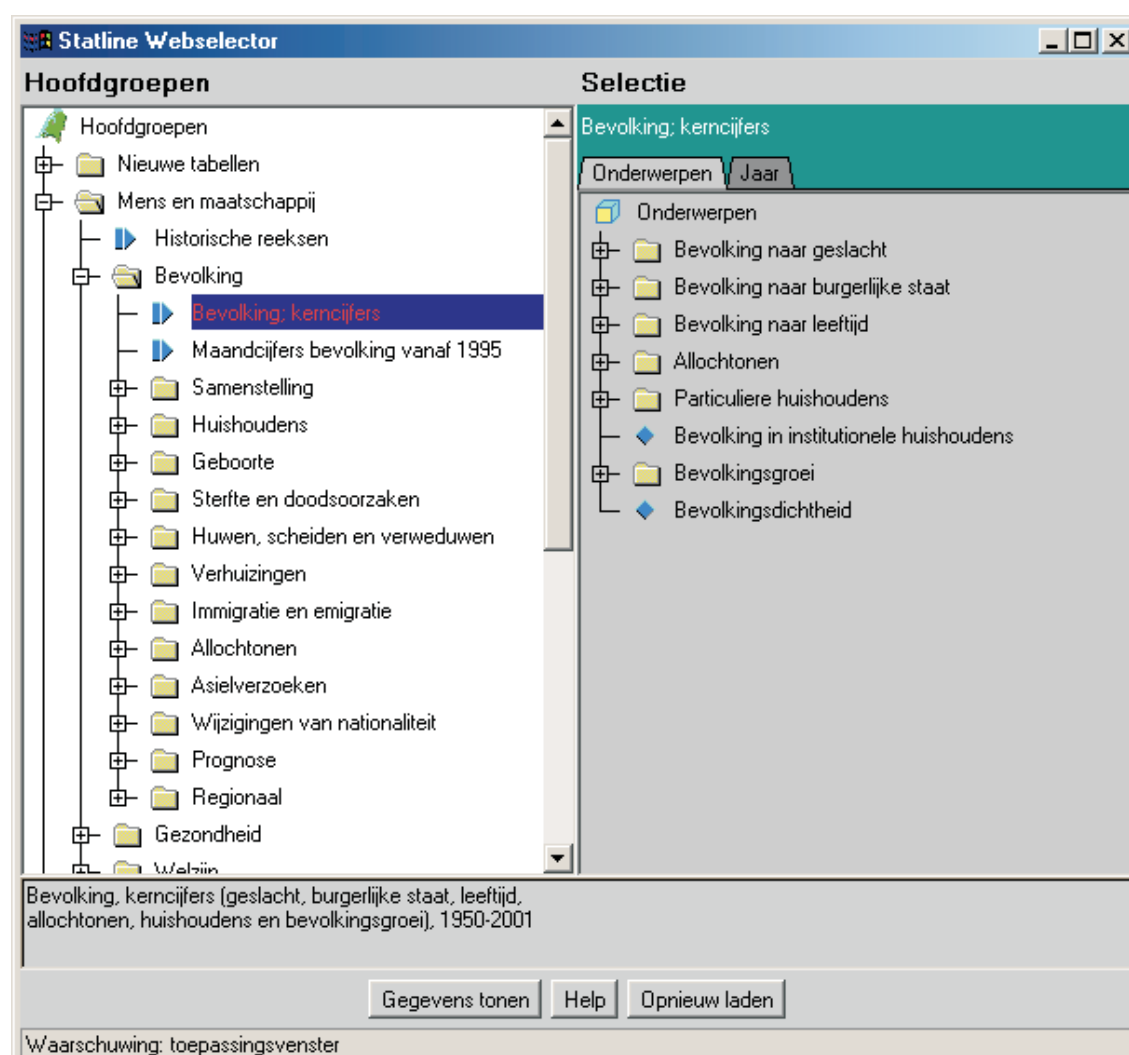
1. Zoeken in StatLine

2. StatLine Webselector

3. Bevolking in StatLine

Verhuizingen in Nederland, 1996–2000

Technische toelichting

De opgenomen gegevens over de *bevolking* hebben betrekking op personen die in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) van de Nederlandse gemeenten als ingezetene zijn opgenomen (de 'de jure' bevolking). In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woonachtig is, opgenomen in de basisadministratie van de gemeente waar hoofdzakelijk nachtrust wordt genoten (de gemeente van inschrijving of woongemeente).

Onder *binnengemeentelijke verhuizingen* worden verstaan alle verhuizingen waarbij de gemeentegrens niet wordt overschreden.

Onder *binnenlandse migratie* wordt verstaan iedere verhuizing binnen Nederland die leidt tot verandering van gemeente van inschrijving. Men spreekt van interprovinciale migratie als daarbij ook een provinciegrens wordt overschreden en van intraprovinciale migratie als dat niet het geval is. De veranderingen van gemeente van inschrijving die in verband met grenswijzigingen

tussen resp. samenvoeging van gemeenten in de basisadministratie worden geregistreerd, worden evenwel niet als binnenlandse migratie beschouwd.

Het *gezin* is een primaire samenlevingsvorm waarin de relaties tussen de leden zijn bepaald door huwelijksbanden of door afstamming in de eerste lijn. De volgende typen gezin worden onderscheiden:

- echtparen wonend met of zonder eigen kind(eren);
- man wonend met kind(eren);
- vrouw wonend met kind(eren);
- samenwonende paren met één of meer gemeenschappelijke (door de man erkende) kinderen;

Personen die niet in een van de hier aangeduide gezinnen wonen, zijn niet in gezinsverband levende personen. Tot deze categorie behoren onder meer samenwoners zonder kinderen. Indien een man en een vrouw samenwonen met kinderen van de vrouw die niet door de man zijn erkend, dan vormt de vrouw met de kinderen een eenoudergezin en woont de man niet in gezinsverband.

Tabel 1
Verhuisde personen binnen Nederland naar plaats in het gezin ten tijde van de verhuizing

	1996	1997	1998	1999	2000
<i>Binnen gemeenten</i>					
Echtpaar eventueel met kind(eren)	404 715	415 094	408 429	384 390	340 080
Man met kind(eren)	9 076	9 170	9 151	9 417	9 304
Vrouw met kind(eren)	96 120	102 168	104 718	102 963	97 521
Samenwonend met kind(eren)	18 063	21 143	23 585	24 267	23 574
Niet in gezinsverband levend persoon	556 437	559 258	562 333	537 271	501 777
Totaal	1 084 411	1 106 833	1 108 216	1 058 308	972 256
<i>Tussen gemeenten</i>					
<i>Binnen provincies</i>					
Echtpaar eventueel met kind(eren)	114 930	112 893	117 222	112 068	106 570
Man met kind(eren)	2 814	2 591	2 837	2 767	2 975
Vrouw met kind(eren)	24 522	25 714	26 967	27 823	27 654
Samenwonend eventueel met kind(eren)	5 146	6 044	7 044	7 923	8 195
Niet in gezinsverband levend persoon	222 308	219 859	228 675	220 151	213 695
Totaal	369 720	367 101	382 745	370 732	359 089
<i>Tussen provincies</i>					
Echtpaar eventueel met kind(eren)	69 705	70 969	73 300	69 805	66 940
Man met kind(eren)	1 602	1 543	1 532	1 501	1 592
Vrouw met kind(eren)	16 874	18 527	18 833	18 773	18 975
Samenwonend met kind(eren)	2 871	3 610	4 148	4 525	4 940
Niet in gezinsverband levend persoon	169 002	171 606	185 237	172 058	162 561
Totaal	260 054	266 255	283 050	266 662	255 008
Totaal	629 774	633 356	665 795	637 394	614 097
Verhuisde personen, totaal					
Echtpaar eventueel met kind(eren)	589 350	598 956	598 951	566 263	513 590
Man met kind(eren)	13 492	13 304	13 520	13 685	13 871
Vrouw met kind(eren)	137 516	146 409	150 518	149 559	144 150
Samenwonend met kind(eren)	26 080	30 797	34 777	36 715	36 709
Niet in gezinsverband levend persoon	947 747	950 723	976 245	929 480	878 033
Totaal	1 714 185	1 740 189	1 774 011	1 695 702	1 586 353

Buitenlandse migratie, 1996–2000

Technische toelichting

De opgenomen gegevens over de *bevolking* hebben betrekking op personen die in de Gemeentelijke Basisadministratie (GBA) van de Nederlandse gemeenten als ingezetene zijn opgenomen (de 'de jure' bevolking). In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woonachtig is, opgenomen in de basisadministratie van de gemeente waar hoofdzakelijk nachtrust wordt genoten (de gemeente van inschrijving of woongemeente).

De statistiek van de *buitenlandse migratie* heeft betrekking op alle personen die aangifte doen van het feit dat zij zich voor een bepaalde tijd in Nederland vestigen of voor een bepaalde tijd Nederland verlaten. Tot en met september 1994 vond, een aantal speciale gevallen uitgezonderd, opneming voor een Nederlander plaats als deze zich voor langer dan 30 dagen dacht te vestigen en voor een niet-Nederlander als de verwachte vestigingsduur de

180 dagen overschreed. Men werd ongeacht de nationaliteit uit het persoonsregister afgevoerd wanneer men Nederland blijvend of voor onbepaalde tijd, maar wel voor langer dan 360 dagen dacht te verlaten. Met ingang van oktober 1994 wordt aan het inschrijvingscriterium voldaan indien de verwachte verblijfsduur in Nederland in het halfjaar volgend op de vestiging ten minste vier maanden bedraagt. Voor de emigratie geldt dat de verwachte verblijfsduur in het buitenland in het jaar volgend op het vertrek ten minste acht maanden bedraagt.

Administratieve correcties worden gevormd door opnemingen in respectievelijk afvoeringen uit de gemeentelijke persoonsregisters anders dan door geboorte, sterfte, vestiging, vertrek of gemeentegrenswijziging.

De in de tabel vermelde *leeftijd* is het verschil tussen het kalenderjaar van de desbetreffende gebeurtenis en dat van geboorte.

Tabel 1
Immigratie naar geboorteland

	1996	1997	1998	1999	2000
Afrika	15 228	14 527	16 044	14 921	17 823
w.o.					
Angola	508	350	337	688	1 248
Marokko	4 528	4 894	5 535	4 670	4 482
Soedan	306	709	1 025	855	1 497
Somalië	3 478	1 644	1 387	1 668	2 181
Zuid-Afrika	913	1 051	1 692	1 333	1 331
Amerika	14 682	15 736	20 504	19 946	22 428
w.o.					
Nederlandse Antillen + Aruba	3 845	4 751	7 590	8 813	10 167
Suriname	3 643	3 555	4 603	3 205	3 601
Verenigde Staten van Amerika	3 132	3 151	3 411	3 488	3 538
Azië	20 722	22 016	24 116	21 557	24 340
w.o.					
Afghanistan	2 848	3 664	3 936	5 506	4 610
China	1 516	1 788	1 942	1 850	2 632
Indonesië	1 362	1 357	1 858	1 749	1 931
Irak	4 673	6 130	7 372	3 346	4 445
Iran	2 818	1 689	1 146	1 144	1 733
Japan	1 385	1 293	1 228	1 293	1 298
Europa	57 251	56 719	60 703	61 522	66 921
w.o.					
Nederland	22 566	22 715	25 984	24 974	23 817
14 EU-landen	18 868	19 779	20 429	20 856	21 801
w.o.					
België	1 915	2 244	2 337	2 360	2 244
Duitsland	5 626	5 548	5 466	5 193	5 150
Frankrijk	1 567	1 807	1 986	1 952	2 030
Italië	1 114	1 226	1 319	1 418	1 422
Portugal	478	505	597	842	1 009
Spanje	965	1 135	1 171	1 228	1 290
Verenigd Koninkrijk	4 439	4 454	4 481	4 780	5 564
Voormalig Joegoslavië	3 636	1 818	1 682	4 133	4 780
Polen	1 498	1 478	1 682	1 168	1 871
Turkije	6 209	6 291	5 460	4 817	5 393
Voormalige Sovjet-Unie	2 378	2 162	2 660	2 975	6 104
Oceanië	866	862	1 040	1 204	1 338
Totaal	108 749	109 860	122 407	119 151	132 850

Tabel 2
Emigratie (inclusief saldo administratieve correcties) naar geboorteland

	1996	1997	1998	1999	2000
Afrika	7 380	6 089	5 835	5 997	5 935
w.o.					
Angola	148	151	113	88	91
Marokko	2 490	1 711	1 466	1 432	1 105
Soedan	46	47	52	77	135
Somalië	641	771	847	1 286	1 829
Zuid-Afrika	649	647	815	816	680
Amerika	10 594	9 701	8 948	9 055	8 333
w.o.					
Nederlandse Antillen + Aruba	3 288	2 905	2 385	2 646	2 443
Suriname	2 391	2 228	1 784	1 630	1 273
Verenigde Staten van Amerika	2 635	2 494	2 546	2 557	2 489
Azië	7 605	6 889	7 065	7 054	6 834
w.o.					
Afghanistan	108	56	109	204	214
China	684	592	532	544	502
Indonesië	1 225	1 011	929	870	852
Irak	245	257	373	720	633
Iran	443	465	349	339	318
Japan	1 388	1 246	1 137	1 237	1 155
Europa	65 420	58 535	56 717	55 853	57 041
w.o.					
Nederland	40 365	37 849	35 778	35 785	37 414
14 EU-landen	17 227	14 626	15 311	14 720	14 465
w.o.					
België	1 391	1 293	1 371	1 331	1 375
Duitsland	5 066	4 336	4 322	4 119	3 980
Frankrijk	1 198	1 095	1 216	1 230	1 268
Italië	951	800	857	925	854
Portugal	482	402	325	353	439
Spanje	885	887	896	996	1 011
Verenigd Koninkrijk	4 894	3 748	3 973	3 643	3 353
Voormalig Joegoslavië	1 222	1 122	774	938	1 263
Polen	608	654	725	662	728
Turkije	4 189	2 637	2 210	1 860	1 158
Voormalige Sovjet-Unie	551	538	596	493	667
Oceanië	946	774	717	818	834
Totaal	91 945	81 973	79 289	78 779	78 977

Tabel 3
Saldo buitenlandse migratie (inclusief saldo administratieve correcties) naar geboorteland

	1996	1997	1998	1999	2000
Afrika	7 848	8 438	10 209	8 924	11 888
w.o.					
Angola	360	199	224	600	1 157
Marokko	2 038	3 183	4 069	3 238	3 377
Soedan	260	662	973	778	1 362
Somalië	2 837	873	540	382	352
Zuid-Afrika	264	404	877	517	651
Amerika	4 088	6 035	11 556	10 891	14 095
w.o.					
Nederlandse Antillen + Aruba	557	1 846	5 205	6 167	7 724
Suriname	1 252	1 327	2 819	1 575	2 328
Verenigde Staten van Amerika	497	657	865	931	1 049
Azië	13 117	15 127	17 051	14 503	17 506
w.o.					
Afghanistan	2 740	3 608	3 827	5 302	4 396
China	832	1 196	1 410	1 306	2 130
Indonesië	137	346	929	879	1 079
Irak	4 428	5 873	6 999	2 626	3 812
Iran	2 375	1 224	797	805	1 415
Japan	–3	47	91	56	143
Europa	–8 169	–1 816	3 986	5 669	9 880
w.o.					
Nederland	–17 799	–15 134	–9 794	–10 811	–13 597
14 EU-landen	1 641	5 153	5 118	6 136	7 336
w.o.					
België	524	951	966	1 029	869
Duitsland	560	1 212	1 144	1 074	1 170
Frankrijk	369	712	770	722	762
Italië	163	426	462	493	568
Portugal	–4	103	272	489	570
Spanje	80	248	275	232	279
Verenigd Koninkrijk	–455	706	508	1 137	2 211
Voormalig Joegoslavië	2 414	696	908	3 195	3 517
Polen	890	824	957	506	1 143
Turkije	2 020	3 654	3 250	2 957	4 235
Voormalige Sovjet-Unie	1 827	1 624	2 064	2 482	5 437
Oceanië	–80	88	323	386	504
Totaal	16 804	27 887	43 118	40 372	53 873

Tabel 4
Saldo administratieve correcties naar geboorteland

	1996	1997	1998	1999	2000
Afrika	-4 433	-3 061	-3 021	-2 987	-2 848
w.o.					
Angola	-118	-124	-95	-76	-70
Marokko	-1 346	-772	-742	-765	-521
Soedan	-27	-27	-41	-61	-111
Somalië	-512	-584	-565	-737	-843
Zuid-Afrika	-202	-120	-248	-157	-176
Amerika	-3 747	-2 942	-2 509	-2 807	-2 360
w.o.					
Nederlandse Antillen + Aruba	-817	-820	-486	-687	-576
Suriname	-1 148	-912	-633	-756	-480
Verenigde Staten van Amerika	-923	-576	-686	-649	-692
Azië	-3 046	-2 144	-2 429	-2 574	-2 572
w.o.					
Afghanistan	-76	-41	-74	-152	-149
China	-332	-250	-223	-240	-222
Indonesië	-313	-237	-243	-206	-223
Irak	-168	-168	-274	-502	-478
Iran	-265	-265	-178	-148	-166
Japan	-245	-131	-179	-187	-132
Europa	-15 088	-11 432	-10 670	-11 201	-9 795
w.o.					
Nederland	-4 623	-4 712	-3 702	-4 952	-4 665
14 EU-landen	-6 398	-4 240	-4 792	-4 344	-3 668
w.o.					
België	-288	-208	-246	-231	-214
Duitsland	-1 375	-1 002	-962	-790	-611
Frankrijk	-452	-341	-409	-442	-333
Italië	-392	-260	-311	-337	-251
Portugal	-257	-181	-141	-143	-181
Spanje	-328	-287	-264	-326	-275
Verenigd Koninkrijk	-2 395	-1 352	-1 614	-1 396	-1 161
Voormalig Joegoslavië	-693	-562	-301	-293	-419
Polen	-215	-164	-181	-169	-181
Turkije	-2 456	-1 205	-982	-848	-219
Voormalige Sovjet-Unie	-238	-234	-283	-215	-271
Oceanië	-306	-191	-212	-187	-201
Totaal	-26 620	-19 755	-18 848	-19 756	-17 776

Tabel 5
Buitenlandse migratie naar geslacht en leeftijd, 2000

	Immigratie		Emigratie ¹⁾		Saldo buitenlandse migratie ¹⁾	
	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen	mannen	vrouwen
0– 4 jaar	5 185	5 297	2 641	2 643	2 544	2 654
5– 9 jaar	4 646	4 310	2 771	2 602	1 875	1 708
10–14 jaar	4 090	3 688	1 807	1 750	2 283	1 938
15–19 jaar	6 578	6 032	1 834	1 756	4 744	4 276
20–24 jaar	8 641	10 629	4 221	4 365	4 420	6 264
25–29 jaar	11 235	10 428	6 943	5 502	4 292	4 926
30–34 jaar	9 633	8 024	7 160	5 008	2 473	3 016
35–39 jaar	6 786	5 444	5 464	3 638	1 322	1 806
40–44 jaar	4 452	3 523	3 709	2 266	743	1 257
45–49 jaar	2 689	2 144	2 556	1 623	133	521
50–54 jaar	2 016	1 621	2 039	1 394	-23	227
55–59 jaar	1 232	1 046	1 274	904	-42	142
60–64 jaar	769	610	853	504	-84	106
65–69 jaar	450	423	534	350	-84	73
70–74 jaar	273	289	228	209	45	80
75–79 jaar	157	190	89	123	68	67
80–84 jaar	79	106	47	83	32	23
85–89 jaar	45	58	23	42	22	16
90–94 jaar	8	21	7	15	1	6
95 jaar of ouder	1	2	-	-	1	2
Totaal	68 965	63 885	44 200	34 777	24 765	29 108

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.

Maandcijfers

Technische toelichting

De gegevens over de bevolking, met uitzondering van asielzoekers, hebben betrekking op personen die in de basisadministratie van de Nederlandse gemeenten als ingezetene zijn opgenomen (de 'de jure' bevolking). In principe wordt iedereen die voor onbepaalde tijd in Nederland woonachtig is, opgenomen in de basisadministratie van de gemeente waar men woont resp. waar men de meeste malen overnacht (de gemeente van inschrijving of woon-gemeente). De gegevens van een individu vormen tezamen een persoonslijst.

Geborenen worden geteld naar de gemeente waar de moeder (eventueel de vader) als ingezetene is ingeschreven. De opgenomen gegevens over de levendgeborenen hebben betrekking op alle bij de gemeente aangegeven geborenen die enig teken van leven hebben vertoond, ongeacht de zwangerschapsduur. Daar waar levendgeborenen worden onderscheiden naar rangnummer wordt, tenzij uitdrukkelijk anders vermeld, bedoeld het rangnummer van de levendgeborene uit de moeder (en dus niet dat uit het bestaande huwelijk).

Een kind wordt buitenechtelijk genoemd als de moeder op het moment van de bevalling niet gehuwd is of als ze uiterlijk 307 dagen vóór de bevalling verweduwd of gescheiden is.

Overledenen worden eveneens geteld naar de gemeente van inschrijving en niet naar de gemeente van overlijden. De vermelde leeftijd is, met uitzondering van de overleden kinderen beneden 1 jaar, het verschil tussen het kalenderjaar van overlijden en dat van geboorte.

De statistiek van de buitenlandse migratie heeft betrekking op alle personen die aangifte doen van het feit dat zij zich in Nederland vestigen of Nederland verlaten.

Immigranten zijn zij voor wie de verwachte verblijfsduur in Nederland in het halfjaar volgend op de vestiging ten minste vier maanden bedraagt. Voor de emigratie geldt dat de verwachte verblijfsduur in het buitenland in het jaar volgend op het vertrek ten minste acht maanden bedraagt.

Administratieve correcties worden gevormd door de opnemingen in respectievelijk afvoeringen uit de gemeentelijke persoonsregisters anders dan door geboorte, sterfte, vestiging, vertrek of gemeente-grenswijzigingen. Het grootste deel van de administratieve correcties betreft de verwerking van of het vertrek van personen die deze gebeurtenis niet hebben gemeld bij de gemeentelijke autoriteiten of de hervestiging die daarna plaatsvindt.

Onder binnenlandse migratie wordt verstaan iedere woonplaatswisseling binnen Nederland die leidt tot verandering van gemeente van inschrijving. Veranderingen van inschrijvingsgemeente die in verband met grenswijziging tussen, respectievelijk samenvoe-

ging van, gemeenten in de bevolkingsadministratie worden geregistreerd, worden niet als binnenlandse migratie beschouwd.

Verhuizingen binnen een gemeente behoren tot de statistiek van de binnengemeentelijke verhuizingen.

De gegevens over de huwelijksluiting zijn geteld naar de gemeente waar de huwelijksvoltrekking voor de ambtenaar van de burgerlijke stand heeft plaatsgehad en hebben betrekking op huwelijken waarvan ten minste één der huwelijkspartners als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen, ongeacht het land waar het huwelijk is gesloten.

Per 1 januari 1998 is in Nederland het geregistreerd partnerschap ingevoerd. De registratie van het partnerschap in de gemeentelijke basisadministratie (GBA) is mogelijk voor paren van gelijk en van verschillend geslacht.

Echtscheidingen betreffen de door een rechter uitgesproken echtscheidingsvonnissen en hebben betrekking op echtscheidingen waarvan ten minste één van de betrokkenen als ingezetene in de basisadministratie van een Nederlandse gemeente is opgenomen, ongeacht het land waar het huwelijk is ontbonden. De datum van echtscheiding is de datum waarop dit vonnis bij de burgerlijke stand wordt ingeschreven. Voor huwelijken die in Nederland zijn gesloten is dat de burgerlijke stand in de gemeente waar het huwelijk werd voltrokken. Huwelijken die in het buitenland zijn gesloten en in Nederland zijn geregistreerd, kunnen in Nederland worden ontbonden door inschrijving van het echtscheidingsvonnis in het echtscheidingsregister van de gemeente 's-Gravenhage.

Asielzoekers zijn mensen die om uiteenlopende redenen hun land hebben verlaten om in een ander land, bijvoorbeeld Nederland, bescherming of asiel te zoeken. Het aantal individuele asielaanvragen wordt geregistreerd door het Ministerie van Justitie, de bron voor de in de tabel vermelde cijfers. De asielzoekers in een bepaald jaar worden niet allen ook als immigrant in dat jaar geteld. Voor dat laatste is immers inschrijving in een gemeentelijke basisadministratie vereist. Asielzoekers worden niet direct na aankomst als immigrant ingeschreven in de gemeentelijke basisadministratie (GBA). Voor degenen die in de centrale opvang zitten, gebeurt dit pas als zij 'statushouder' zijn geworden, of langer dan een jaar in een opvangcentrum verblijven. Degenen die buiten de centrale opvang onderdak hebben, worden ingeschreven mits zij rechtmatig in Nederland verblijven. Nadat het CBS bericht van inschrijving in de GBA heeft ontvangen, wordt de (voormalige) asielzoeker als immigrant opgenomen.

Ten slotte wordt nog vermeld dat door middel van een voetnoot per tabel wordt aangegeven welke cijfers een voorlopig karakter dragen en welke definitief zijn.

Tabel 1
Bevolking, stand en dynamiek

	Levend- geborenen	Over- ledenen	Buitenlandse migratie		Totale bevolkings- groei ²⁾	Aantal inwoners aan het einde van het jaar / de maand	Binnen- landse migratie	Binnen- gemeentelijk verhuisde personen	Huwelijks- sluitingen	Partner- schaps- registraties	Echt- scheidingen
			Immigratie	Emigratie ¹⁾							
1996	189 521	137 561	108 749	91 945	73 218	15 567 107	629 774	1 084 411	85 140		34 871
1997	192 443	135 783	109 860	81 973	87 085	15 654 192	633 356	1 106 833	85 059		33 740
1998	199 408	137 482	122 407	79 289	106 033	15 760 225	665 795	1 108 216	86 956	4 626	32 459
1999	200 445	140 487	119 151	78 779	103 725	15 863 950	637 394	1 058 308	89 428	3 256	33 571
2000	206 619	140 527	132 850	78 977	123 125	15 987 075	614 097	972 515	88 074	2 922	34 650
januari	17 068	14 915	10 035	6 516	5 989	15 869 939	49 518	81 981	3 095	195	2 983
februari	16 606	11 773	10 249	5 587	9 740	15 879 679	46 385	79 500	4 483	215	2 878
maart	17 445	11 608	9 964	6 667	9 486	15 889 165	49 497	85 449	4 623	232	3 225
april	16 625	11 468	8 491	5 685	8 236	15 897 401	42 213	74 483	6 220	213	2 515
mei	17 513	11 511	9 970	5 654	10 589	15 907 990	49 646	86 128	11 335	313	3 193
juni	16 773	11 200	10 135	6 455	9 494	15 917 484	46 636	78 608	11 530	296	2 663
juli	17 694	11 164	12 269	8 214	10 840	15 928 324	58 042	85 335	8 802	241	2 908
augustus	18 315	10 960	14 833	7 717	14 659	15 942 983	63 132	80 807	9 834	254	2 896
september	17 736	10 667	14 015	7 414	13 933	15 956 916	56 966	77 276	12 561	276	2 853
oktober	17 155	11 556	12 611	6 703	11 755	15 968 671	53 239	81 389	6 514	225	3 028
november	16 996	11 372	11 939	6 443	11 448	15 980 119	50 850	81 642	4 319	239	3 053
december	16 693	12 333	8 339	5 922	6 956	15 987 075	47 973	79 917	4 758	223	2 455
2001											
januari	15 764	13 188	9 124	5 500	6 200	15 993 275	42 451	72 077	3 842	168	2 748
februari	16 666	11 446	10 953	5 574	10 599	16 003 874	48 567	76 397	3 222	163	3 324
maart	15 675	11 587	13 197	8 935	8 350	16 012 224	53 869	89 316	4 248	171	3 156
april	16 244	11 772	9 821	5 505	8 788	16 021 012	43 865	72 844	5 942	146	3 044
mei	17 555	12 367	9 303	5 838	8 653	16 029 665	41 477	73 416	10 116	185	3 194
juni	16 722	11 114	12 430	8 442	9 596	16 039 261	57 450	88 321	9 384	161	3 025
juli	18 069	11 162	12 143	7 778	11 272	16 050 533	59 780	83 936	7 232	201	3 351
augustus	17 962	10 964	12 127	7 737	11 388	16 061 921	57 602	72 810	11 007	269	3 266
september	16 751	10 578	12 827	7 033	11 967	16 073 888	55 711	81 424	9 765	364	3 055
oktober	18 216	12 151	13 029	7 051	12 043	16 085 931	54 526	86 121	7 864	480	3 638

¹⁾ Inclusief saldo administratieve correcties.²⁾ Inclusief het verschil tussen het officieel vastgestelde en het berekende inwonertal (overige correcties).

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 2
Levendgeborenen naar legitimiteit en rangnummer (uit de moeder)

	Eerste kinderen	Tweede kinderen	Derde kinderen	Vierde of volgende kinderen	Totaal	w.o. buitenechtelijk	
						totaal	w.o. eerste kinderen
1996	85 792	68 334	24 631	10 764	189 521	32 192	20 492
1997	89 322	68 173	24 238	10 710	192 443	36 863	23 410
1998	93 876	69 877	24 970	10 685	199 408	41 439	26 691
1999	93 815	71 289	24 840	10 501	200 445	45 592	29 165
2000	95 972	74 014	25 685	10 948	206 619	51 539	32 365
januari	8 156	5 883	2 069	960	17 068	4 160	2 684
februari	7 673	6 039	2 007	887	16 606	4 115	2 594
maart	7 944	6 379	2 200	922	17 445	4 202	2 652
april	7 528	6 051	2 185	861	16 625	4 018	2 451
mei	7 729	6 552	2 268	964	17 513	4 233	2 581
juni	7 658	6 086	2 103	926	16 773	4 029	2 450
juli	8 120	6 463	2 192	919	17 694	4 401	2 722
augustus	8 559	6 588	2 260	908	18 315	4 645	2 935
september	8 377	6 232	2 209	918	17 736	4 491	2 888
oktober	8 092	6 068	2 070	925	17 155	4 379	2 738
november	8 086	5 949	2 090	871	16 996	4 394	2 764
december	8 050	5 724	2 032	887	16 693	4 472	2 906
2001							
januari	7 398	5 680	1 848	838	15 764	4 085	2 620
februari	7 591	6 081	2 060	934	16 666	4 404	2 739
maart	7 089	5 795	1 989	802	15 675	4 140	2 588
april	7 309	6 023	2 082	830	16 244	4 290	2 734
mei	7 967	6 421	2 226	941	17 555	4 593	2 839
juni	7 676	6 172	2 043	831	16 722	4 631	2 865
juli	8 503	6 492	2 195	879	18 069	4 865	3 104
augustus	8 411	6 456	2 187	908	17 962	4 993	3 163
september	7 849	6 097	1 974	831	16 751	4 645	2 959
oktober	8 530	6 595	2 146	945	18 216	5 205	3 237

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 3
Overledenen naar leeftijd en geslacht

	0–19 jaar		20–39 jaar		40–59 jaar		60–79 jaar		80–89 jaar		90+ jaar		Totaal		w.o. beneden 1 jaar ¹⁾	
	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V	M	V
1996	1 125	800	2 115	1 167	8 365	5 276	33 896	22 029	18 749	26 064	4 758	13 217	69 008	68 553	615	471
1997	1 016	724	2 026	1 151	8 187	5 421	32 890	21 785	18 425	25 864	4 699	13 595	67 243	68 540	541	427
1998	1 103	692	1 901	1 035	8 340	5 520	33 343	21 962	18 598	26 028	4 924	14 036	68 209	69 273	613	422
1999	1 055	785	1 937	1 128	8 570	5 787	33 416	22 608	18 716	26 452	5 178	14 855	68 872	71 615	563	485
2000	999	761	1 740	1 006	8 204	5 552	30 974	20 245	20 619	26 733	6 237	17 457	68 773	71 754	582	477
januari	73	58	170	87	763	513	2 968	1 950	2 321	2 901	861	2 250	7 156	7 759	41	37
februari	75	50	113	86	622	414	2 515	1 669	1 833	2 226	577	1 593	5 735	6 038	47	32
maart	91	88	123	69	670	432	2 544	1 643	1 704	2 248	558	1 438	5 690	5 918	58	61
april	84	57	172	75	669	414	2 488	1 615	1 769	2 141	515	1 469	5 697	5 771	53	28
mei	92	61	141	78	717	475	2 479	1 670	1 700	2 170	506	1 422	5 635	5 876	52	38
juni	77	64	161	81	661	430	2 488	1 583	1 606	2 148	510	1 391	5 503	5 697	49	35
juli	93	70	136	86	663	455	2 594	1 684	1 574	2 084	439	1 286	5 499	5 665	53	44
augustus	85	76	162	81	676	486	2 404	1 576	1 526	2 130	455	1 303	5 308	5 652	46	47
september	80	62	145	89	675	461	2 378	1 621	1 514	2 004	416	1 222	5 208	5 459	49	43
oktober	93	49	150	106	694	489	2 700	1 739	1 603	2 128	462	1 343	5 702	5 854	48	35
november	59	61	138	90	681	495	2 646	1 654	1 613	2 185	466	1 284	5 603	5 769	32	38
december	97	65	129	78	713	488	2 770	1 841	1 856	2 368	472	1 456	6 037	6 296	54	39
2001																
januari	106	71	168	105	763	514	2 902	2 015	1 861	2 589	548	1 546	6 348	6 840	49	41
februari	104	73	120	80	659	472	2 640	1 794	1 547	2 188	457	1 312	5 527	5 919	60	50
maart	84	50	149	76	720	499	2 641	1 741	1 685	2 167	490	1 285	5 769	5 818	44	35
april	70	45	143	103	751	489	2 730	1 775	1 692	2 278	417	1 279	5 803	5 969	30	20
mei	83	66	156	92	749	539	2 930	1 849	1 666	2 441	464	1 332	6 048	6 319	44	43
juni	97	68	143	70	684	450	2 587	1 702	1 524	2 153	426	1 210	5 461	5 653	53	48
juli	106	71	144	94	674	483	2 543	1 772	1 536	2 130	378	1 231	5 381	5 781	70	39
augustus	87	58	157	91	773	502	2 415	1 766	1 436	2 142	359	1 178	5 227	5 737	40	31
september	79	68	159	74	723	484	2 411	1 758	1 446	1 999	336	1 041	5 154	5 424	48	44
oktober	100	70	190	87	763	557	2 830	1 956	1 693	2 328	387	1 190	5 963	6 188	57	43

¹⁾ Leeftijd op de laatste verjaardag.

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder, zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Tabel 4
Buitenlandse migratie naar geboorteland

	Totaal ¹⁾	Werelddelen					Landen						
		Europa	Amerika	Azië	Afrika	Oceanië	EU-landen					Afgha- nistan	China
							Nederland	België	BR Duitsland	Verenigd Koninkrijk	Overige EU-landen		
Immigratie ²⁾													
1996	108 749	57 251	14 682	20 722	15 228	866	22 566	1 915	5 626	4 439	6 888	2 848	1 516
1997	109 860	56 719	15 736	22 016	14 527	862	22 715	2 244	5 548	4 454	7 533	3 664	1 788
1998	122 407	60 679	20 492	24 080	16 027	1 039	25 984	2 336	5 465	4 469	8 145	3 929	1 940
1999	119 151	61 522	19 946	21 557	14 921	1 204	24 974	2 360	5 193	4 780	8 523	5 506	1 850
2000	132 850	66 921	22 428	24 340	17 823	1 338	23 817	2 244	5 150	5 564	8 843	4 610	2 632
januari	10 035	5 438	1 528	1 628	1 316	125	2 011	206	478	407	754	269	149
februari	10 249	5 226	1 469	1 817	1 624	113	1 614	175	411	412	757	318	179
maart	9 964	5 058	1 453	1 889	1 460	104	1 699	162	411	443	684	316	198
april	8 491	4 295	1 311	1 554	1 216	115	1 600	139	356	362	556	257	146
mei	9 970	5 044	1 537	1 892	1 380	117	1 867	178	365	454	600	296	188
juni	10 135	5 039	1 700	1 984	1 310	102	2 079	145	406	422	534	354	246
juli	12 269	6 160	2 749	1 911	1 336	113	2 878	217	341	425	616	374	195
augustus	14 833	7 233	3 369	2 300	1 785	146	3 073	268	523	608	850	397	230
september	14 015	7 000	2 377	2 654	1 871	113	2 083	250	591	560	1 156	589	337
oktober	12 611	6 277	1 924	2 656	1 667	87	1 780	190	517	570	918	567	312
november	11 939	5 958	1 672	2 484	1 693	132	1 648	192	456	585	906	529	300
december	8 339	4 193	1 339	1 571	1 165	71	1 485	122	295	316	512	344	152
2001													
januari	9 124	4 582	1 331	1 813	1 313	85	1 584	152	312	390	575	410	179
februari	10 953	5 417	1 427	2 194	1 797	118	1 621	186	392	460	796	472	228
maart	13 197	6 472	1 865	2 603	2 115	139	2 046	170	464	543	873	482	299
april	9 821	4 851	1 295	1 899	1 640	136	1 564	135	369	483	600	333	323
mei	9 303	4 281	1 326	1 904	1 671	121	1 489	143	349	355	593	390	253
juni	12 430	6 150	1 975	2 336	1 826	143	2 497	185	442	484	687	509	235
juli	12 143	6 064	2 491	2 067	1 399	122	2 971	185	447	472	661	453	278
augustus	12 127	5 994	2 330	2 042	1 636	125	2 411	192	498	536	764	321	271
september	12 827	6 519	2 014	2 349	1 815	130	2 111	225	556	598	1 026	312	467
oktober	13 029	6 484	1 731	2 451	2 231	131	1 956	214	596	532	1 011	373	426
Emigratie (inclusief saldo administratieve correcties)													
1996	91 945	65 420	10 594	7 605	7 380	946	40 365	1 391	5 066	4 894	5 876	108	684
1997	81 973	58 535	9 701	6 889	6 089	774	37 849	1 293	4 336	3 748	5 249	56	592
1998	79 289	56 709	8 953	7 059	5 827	717	35 778	1 371	4 321	3 971	5 643	109	532
1999	78 779	55 853	9 055	7 054	5 997	818	35 785	1 331	4 119	3 643	5 627	204	544
2000	78 977	57 041	8 333	6 834	5 935	834	37 414	1 375	3 980	3 353	5 757	214	502
januari	6 516	4 653	671	560	535	97	3 180	109	266	281	440	40	58
februari	5 587	3 991	587	525	425	59	2 627	88	266	256	393	24	29
maart	6 667	4 679	696	719	516	57	2 999	141	353	275	519	14	57
april	5 685	4 087	569	489	490	50	2 727	64	280	259	358	5	22
mei	5 654	4 047	567	532	434	74	2 561	99	258	246	458	11	56
juni	6 455	4 604	755	583	449	64	2 933	119	343	311	544	14	48
juli	8 214	5 807	1 065	777	501	64	3 788	160	404	298	653	19	36
augustus	7 717	5 764	757	603	519	74	3 882	127	370	324	543	10	33
september	7 414	5 485	735	638	496	60	3 599	127	393	332	539	16	51
oktober	6 703	4 907	645	490	580	81	3 222	109	357	280	459	14	41
november	6 443	4 557	743	541	528	74	2 904	109	349	263	472	35	41
december	5 922	4 460	543	377	462	80	2 992	123	341	228	379	12	30
2001													
januari	5 500	3 897	585	501	470	47	2 664	91	201	202	354	39	58
februari	5 574	4 144	482	425	449	74	2 687	128	257	199	412	24	34
maart	8 935	6 107	966	932	865	64	4 034	126	376	359	633	21	75
april	5 505	3 966	529	497	465	48	2 607	72	305	204	374	24	32
mei	5 838	4 135	619	544	479	61	2 726	117	260	221	461	28	41
juni	8 442	5 996	1 120	646	596	84	3 877	135	391	328	695	31	49
juli	7 778	5 734	791	655	535	63	3 946	140	357	339	579	32	54
augustus	7 737	5 670	711	619	648	89	3 826	154	378	260	569	15	38
september	7 033	5 100	682	594	571	86	3 436	119	353	270	442	19	41
oktober	7 051	4 905	740	717	625	64	3 247	120	332	245	501	15	42

¹⁾ Inclusief geboorteland onbekend.²⁾ Inclusief in Nederlandse asielzoekerscentra geboren kinderen.

N.B. De cijfers die betrekking hebben op 2000 en eerder zijn definitief. De overige cijfers zijn voorlopig.

Egypte	Irak	Iran	Japan	Marokko	Nederlandse Antillen + Aruba	Somalië	Suriname	Turkije	VS van Amerika	Voormalig Joegoslavië	Voomalige Sovjet-Unie	Zuid-Afrika
750	4 673	2 818	1 385	4 528	3 845	3 478	3 643	6 209	3 132	3 636	2 378	913
826	6 130	1 689	1 293	4 894	4 751	1 644	3 555	6 291	3 151	1 818	2 162	1 051
859	7 368	1 139	1 228	5 531	7 588	1 385	4 603	5 459	3 408	1 682	2 656	1 688
671	3 346	1 144	1 293	4 670	8 813	1 668	3 205	4 817	3 488	4 133	2 975	1 333
571	4 445	1 733	1 298	4 482	10 167	2 181	3 601	5 393	3 538	4 780	6 104	1 331
45	318	104	84	372	656	168	209	431	280	414	326	111
50	395	142	75	485	470	193	269	463	306	509	471	138
51	396	143	101	398	494	172	301	493	264	410	361	120
31	254	98	129	406	530	150	231	360	204	250	366	104
35	374	135	175	359	623	188	303	439	245	402	356	106
48	408	97	111	364	841	179	279	296	255	381	461	81
44	323	141	102	262	1 608	180	329	343	341	394	585	77
49	377	133	133	509	1 779	161	443	563	524	327	534	137
64	369	197	118	517	1 105	227	366	552	360	468	663	123
52	515	211	114	378	806	154	342	537	327	463	798	119
62	416	228	91	261	635	264	321	506	255	505	667	103
40	300	104	65	171	620	145	208	410	177	257	516	112
41	376	154	37	274	555	132	220	440	221	295	443	125
55	412	211	82	427	470	188	259	504	271	342	570	148
68	472	199	122	486	701	256	295	624	279	450	773	157
48	236	138	120	504	473	156	283	465	202	310	502	120
36	228	182	116	519	510	114	278	450	174	214	337	97
70	291	198	148	453	921	199	323	518	291	301	596	120
62	228	164	146	282	1 390	145	341	359	334	207	428	113
55	202	172	127	372	1 107	125	299	483	404	219	407	101
61	233	175	115	498	808	117	335	591	340	256	561	105
48	223	229	123	600	609	171	335	590	274	296	629	146
617	245	443	1 388	2 490	3 288	641	2 391	4 189	2 635	1 222	551	649
502	257	465	1 246	1 711	2 905	771	2 228	2 637	2 494	1 122	538	647
373	373	349	1 137	1 466	2 385	846	1 791	2 210	2 544	774	596	815
335	720	339	1 237	1 432	2 646	1 286	1 630	1 860	2 557	938	493	816
270	633	318	1 155	1 105	2 443	1 829	1 273	1 158	2 489	1 263	667	680
22	72	21	72	96	214	153	152	60	162	123	60	83
18	79	27	79	74	176	126	100	72	132	87	62	56
30	59	38	189	102	190	137	109	67	215	78	70	55
23	45	25	90	123	144	119	119	93	162	106	34	45
27	60	22	66	73	179	108	63	104	181	132	60	39
7	53	24	119	85	181	122	105	73	281	84	38	45
25	41	43	144	108	256	153	140	83	425	116	65	47
26	51	19	124	80	216	203	80	108	244	164	57	56
12	67	35	80	85	241	191	128	119	165	127	50	64
19	37	21	68	102	236	220	94	134	171	85	64	56
33	44	28	63	115	254	141	136	125	178	109	60	48
28	25	15	61	62	156	156	47	120	173	52	47	86
19	72	23	44	68	186	143	68	105	174	68	61	64
4	50	14	52	34	184	221	45	91	132	127	46	41
41	82	38	253	152	304	304	209	135	264	142	92	67
11	53	32	91	50	162	153	59	108	166	112	28	53
13	58	16	102	83	202	174	82	82	180	65	66	41
4	51	44	122	128	332	203	113	137	383	104	87	60
13	78	38	100	116	272	184	41	72	283	68	41	76
9	94	21	78	102	216	254	71	132	228	104	49	67
28	82	43	68	99	284	257	87	105	160	86	57	41
8	126	48	92	96	253	230	138	123	190	91	68	52

Tabel 5
Asielaanvragen naar land van nationaliteit

	Totaal	w.o.									
		Afghanistan	Bosnië- Herzegovina	China	Irak	Iran	Servië en Montenegro	Somalië	Sri Lanka	Turkije	Dem. Rep. Congo (Zaire)
1996	22 857	3 019	984	468	4 378	1 521	797	1 461	1 483	692	435
1997	34 443	5 920	1 968	1 158	9 641	1 253	1 652	1 280	1 497	1 135	592
1998	45 217	7 118	3 769	916	8 300	1 680	4 288	2 775	1 049	1 222	410
1999	42 729	4 400	1 169	1 246	3 703	1 527	7 125	2 731	856	1 490	252
2000	43 559	5 032	1 637	1 393	2 747	2 530	3 813	2 095	972	2 246	501
januari	4 125	391	89	112	312	224	260	348	110	175	31
februari	3 840	352	78	111	305	183	199	156	97	192	70
maart	3 571	334	181	98	238	150	330	173	107	185	39
april	3 104	348	139	109	157	176	318	193	71	153	36
mei	3 053	390	105	118	151	160	175	156	60	234	34
juni	3 371	398	87	140	139	105	818	120	89	151	26
juli	3 581	428	161	146	195	173	608	154	75	173	38
augustus	3 920	558	154	151	259	243	346	214	80	159	63
september	3 418	410	185	97	222	230	198	194	74	209	41
oktober	3 981	417	155	114	246	316	273	136	86	225	39
november	3 927	526	146	113	285	291	168	139	54	205	41
december	3 668	480	157	84	238	279	120	112	69	185	43
2001											
januari	3 697	342	211	96	214	310	106	135	76	174	45
februari	2 805	254	191	86	139	172	59	85	42	154	38
maart	3 086	358	139	59	171	125	106	103	57	152	41
april	2 781	263	88	79	97	124	81	98	72	131	50
mei	2 549	298	106	38	85	98	102	89	49	141	25
juni	2 219	262	68	45	94	92	52	75	56	100	28
juli	2 475	255	58	63	94	108	84	77	57	92	25
augustus	2 462	274	30	41	105	62	58	83	44	87	30
september	2 551	323	49	45	75	104	89	110	31	103	40
oktober	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Bron: Ministerie van Justitie.

Inhoudsopgave december 1996–december 2001

	Aflevering	Bladzijde
--	------------	-----------

1. BEVOLKINGSSTRUCTUUR EN -ONTWIKKELING

Artikelen

– Demografie van Nederland 1995	december	1996	8–23
– Bevolkingsontwikkeling in 1996: toename immigratie	maart	1997	6–10
– Bevolking naar leeftijd en geslacht, 1 januari 1996 en de bevolking volgens de overlevingstafel, 1991–1995	mei	1997	4
– Demografie van Nederland 1996	november	1997	6–22
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie, 1980–1997	december	1997	4
– Meer dan duizend mensen van honderd jaar of ouder	december	1997	6– 8
– Bevolkingsontwikkeling in 1997: stijging bevolkingsgroei	maart	1998	8–13
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie, 1980–1998	september	1998	6
– Demografie van Nederland 1997	december	1998	8–24
– Kinderen en jeugdigen, 1970–2020	maart	1999	6
– Demografische ontwikkelingen en collectieve uitgaven	maart	1999	9–12
– Bevolkingsgroei 1998: veel geboorten, veel immigranten	maart	1999	13–19
– Geboorte, sterfte, immi- en emigratie in de jaren negentig	september	1999	6
– Hoeveel mensen maken voor de tweede keer een eeuwwisseling mee?	november	1999	10–11
– Bevolkingsontwikkeling 1900–2100	december	1999	9–16
– Dutch population statistics based on population register data	februari	2000	9–15
– Demografie van Nederland 1999	maart	2000	9–33
– Geregistreerd partnerschap en burgerlijke staat: toepassing in de bevolkingsstatistiek	mei	2000	10–13
– Caleidoscoop van de moderne levensloop	juni	2000	10–17
– Bevolkingsstatistiek in Statline	april	2001	4– 6
– Zestien miljoen inwoners	april	2001	7
– Bevolkingsgroei blijft hoog	juli	2001	4– 6

Jaarcijfers

– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1997	augustus	1997	17–20
– Demografische kerncijfers, 1985–1996	september	1997	13–18
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1998	augustus	1998	21–24
– Demografische kerncijfers, 1990–1997	december	1998	53–58
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 1999	juni	1999	29–32
– Demografische kerncijfers, 1990–1998	januari	2000	29–34
– Bevolking van Nederland naar burgerlijke staat, geslacht en leeftijd, 1 januari 2000	augustus	2000	19–22
– Demografische kerncijfers, 1990–1999	januari	2001	26–30
– Bevolkingsstatistiek in Statline	mei	2001	41–42
– Bevolking naar leeftijd, burgerlijke staat en geslacht, 1 januari 2001	september	2001	25–28

2. BEVOLKING NAAR REGIO

Artikelen

– Regionale spreiding van Antillianen en Arubanen, 1997	februari	1998	6
– Regionale verschillen in bevolking	maart	1998	14–25

Jaarcijfers

– Bevolking per gemeente naar provincie, 1 januari 1997	januari	1997	77–82
– Loop van de bevolking naar enkele regionale en categorale indelingen, 1995	februari	1997	11–20
– Demografische cijfers per provincie, 1991–1996	maart	1997	52–64
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1996	april	1997	12–29
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 1997	december	1997	40–47
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1997	december	1997	48–66
– Bevolking per gemeente naar provincie, 1 januari 1998	januari	1998	20–24
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per provincie en landsdeel	februari	1998	12–15
– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per gemeente-groep naar stedelijkheid gemeenten	februari	1998	16–17

	Aflevering	Bladzijde
--	------------	-----------

– Stand van de bevolking op 1 januari 1997 en loop van de bevolking in 1996, per gemeentegroep naar inwonertal	februari	1998	18–25
– Demografische cijfers per provincie, 1992–1997	april	1998	19–31
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 1998	juli	1998	27–35
– Bevolking naar geslacht per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1998	december	1998	59–77
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per provincie en landsdeel	december	1998	78–81
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per gemeentegroep naar stedelijkheid gemeenten	december	1998	82–83
– Stand van de bevolking op 1 januari 1998 en loop van de bevolking in 1997, per gemeentegroep naar inwonertal	december	1998	84–91
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 1999	januari	1999	20–24
– Demografische cijfers per provincie, 1993–1998	april	1999	41–54
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 1999	juli	1999	19–26
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 2000 (berekende cijfers)	januari	2000	35–39
– Demografische cijfers per provincie, 1994–1999	februari	2000	29–42
– Stand van de bevolking op 1 januari 1999 en loop van de bevolking in 1998, regionale cijfers	februari	2000	43–55
– Leefijdsopbouw per gemeente, 1 januari 2000	november	2000	35–43
– Demografische cijfers per provincie, 1995–2000	januari	2001	31–42
– Bevolking per gemeente naar provincie 1 januari 2001 (berekende cijfers)	januari	2001	43–47
– Stand van de bevolking op 1 januari 2000 en loop van de bevolking in 1999, regionale cijfers	januari	2001	48–59

3. BEVOLKING NAAR NATIONALITEIT EN GEBORTELAND

Artikelen

– Inter- en intragemeentelijke verhuizingen naar geboorteland, 1995	december	1996	4
– Eerste en tweede generatie Turken, Marokkanen, Surinamers en Antillianen naar jaar van huwelijksluiting, 1996	april	1997	4
– In Indonesië of het voormalig Nederlands-Indië geboren bevolking	april	1997	6–10
– Eerste en tweede generatie Turken en Marokkanen naar leeftijd en nationaliteit, 1996	juli	1997	4
– Verhuizingen van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers naar leeftijd, 1996	augustus	1997	4
– Regionale spreiding van Antillianen en Arubanen, 1997	februari	1998	6
– Antillianen en Arubanen naar jaar van laatste vestiging, leeftijd bij laatste vestiging en verband tussen huwelijk en vestiging	mei	1998	6
– Chinezen in Nederland, 1 januari 1997	mei	1998	8–11
– Personen met dubbele nationaliteit	april	1999	6
– Allochtonen in Nederland: vijf grote groepen	april	1999	9–19
– Naar geboorteland gemengde echtparen	juli	1999	6
– Allochtonen in Nederland: vluchtelingen en asielzoekers	juli	1999	10–18
– Allochtonen in Nederland: westers/niet-westers, 1999	november	1999	6– 7
– Joegoslaven in Nederland, 1 januari 1999	februari	2000	6
– Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen	maart	2000	34–43
– Gezinnen met kinderen naar allochtoniteit	mei	2000	6– 7
– Aantallen allochtonen volgens verschillende definities	mei	2000	14–17
– Main trends in the labour force in the European Union	oktober	2000	9–16
– Niet-westerse derde generatie, een eerste verkenning	juni	2001	16–19
– Spreiding van niet-westerse allochtonen over Nederland	juni	2001	20–23
– Klein deel van asielzoekers ingeschreven in GBA	september	2001	4– 7
– Inwonende Turkse en Marokkaanse jongeren	september	2001	8– 9
– Verdubbeling van het aantal allochtonen in de afgelopen kwart eeuw	september	2001	12–16
– Schattingsmethode voor de allochtone bevolking in de afgelopen kwart eeuw	september	2001	17–22
– Allochtonen, een jonge en groeiende bevolkingsgroep	november	2001	11–15
– Relatie- en gezinsvorming van allochtonen	november	2001	16–21
– Gehuwde allochtonen en hun partner	november	2001	22–25
– Eerste generatie Molukkers in Nederland	december	2001	28–30

Inhoudsopgave december 1996–december 2001

	Aflevering	Bladzijde
<i>Jaarcijfers</i>		
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1996	januari 1997	22– 30
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1996	januari 1997	31– 42
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1996	januari 1997	43– 61
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1996	februari 1997	21– 29
– Demografische cijfers betreffende de Surinaamse en Antilliaanse + Arubaanse bevolking in Nederland, 1991–1995	maart 1997	90– 94
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, 1 januari 1997	december 1997	67– 75
– Bevolking naar geboorteland en geboorteland van de ouders, per provincie en in de vier grote gemeenten, 1 januari 1997	december 1997	76– 88
– Bevolking per gemeente naar geboorteland resp. Geboorteland ouders, 1 januari 1997	december 1997	89–107
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1997	december 1997	108–116
– Allochtonen in Nederland volgens de beperkte definitie, 1 januari 1997	maart 1998	26– 33
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per provincie en de vier grote gemeente, 1 januari 1997	maart 1998	34– 45
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per gemeente, 1 januari 1997	maart 1998	46– 54
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1997	juni 1998	17– 28
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1998	oktober 1998	28– 35
– Allochtonen in Nederland volgens de beperkte definitie, 1 januari 1998	november 1998	24– 31
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per provincie en de vier grote gemeente, 1 januari 1998	november 1998	32– 44
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per gemeente, 1 januari 1998	november 1998	45– 52
– Allochtonen volgens de beperkte definitie per viercijferig Postcodegebied, 1 januari 1998	april 1999	55– 66
– Niet-Nederlanders per gemeente, 1 januari 1999	augustus 1999	15– 23
– Allochtonen, 1 januari 1999	december 1999	48–115
– Inwoners en allochtonen per viercijferig postcodegebied, 1 januari 1999	juli 2000	16– 43
– Allochtonen, 1 januari 2000	september 2000	22– 85
– Inwoners en allochtonen per viercijferig postcodegebied, 1 januari 2000	november 2000	44– 71
– Niet Nederlanders per gemeente, 1 januari 2000	december 2000	13– 21
– Allochtonen in Nederland, 1 januari 2001	september 2001	29– 36
4. GEBOORTE		
<i>Artikelen</i>		
– (Buiten-)rechtelijke levendgeborenen naar leeftijd van de moeder, 1965 en 1995	maart 1997	4
– Worden er steeds minder jongens geboren?	april 1997	11
– Meeste kinderen in zomer geboren	mei 1997	6– 9
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief	mei 1997	28– 36
– Buitenechtelijke vruchtbaarheid naar geboorteland van de moeder	juni 1997	6– 11
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief (rectificatie)	augustus 1997	10
– Achtergronden van vruchtbaarheids-ontwikkelingen	oktober 1997	12– 24
– Geboortewikkeling en consumenten-vertrouwen: een econometrische analyse	november 1997	23– 27
– Veel vrouwen kampen met vruchtbaarheids-problemen	februari 1998	6– 7
– Kenmerken van moeders bij geboorte van het eerste kind	maart 1998	6
– Sterke daling aantal tienermoeders	mei 1998	12– 13
– Vruchtbaarheid van in het buitenland geboren vrouwen	juli 1998	8– 10
– Geboortenregeling 1998	december 1998	25– 29
– Echte en buitenechtelijke , levendgeborenen, 1960–1999	januari 1999	6
– Fertility of foreign-born women in the Netherlands	november 1999	12– 14
– TFR naar leeftijd en geboorteland, 1990–1998	december 1999	6
– Afstel door uitstel: (kinder)loos alarm?	januari 2000	9– 22
– Aantal tienermoeders toch weer gestegen	januari 2000	23– 25
– Sex-ratio, Nederlanders en allochtonen	maart 2000	6
– Krijgen allochtonen vrouwen van de tweede generatie minder kinderen dan de moeder	oktober 2000	17– 24

	Aflevering	Bladzijde
– Vruchtbaarheid van allochtonen vrouwen	november 2000	9–11
– Allochtone moeders in Nederland	november 2000	12–21
– Kinderen krijgen over de landsgrenzen heen	november 2000	22–26
– Jonge moeders zijn steeds ouder	november 2000	27–31
– Werkende moeders in de komende twintig jaar	november 2000	32–34
– Aantal tienermoeders weer toegenomen	februari 2001	4– 5
– Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren	maart 2001	4– 5
– Een kind of uit elkaar	maart 2001	6–11
– Laat getrouwd, snel een kind	juli 2001	7– 9
– Buitenechtelijke geboorten in Nederland en Europa: traditie of transitie?	oktober 2001	4– 7
<i>Jaarcijfers</i>		
– Geboorte, 1991–1995	december 1996	46–55
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1994–1995	mei 1997	37–54
– Geboorte, 1992–1996	november 1997	28–38
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	25–34
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1996	februari 1998	26–34
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	25–33
– Geboorte, 1993–1997	februari 1999	15–24
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1997	maart 1999	20–28
– Geboorte, 1994–1998	november 1999	35–44
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1998	februari 2000	56–64
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	24–33
– Geboorte, 1995–1999	oktober 2000	25–34
– Levendgeborenen naar leeftijd van de moeder per gemeente, 1999	november 2000	72–80
– Geboorte per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	22–31
– Geboorte, 1996–2000	november 2001	34–36
5. STERFTE EN LEVENSVERWACHTING		
<i>Artikelen</i>		
– Sterfte: trends, achtergronden en prognose	mei 1997	10–17
– Sterfte in relatie tot warmte, kou en griep	november 1997	4
– Periode-overlevingstafels naar geslacht en leeftijd, 1991–1995	januari 1998	8–13
– Veel sterfgevallen in maart en april 1998	augustus 1998	8– 9
– Seizoenspatronen in de sterfte	mei 1999	6
– Ruim 2000 extra overleden in januari 2000	april 2000	9–10
– Zelfdoding in Nederland	april 2000	11–16
– Sterfte in de jaren negentig	februari 2001	6– 9
– Voeding en sterfte	augustus 2001	6– 9
– Effecten van sociaal-economische status van kleine, middelgrote en grote geografische eenheden op de sterfte	november 2001	4–10
– Dodelijke verkeersslachtoffers in 2000	november 2001	26–30
<i>Jaarcijfers</i>		
– Sterfte, 1991–1995	december 1996	56–61
– Overlevingstafels, 1995 en 1991–1995	januari 1997	72–76
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1994–1995	april 1997	30–46
– Sterfte, 1992–1996	november 1997	39–45
– Overlevingstafels, 1996 en 1992–1996	november 1997	46–50
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	35–43
– Doodgeborenen, 1995 en 1996	februari 1998	35–36
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	34–42
– Sterfte, 1993–1997	februari 1999	25–31
– Overlevingstafels, 1997 en 1993–1997	maart 1999	29–33
– Doodgeborenen, 1997	maart 1999	34
– Overlevingstafels, 1998 en 1994–1998	september 1999	19–23
– Sterfte, 1994–1998	november 1999	45–53
– Doodgeborenen, 1998	november 1999	54–55
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	34–42
– Sterfte naar doodsoorzaak, 1998	april 2000	58–63
– Doodgeborenen, 1999	oktober 2000	35–36
– Sterfte, 1995–1999	oktober 2000	37–44
– Overlevingstafels, 1999 en 1995–1999	november 2000	81–85
– Sterfte per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	32–40
– Sterfte, 1996–2000	november 2001	37–39
6. BINNENLANDSE MIGRATIE EN VERHUIZINGEN		
<i>Artikelen</i>		
– Inter- en intragemeentelijke verhuizingen naar geboorteland, 1995	december 1996	4
– Grootstedelijke migratie in historisch perspectief	januari 1997	13–15

Inhoudsopgave december 1996–december 2001

	Aflevering	Bladzijde
– Migratiestromen van en naar Rotterdamse wijken	januari 1997	16– 20
– Verhuizingen van Marokkanen, Turken, Antillianen en Surinamers naar leeftijd, 1996	augustus 1997	4
– Verhuizingen naar leeftijd, gezinsverband en periode van het jaar 1995–1997	oktober 1998	6
– Twintigers verhuizen het verst en het vaakst	december 1998	30– 35
– Verhuizingen in de vier grote steden, 1997	mei 1999	9– 17
– Migratie en vergrijzing in de 21 ^e eeuw	februari 2000	24– 28
– Binnenlands verhuisgedrag van allochtonen	maart 2000	34– 43
<i>Jaarcijfers</i>		
– Binnenlandse migratie, 1991–1995	december 1996	24– 29
– Verhuizingen in Nederland, 1991–1995	december 1996	42– 45
– Binnenlandse migratie, 1992–1996	oktober 1997	35– 40
– Verhuizingen in Nederland, 1992–1996	oktober 1997	41– 44
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	44– 53
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1995–1997	september 1998	25– 28
– Binnenlandse migratie, 1993–1997	september 1998	29– 34
– Verhuizingen in Nederland, 1993–1997	september 1998	35– 38
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	43– 51
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1998	september 1999	24– 33
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1996–1998	oktober 1999	37– 40
– Binnenlandse migratie, 1994–1998	oktober 1999	41– 46
– Verhuizingen in Nederland, 1994–1998	oktober 1999	47– 50
– Binnenlandse migratie, 1995–1999	augustus 2000	23– 28
– Verhuizingen in Nederland, 1995–1999	augustus 2000	29– 32
– Verhuizingen per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	41– 50
– Binnengemeentelijke verhuizingen, 1995–1999	januari 2001	60– 62
– Verhuizingen in Nederland, 1996–2000	december 2001	38
7. BUITENLANDSE MIGRATIE		
<i>Artikelen</i>		
– Daling aantal asielverzoeken zet door in 1996	juni 1997	12– 18
– Turkse en Marokkaanse huwelijksmigranten	oktober 1997	25– 34
– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari 1998	14– 16
– Kenmerken van naar België emigrerende personen	april 1998	6
– Welk effect heeft het immigratiebeleid?	augustus 1998	10– 12
– Gezinshereniging en gezinsvorming onder asielmigranten	september 1998	8– 16
– Immi- en emigratie naar België en Duitsland, 1980–1996	oktober 1998	4
– Asielverzoeken, 1993–1997	november 1998	6
– Immigratie en asielaanvragen, 1996–1998	februari 1999	6
– Verband tussen huwelijk en vestiging in Nederland	augustus 1999	6
– Buitenlandse migratie van Nederlanders met geboorteland Nederlandse Antillen of Aruba naar geslacht en leeftijd, 1986–1999	januari 2000	6
– Immigratie van geëmigreerde Nederlanders	april 2000	6
– De nieuwe gastarbeider: manager uit de VS of informaticus uit India	september 2000	9– 12
– Waarom komen immigranten naar Nederland?	januari 2001	4– 7
– Gezinshereniging van asielemigranten nog gering	januari 2001	8– 14
– Asielverzoeken en inwilligingen in Europa	april 2001	8– 11
– Immigratie stijgt verder in de eerste helft 2001	augustus 2001	4– 5
– Klein deel van asielzoekers ingeschreven in GBA	september 2001	4– 7
<i>Jaarcijfers</i>		
– Buitenlandse migratie, 1991–1995	december 1996	30– 37
– Administratieve correcties, 1991–1995	december 1996	38– 41
– Asielverzoeken, 1992–1996	augustus 1997	21– 24
– Buitenlandse migratie, 1992–1996	oktober 1997	45– 52
– Administratieve correcties, 1992–1996	oktober 1997	53– 56
– Buitenlandse migratie, 1993–1997	september 1998	39– 48
– Administratieve correcties, 1993–1997	september 1998	49– 52
– Asielverzoeken, 1993–1997	oktober 1998	36– 40
– Buitenlandse migratie, 1994–1998	oktober 1999	51– 60
– Administratieve correcties, 1994–1998	oktober 1999	61– 64
– Asielverzoeken, 1994–1998	december 1999	116–120
– Buitenlandse migratie, 1995–1999	augustus 2000	33– 42
– Administratieve correcties, 1995–1999	augustus 2000	43– 46
– Buitenlandse migratie, 1996–2000	december 2001	39– 42

	Aflevering	Bladzijde
8. HUWELIJKSSLUITING, RELATIEVORMING EN -ONTBINDING		
<i>Artikelen</i>		
– Turkse en Marokkaanse huwelijksmigranten	oktober 1997	25– 34
– Eerste huwelijken, naar generatie, kalenderjaar, leeftijdsgroep en geslacht, 1950–1996	januari 1998	6
– Geregistreerd partnerschap naar leeftijd, eerste maanden 1998	juli 1998	6
– Hertrouwende weduwen en weduwnaars, 1950–1997	augustus 1998	6
– Naar geboorteland gemengde huwelijken	augustus 1998	13– 15
– Belangstelling voor geregistreerd partnerschap groter dan verwacht	oktober 1998	8– 10
– Trouwen en scheiden: lichte restauratie op komst	juni 1999	8– 16
– Naar geboorteland gemengde echtparen	juli 1999	6
– Verband tussen huwelijk en vestiging in Nederland	augustus 1999	6
– Huwelijk en geregistreerd partnerschap, 1998	oktober 1999	6
– Verschillen in echtscheidingscijfers tussen Nederlandse gemeenten: een verklaring vanuit sociologisch en demografisch perspectief	november 1999	15– 24
– Cross-cultural marriages	december 1999	17– 20
– Glad to live alone or happier together	februari 2000	16– 23
– Weer samenwonen na scheiding of vereduwing	februari 2001	17– 20
– Steeds meer kinderen buiten het huwelijk geboren	maart 2001	4– 5
– Een kind of uit elkaar	maart 2001	6– 11
– Traditionele en moderne huwelijken	maart 2001	12– 13
– Trouwen vanuit het ouderlijk huis	juni 2001	13– 15
– Laat getrouwd, snel een kind	juli 2001	7– 9
– Trouwen op een bijzondere dag	september 2001	10– 11
– Tweeduizend homohuwelijken in eerste halfjaar	december 2001	26– 27
<i>Jaarcijfers</i>		
– Huwelijksssluitingen, 1991–1995	december 1996	62– 67
– Echtscheidingen, 1991–1995	december 1996	68– 75
– Huwelijksssluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1994–1995	juni 1997	28– 59
– Huwelijksssluitingen, 1992–1996	november 1997	51– 56
– Door huwelijksluiting gewettigde kinderen, 1992–1996	november 1997	57– 58
– Echtscheidingen, 1992–1996	november 1997	59– 66
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1996	januari 1998	54– 70
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1997	januari 1999	52– 65
– Huwelijksssluitingen, 1993–1997	februari 1999	32– 38
– Echtscheidingen, 1993–1997	februari 1999	39– 47
– Door huwelijksluiting gewettigde kinderen, 1993–1997	mei 1999	18– 20
– Huwelijksssluitingen, 1994–1998	november 1999	56– 62
– Echtscheidingen, 1994–1998	november 1999	63– 72
– Huwelijksluiting en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1998	april 2000	43– 57
– Huwelijksssluitingen, 1995–1999	oktober 2000	45– 50
– Echtscheidingen, 1995–1999	oktober 2000	51– 59
– Huwelijksluitingen en -ontbinding per gemeente naar provincie, 1999	december 2000	51– 63
– Huwelijksluiting en partnerschapsregistratie, 1996–2000	oktober 2001	33– 36
– Huwelijksontbinding, 1996–2000	oktober 2001	37– 39
9. WIJZIGINGEN VAN NATIONALITEIT		
<i>Artikelen</i>		
– Verkrijging Nederlanderschap door Turken, Marokkanen en Surinamers naar verblijfsduur en leeftijd	februari 1997	4
– Wijzigingen van nationaliteit, 1999	september 1998	17– 24
– Aantal wijzigingen van nationaliteit sterk toegenomen in de jaren negentig	september 2000	13– 21
<i>Jaarcijfers</i>		
– Wijzigingen van nationaliteit, 1995	december 1996	76– 82
– Wijzigingen van nationaliteit, 1996	november 1997	67– 73
– Wijzigingen van nationaliteit, 1997	april 1999	67– 73
– Wijzigingen van nationaliteit, 1998	september 1999	34– 40
– Wijzigingen van nationaliteit, 1999	september 2000	86– 93
10. HUISHOUDENS EN GEZINNEN		
<i>Artikelen</i>		
– Kinderen en hun stiefouders	maart 1997	11
– Vrouwen met een hoog inkomen blijven vaker kinderloos	december 1997	32– 38

Inhoudsopgave december 1996–december 2001

	Aflevering		Bladzijde		Aflevering		Bladzijde
– Institutionele huishoudens, 1 januari 1997	mei	1998	14–17	– Drie scenarios van de bevolking, huishoudens, opleiding en arbeidsaanbod	februari	1997	6–10
– Meer vrouwen krijgen maar één kind	november	1998	8–11	– Internationale migratie: recente ontwikkelingen, achtergronden en veronderstellingen over de toekomst	maart	1997	12–29
– Relatie- en gezinsvorming in Nederland en Noorwegen	november	1998	12–23	– Allochtonenprognose 1996–2015	maart	1997	30–46
– Relatie- en gezinsvorming van generaties 1945–1979; Uitkomsten van het Onderzoek				– Nationale huishoudensprognose 1996: steeds minder paren zijn gehuwd	mei	1997	18–27
– Gezinsvorming 1998	december	1999	21–36	– Drie scenario's van het arbeidsaanbod voor de komende 25 jaar	juni	1997	19–23
– Werkende moeders	april	2000	17–23	– Nationale Huishoudensprognose 1996: sterke groei eenpersoonshuishoudens	juli	1997	6–14
– Gezinnen met kinderen naar allochtoniteit	mei	2000	6– 7	– Vruchtbaarheid: trends en prognose	juli	1997	15–25
– Huishoudens, 1960–1998	juni	2000	6	– Stijging arbeidsdeelname kan lasten van vergrijzing beperken	augustus	1997	6– 9
– Veranderingen in huishoudenspositie tussen 1988 en 1989	december	2000	10–12	– Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen	augustus	1997	11–16
– Uit het ouderlijk huis, 1998–2000	januari	2001	15–16	– Nationale Huishoudensprognose 1996: uitstel van gezinsvorming	september	1997	6–12
– Huishoudens 1995–2000: eerste resultaten van de vernieuwde huishoudensstatistiek	februari	2001	10–12	– Demografische prognoses en mobiliteit van personen	oktober	1997	6–11
– Nieuwe huishoudensstatistiek: vergelijking met de oude statistiek	februari	2001	13–16	– Population scenarios for the European Economic Area: components of population growth	december	1997	9–16
– Weer samenwonen na scheiding of verweduwing	februari	2001	17–20	– Population scenarios for the European Union: regional scenarios	december	1997	17–31
– Uit huis...en dan	februari	2001	21–22	– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari	1998	14–16
– Boermerangkinderen	februari	2001	23	– Bevolkingsprognose 1997–2003: meer geboorten	januari	1998	17–19
– 'Repartnering': weer samenwonen na een relatieontbinding	februari	2001	28–30	– Population scenarios for the European Union: regional scenarios (rectification)	februari	1997	11
– De invloed van achtergrondkenmerken op de leefvorm van vrouwen	maart	2001	14–16	– Kansverdeling van de bevolkingsprognose	april	1998	8–11
– Ervaringen van kinderen met het ouderlijk gezin	april	2001	12–14	– Demografische projecties van gezondheid en gezondheidszorg	april	1998	12–18
– Kleine en grote gezinnen	april	2001	16–20	– De toepassing van demografische prognoses in het volkshuisvestingsbeleid	mei	1998	18–22
– Niet-westerse allochtonen eerder uit huis dan autochtonen	april	2001	21–22	– Korte termijn raming van geboorte, sterfte, immi- en emigratie	juni	1998	6
– Huishoudensprognose 2000–2050: meer ongehuwden, minder gehuwden	mei	2001	4– 7	– Analysis and projection of national and regional mortality for countries of the European Economic Area	juni	1998	8–16
– Huishoudensprognose 2000–2050: sterke groei aantal eenpersoonshuishoudens	mei	2001	8–11	– Fertility scenarios for the European Economic Area	juli	1998	11–26
– Huishoudensprognose 2000–2050: huwelijk blijft populair	mei	2001	12–20	– Schatting van het toekomstige aantal hulpbehoevende ouderen met behulp van een micromodelbevolking	augustus	1998	16–20
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over huishoudensposities	mei	2001	21–28	– Geboorte, sterfte, migratiesaldo en groei, 1945–2020	december	1998	6
– Huishoudensprognose 2000–2050: vergelijking met de vorige prognose	mei	2001	29–31	– Household Scenarios for the European Union	december	1998	36–49
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 2000	mei	2001	39–40	– International migration scenarios for the European Economic Area	december	1998	50–52
– Zelfstandig oud	juni	2001	4– 7	– Effect on the economy on international migration flows	december	1998	8–19
– Het huishoudensprognosemodel	juli	2001	16–20	– Bevolkingsprognose 1998–2050	januari	1999	8–14
– Huishoudensprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens?	augustus	2001	10–13	– Veronderstellingen over het toekomstige aantal asielzoekers	februari	1999	6
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over onzekerheidsmarges	augustus	2001	14–17	– Kinderen en jeugdigen, 1970–2020	maart	1999	20–36
– Woningbehoefte in het licht van een veranderde tehuisbevolking	oktober	2001	8–11	– Allochtonenprognose 1998–2015	april	1999	37–40
– Relatie- en gezinsvorming van allochtonen	november	2001	16–21	– Relatie tussen demografische prognoses en overheidsbeleid	april	1999	37–40
– Gehuwde allochtonen en hun partner	november	2001	22–25	– Trouwen en scheiden: lichte restauratie op komst	juni	1999	8–16
– Nationale Huishoudensprognose: sterke vergrijzing van kleine huishoudens	december	2001	20–25	– Nationale Huishoudensprognose 1998: aantal huishoudens blijft tot 2035 stijgen	juni	1999	17–28
– Gehuwde allochtonen en hun partner (rectificatie)	december	2001	31–34	– Labour force scenarios for the European Union	september	1999	9–18
<i>Jaarcijfers</i>				– Stochastische bevolkingsprognose	oktober	1999	10–17
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1996	juli	1997	30–41	– Onzekerheidsmarges voor geboorte, sterfte en migratie	oktober	1999	18–27
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1996	augustus	1997	25	– Kansverdeling van de toekomstige bevolking, 1998–2050	oktober	1999	28–36
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1997	januari	1998	71–87	– Stochastische huishoudensprognose 1998–2050	november	1999	25–34
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1997	maart	1998	55–65	– Migratieprognose 1998–2050	december	1999	38–47
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1997	mei	1998	23–34	– Bevolkingsprognose 1999–2005	januari	2000	26–28
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1998	oktober	1998	41–57	– Nationale Huishoudensprognose: 'grotere' huishoudens groeien niet meer	juli	2000	10–15
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1998	oktober	1998	58–67	– Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen en methodiek	januari	2001	17–21
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1998	juli	1999	27	– Bevolkingsprognose 2000–2050: bevolking groeit tot 18 miljoen	januari	2001	22–25
– Jaarlijkse Huishoudensstatistiek, 1998	november	1999	73–86	– Nederland vergrijst en ontgroent. Hoe zeker is dat? Resultaten uit de bevolkingsprognose 2000–2050	februari	2001	24–27
– Personen en gezinnen per provincie, 1 januari 1999	maart	2000	44–54	– Bevolkingsprognose 2000–2050: kansverdeling van de toekomstige bevolking	februari	2001	31–35
– Personen en gezinnen per gemeente, 1 januari 1999	maart	2000	55–71	– Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarge voor geboorte	februari	2001	36–38
– Bevolking in institutionele huishoudens, 1 januari 1999	mei	2000	18	– Bevolkingsprognose 2000–2050: achtergronden van vruchtbaarheidsontwikkelingen	februari	2001	39–44
– Huishoudensstatistiek, 1 januari 2000	februari	2001	54–57				
– Uitkomsten huishoudensprognose 2000–2050	mei	2001	43–51				
– Huishoudensstatistiek, 1 januari 2001	september	2001	37–40				
11. PROGNoses EN SCENARIO'S							
<i>Artikelen</i>							
– Bevolkingsprognose 1996: minder bevolkingsgroei, meer vergrijzing	januari	1997	6–12				

Inhoudsopgave december 1996–december 2001 (slot)

	Aflevering	Bladzijde
– Bevolkingsprognose 2000–2050: waargenomen en toekomstige ontwikkelingen in de vruchtbaarheid	februari 2001	45– 53
– Allochtonenprognose 2000–2050: over tien jaar 2 miljoen allochtonen	maart 2001	17– 22
– Allochtonenprognose 2000–2050: veronderstellingen over het toekomstige kindertal van allochtone vrouwen	maart 2001	23– 30
– Bevolkingsprognose 2000–2050: recente ontwikkelingen in de migratie en veronderstellingen voor de toekomst	maart 2001	31– 40
– Bevolkingsprognose 2000–2050: kunnen in de toekomst meer arbeidsmigranten worden verwacht?	maart 2001	41– 46
– Bevolkingsprognose 2000–2050: veronderstellingen over de asielmigratie	maart 2001	47– 50
– Allochtonenprognose 2000–2050: sterke contrasten tussen westerse allochtonen	april 2001	23– 28
– Allochtonenprognose 2000–2050: de toename van het aantal niet-westerse allochtonen nader bekeken	april 2001	29– 33
– Bevolkingsprognose 2000–2050: onzekerheidsmarges voor de migratie	april 2001	34– 39
– Huishoudensprognose 2000–2050: meer ongehuwden, minder gehuwden	mei 2001	4– 7
– Huishoudensprognose 2000–2050: sterke groei aantal eenpersoonshuishoudens	mei 2001	8– 11
– Huishoudensprognose 2000–2050: huwelijk blijft populair	mei 2001	12– 20
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over huishoudensposities	mei 2001	21– 28
– Huishoudensprognose 2000–2050: vergelijking met de vorige prognose	mei 2001	29– 31
– Allochtonenprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal allochtonen?	mei 2001	32– 35
– Allochtonenprognose 2000–2050: onzekerheid van het toekomstige kindertal van allochtone vrouwen	mei 2001	36– 38
– Bevolkingsprognose 2000–2050: prognosemodel voor de sterfte	juli 2001	10– 15
– Het huishoudensprognosemodel	juli 2001	16– 20
– Huishoudensprognose 2000–2050: hoe zeker is de toename van het aantal huishoudens?	augustus 2001	10– 13
– Huishoudensprognose 2000–2050: veronderstellingen over onzekerheidsmarges	augustus 2001	14– 17
– Woningbehoefte in het licht van een veranderende tehuisbevolking	oktober 2001	8– 11
– Nieuwe prognose van leerlingen- en studentenaantallen	oktober 2001	12– 14
– Vijftig jaar bevolkingsprognose: voorspelling van de geboorte	oktober 2001	15– 25
– Bevolkingsprognose 2001–2007: vrijwel in lijn met bevolkingsprognose 2000–2050	december 2001	4– 6
– Vijftig jaar bevolkingsprognoses: voorspelling van migratie	december 2001	7– 19
– Nationale Huishoudensprognose: sterke vergrijzing van kleine huishoudens	december 2001	20– 25
<i>Jaarcijfers</i>		
– Bevolkingsprognose 1996–2050	januari 1997	62– 72
– Uitkomsten Allochtonenprognose 1996–2015	maart 1997	65– 89
– Uitkomsten Huishoudensprognose 1996	juli 1997	42– 50
– Population scenarios for the countries of the European Union: regional scenarios	december 1997	117–125
– Bevolkingsprognose 1997–2003	januari 1998	88– 91
– Bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau volgens het PRIMOS-model 1997	maart 1998	66– 75

	Aflevering	Bladzijde
– Bevolkingsprognose 1998–2050	januari 1999	66– 75
– Allochtonenprognose 1998–2015	april 1999	74– 88
– Uitkomsten Huishoudensprognose 1998	juni 1999	33– 41
– Bevolkingsprognoses op gemeentelijk niveau volgens het PRIMOS-model 1999	december 1999	121–130
– Bevolkingsprognose 1999–2005	januari 2000	40– 42
– Uitkomsten Huishoudensprognose, huishoudens naar grootte, 1998–2050	juli 2000	44– 52
– Bevolkingsprognose 2000–2050	januari 2001	63– 71
– Uitkomsten allochtonenprognose 2000–2050	maart 2001	51– 65
– Uitkomsten huishoudensprognose 2000–2050	mei 2001	43– 51
12. INTERNATIONAAL		
<i>Artikelen</i>		
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief	mei 1997	28– 36
– Buitenechtelijke geboorten: Nederland in Europees perspectief (rectificatie)	augustus 1997	10
<i>Jaarcijfers</i>		
– Nederland internationaal gezien, 1960–1996	juli 1997	51– 56
13. POLITIEK EN BESTUUR		
<i>Artikelen</i>		
– 1 januari 1997: Nederland telt nog 572 gemeenten	maart 1997	47– 51
– Tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen, 13 en 27 november 1996	juni 1997	24– 28
– Uitslagen van de uitgestelde gemeenteraadsverkiezingen van 28 oktober, 18 en 25 november 1998 en tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van 3 maart 1999	augustus 1999	9– 14
– Uitslagen van de tussentijdse gemeenteraadsverkiezingen van oktober en november 2000	oktober 2001	26– 30
14. BEVOLKINGSSTATISTIEK DIVERSEN		
<i>Artikelen</i>		
– Demografie en sociale zekerheid	juli 1997	26– 29
– Prognose van leerlingen- en studenten-aantallen	augustus 1997	11– 16
– De Immigratie- en Naturalisatie Dienst en demografische prognoses	januari 1998	14– 16
– Demografisch gedrag en opleidingsniveau	februari 1998	8– 9
– Demografische projecties van gezondheid en gezondheidszorg	april 1998	12– 18
– Zelfdoding in Nederland	april 2000	11– 16
– Werkende moeders	april 2000	17– 23
– Kaleidoscoop van de moderne levensloop	juni 2000	10– 17
– Leefstijl en demografisch gedrag	augustus 2000	9– 18
– Bevolkingsstatistieken in Statline	april 2001	4– 6
– Religie in historisch perspectief	juni 2001	8– 12
– Woningbehoefte in het licht van een veranderende tehuisbevolking	oktober 2001	8– 11
– Nieuwe prognose van leerlingen- en studentenaantallen	oktober 2001	12– 14
– Effecten van sociaal-economische status van kleine, middelgrote en grote geografische eenheden op de sterfte	november 2001	4– 10
– Dodelijke verkeersslachtoffers in 2000	november 2001	26– 30